

PRIMORSKI DNEVNIK

Cena 300 lir

Leto XXXVI. Št. 101 (10.621)

TRST, četrtek, 1. maja 1980

PRVOMAJSKO GESLO BOJA DELOVNIH MNOŽIC VSEGA SVETA

Za mir, neodvisnost in socialno pravičnost

Ko smo pred 35. leti praznovali 1. maj, je proslava potekala v letu zadnjih bojov z okupatorjem za osvoboditev Trsta in drugih središč na Primorskem. Zavezniške sile, katerih del so bili tudi naši borci v vrstah narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in v drugih zavezniških enotah, so zadale zadnje udarce fašizmu in nacizmu. Iz ruševin vojne je nastajala nova podoba Evrope in sveta. Odpirale so se nove možnosti za ploden razvoj na vseh področjih človeške dejavnosti.

Ko danes, po tolikih letih, praznujemo šestdesetletje po vrsti praznik delovnih ljudi vsega sveta, moramo žal ugotoviti, da človeštvo spet preživlja hudo krizo in neposredno nevarnost novega svetovnega spopada. Zaostreje se kriza na mednarodni ravni, toda še prej in istočasno se je zaostrovala kriza na domačih tleh posameznih držav. Vsak dan smo priča, na primer v Italiji, razrašča-ju terorizma, ki skuša minirati temelje demokratične družbe.

Dve skrajni točki praznovanja 1. maja torej? Eno pa zaključku zmagoslavne vojne proti nacizmu in fašizmu, druga pred novo apokalipso? Vsi si zastavljamo to vprašanje in večkrat ne moremo dobiti primerne odgovora.

In vendar je resnica nekoliko drugačna, bolj pomirjujoča kot bi se zdelo na prvi pogled. To resnico lahko zaznamo, če globlje pogledamo v bistvo razvoja pri nas doma in v svetu. Rdeča ni povezanje tveganja, bistvo njene pomena pa je v nezadržnem porastu trpljenja delovnega človeka na družbeno, gospodarsko in politično dogajanja doma in v svetu.

Sama zadnja svetovna vojna je bila še prej vprašanje družbenih in političnih sil kot pa stvar vojakov. V njenem teku so se porajala osvobodilna gibanja, kjer je boj proti fašizmu in nacizmu postal stvar najširših plasti ljudstva. Najlepši nam je v tej zvezi primer osvobodilnega gibanja slovenskega naroda, ki se je formalno porodilo v mrčnih aprilskih dneh leta 1941, se razvilo, prešlo okvire takratnih meja Slovenije, zajelo Primorsko in Korško, kjer je v resnici plamen protifašističnega odpora začel že prej. Nekaj podobnega se je v tej ali drugi obliki, dogajalo tudi drugod v Evropi, obstajali pa so že pomembni znaki, prebujanja dveh velikih celin, Afrike in Azije. Vojna proti nacizmu in fašizmu je bila predvsem vojna delovnega človeka, ki je verjel v boljšo družbeno in politično ureditev poveljstva sveta.

Vojna je prenehala biti izključno zadeva kraljevskih dvorov, diplomatskega mešetarnjenja in generaliteta. Razvoj je šel v to smer v vseh letih petindesetih letih po tistem čudovitem 1. maju leta 1945, ko smo ga praznovali še s puškami v rokah. Demokratična je postala globlja stvarnost in ne samo zadeva strank in političnih sistemov, ki poklicajo volivce vsakih štiri ali pet let na volišča. Demokratična začne rasti, včasih počasi in se negotovo, od spodaj navzgor. Ta proces je opazen na zahodu kot na vzhodu, na vseh zemljepisnih širinah in povsod tam, kjer se mu postavljajo ovire takšnega ali drugačnega značaja.

V teh dneh smo priča zaostrovanju mednarodnih političnih odnosov. Afganistanska kriza je izredno hudo postlabšala odnose med zahodnim in vzhodnim blokom, poseg ZDA v Iranu, neglede na njegovo izid, pa je sprožil nove zaplete in nove nevarnosti. Vendar pa tudi v tem primeru najdemo spet isto rdečo nit, ki nam pomena pravilno razumeti bistvo dogajanja, osnovne težnje, ki so naravnane v današnjem svetu in ki preraščajo blokovske antagonizme, diplomatske negotovitosti in vojaške zadebe ter vdore. V ravnanju iranske islamske revolucije je, mi ne nje verske fanatične anarhije, prisotna težnja dela voditeljev in množic, da gredo po poti lastnega razvoja, brez vključevanja v blokovsko logiko, ki predstavlja najhujšo nevarnost za

mir v svetu. Značilno je dejstvo, da so celo sami iranski državni zahtevali sklicanje zasedanja neuvrščenih, da bi posredovali v razpletu iransko-ameriške krize.

In tu ne moremo mimo velike osebnosti jugoslovanskega predsednika Tita, čigar svetovna strategija neuvrščenosti neposredno in aktivno vpliva na mednarodna politična dogajanja. Predsednik Tito, voditelj socialistične Jugoslavije, in vsi jugoslovanski narodi so bili poborniki gibanja neuvrščenosti, ker so zaznali v tem gibanju najbolj trdno osnovo miru, sodelovanja med narodi za pravičnejše odnose med državami. Ogromna vloga predsednika pa je v zavesti svetovne javnosti še toliko bolj v tem kritičnem trenutku, ko bje svoje poslednje bitke.

Slovenici na Tržaškem, Goriškem in v Benški Sloveniji smo upravičeno ponosni, da smo tesno vezani na take korenine in na tako tradicijo, katero prenašamo in uveljavljamo v razmerah, v katerih živimo v okviru italijanske republike. Kot vedno bomo morali tudi v bodoče premagovati, kot narodna skupnost, številne težave, soočati se bomo morali z novimi problemi, toda zavest, da smo prav ravnali pred desetletji, da še vedno delamo in se ravnamo v tem duhu, nam je porok, da jih bomo prav gotovo premagali. Utrditev sožitja med tu živčima narodoma, nenehno izboljševanje odnosov med Italijo in Jugoslavijo, izvajanje osimskih sporazumov v skladu z interesi obeh skupnosti, uveljavljanje narodnostnih pravic naše skupnosti, pravic našega delovnega človeka, tesno sodelovanja, ki jim je pri srcu stvar miru, sodelovanja, obrambe demokratičnih pravic, enakopravnosti med narodi, to so osnovne silnice našega ravnanja tudi v bodoče.

To pa so obenem ideali, ki so nas vodili že med drugo svetovno vojno in ki so še vedno, tako kot ob 1. maju leta 1945, izpisani na transparentih letošnje proslave delavskega praznika, praznika delovnega ljudstva vsega sveta.

VLADIMIR KENDA

BEGUNCI V GORAH

Afganistanski gverilci je kljub mrazu prepejalo svojo družino na varno v gore (Telefoto AP)

TOVARNIŠKI SVET JE PREJŠNJI TEDEN OPOZORIL NA POMANJKANJE VARNOSTNIH UKREPOV

STRUPEN OBLAK ŽVEPLOVEGA TRIOKSIDA NAD TORVISCOSO

TORVISCOSA — Prebivalci Torviscosa, furlanskega mesteca s 4000 prebivalci, zidanega v značilnem fašističnem slogu, so se zbudili večerj ponoči ob 2.30 zaradi močnega eksplozije, do katere je prišlo v bližnjem obratu Snie Viscose, ki je skoraj v samem centru mesta. Eksplozija je rezervuar oleuma, se pravi kadečee se žveplene kisline, oz. raztopine žveplovega trioksida v žvepleni kislini. Začel je uhajati strupen žveplov trioksid, ki se je v obliki belega oblaka dvignil nad tovarno.

V tovarni Snie poteka delo neprekinjeno, tako da se je delavec, ki je delal pri rezervuarju, le za las rešil. Vzroki nesreče so sicer še neznan: domnevajo, da je popustil pokrov rezervuarja, ki so ga komaj začeli polniti. V njem je v trenutku eksplozije bilo namreč samo 30 kubičnih metrov tekočine, medtem ko vanj lahko vskladajo kar 70 kubičnih metrov. Prav temu dejstvu gre pripisati naplavlje, je količina plina, ki je ušel, rela-

ZAPORNE NALOGE STA PODPISALA FLORENTINSKA TOŽILCA VIGNA IN CHELAZZI

NOV PROTITERORISTIČNI «BLITZ» V VSEJ ITALIJI: MNOŽIČNE ARETACIJE IN NAD STO HIŠNIH PREISKAV

V več italijanskih mestih aretiranih 15 oseb - Bajе še 40 zapornih nalogov

FIRENCE — Na fronti protiterorističnega boja se je včeraj sprožil v 18 mestih severne, srednje in južne Italije nov val aretacij in hišnih preiskav. Celotno operacijo, ki je še zavita v meglo, je koordiniralo glavno poveljstvo karabinerjev, zaporne naloge pa sta podpisala preiskovalna sodnika Vigna in Chelazzi, ki je nekaj let raziskujeta teroristično dejavnost v Toskani in v drugih mestih, kjer imajo toskanski teroristi povezave.

Karabinerji so izvedli po prvih podatkih 15 aretacij, preiskali pa so več kot 100 stanovanj. Ni izključeno, da bo dokončni obračun tega širokopoteznega «blitza» naravnost presenetljiv: širijo se namreč vesti, da

sta sodnika izdala kar 40 zapornih nalogov proti domnevnim teroristom, ki po vsej verjetnosti pripadajo prevratniški organizaciji «prima linea». Potem ko so v prejšnjih tednih turinski sodniki prečesali Piemont in razkrojili najprej organizacijo rdečih brigad, nato pa začeli tudi udariti na skupino «prima linea», so se spravili na delo še toskanski sodniki. Z sedaj se ni znano, če je tudi v to operacijo vpleten «skesan» terorist Sergio Zedda, ki je turinski karabinerjem bistveno pomagal pri izsleditvi štirih terorističnih baz in skupine pripadnikov «prima linea», ki je v Turinu in njegovi okolici pripravila več atentatov na osebe in javne zgradbe.

Včeraj so karabinerji posegli v Bolognijo, Parmo, Livorno, Pistoio, Firence, Lucco, Milano, Como, Genova, Torino, Potenza, Bari, Taranto, Catanzaro, L'Aquila, Catania. Neaplj, najštevilnejše aretacije pa so bile v Rimu, kjer so zaprli 11 oseb, izvedli pa 40 hišnih preiskav. Gre za enega zdravnika, več študentov in uradnikov ter enega kmeta. Vsi so stari okrog 30 let, obtoženi pa so združevanja v prevratniške namene, sodelovanja v orožniški toli in posesti orožja ter razstreliva. Kaže namreč, da so karabinerji med preiskavami odkrili precej orožja in razstreliva, tudi «zanemljivi» dokumenti naj ne bi manjkali. To pa so v glavnem neuradne vesti, ker preiskovalci vztrajajo molčijo dokler je operacija v teku. Ista sodnika, Vigna in Chelazzi, sta izdala tudi nalog za hišno preiskavo stanovanja Edmunda Muskieja za naslednika Cyrusa Vancue na vrhu ameriške diplomacije, je bil včeraj osrednji dogodek, ki ga beleži kronika iranske krize napovedana tiskovna konferenca ameriškega predsednika Jimmyja Carterja. Konferenca je vzbujala v ameriški, in ne samo v ameriški javnosti veliko pozornost, saj bi moral na njej Carter odgovoriti na številna vprašanja, ki jih je posilje (pred usodnimi nevestnostmi

staji «onda rossa», aretirali še dva predstavnika rimske «autonomije», ki sta bila baje povezana z voditeljem «kolektiva Ulice Volsci Pisanom. Slednjega so, kot znano, aretirali, ko je z drugimi pajdaji prevažal raketometalce.

Letaki rdečih brigad včeraj v Trzinu

Včeraj zjutraj so neznanci raztresli več sto letakov rdečih brigad pred tovarnami v Trzinu. Največ so jih raztresli pred ladjedelnico Italciertieri.

Zdravstveno stanje predsednika Tita

LUJBLJANA — V včerajšnjem sporočilu zdravniškega konzilija o zdravstvenem stanju predsednika Tita je rečeno, da se znamenja okvare jeter umirjajo, čeprav je zlastenica še naprej zelo izrazita. Motnje delovanja prebavil so nekoliko manjše in tudi pljučnica se umirja. V že prej omenjenih motnjah delovanja drugih organov ni pomembnejših sprememb, vendar je splošno zdravstveno stanje predsednika Tita še vedno zelo težko. Nadaljujejo se intenzivni zdravljenjem.

NA VČERAJSNJI TISKOVNI KONFERENCI O IRANSKI KRIZI

Carter brani odločitev o raidu v Iranu: «Najtežji del operacije je bil že mimo»

Še vedno pa ni pojasnil, kako naj bi rešili talce iz ameriškega veleposlanstva v Teheranu

NEW YORK — Po torkovem spodelitem atentatu na iranskega zunanjega ministra Gotbzadeha in skorajšnjim letalskim incidentom med iranskimi in ameriškim letalom ter po nepriznani imenovanju Edmunda Muskieja za naslednika Cyrusa Vancue na vrhu ameriške diplomacije, je bil včeraj osrednji dogodek, ki ga beleži kronika iranske krize napovedana tiskovna konferenca ameriškega predsednika Jimmyja Carterja. Konferenca je vzbujala v ameriški, in ne samo v ameriški javnosti veliko pozornost, saj bi moral na njej Carter odgovoriti na številna vprašanja, ki jih je posilje (pred usodnimi nevestnostmi

lu državi) nekaj ur po spodelitem ameriškem raidu. Tedaj je dejal, da bo posredoval podrobne informacije o poskusu osvoboditve talcev iz ameriškega veleposlanstva v Teheranu, «ko bo to potrebno». Včerajšnja precej «mračna» tiskovna konferenca je očito dokaz, da še niso dozoreli časi, ko bi lahko navdali smrtniki izvedli, kako si je Carter zamisljal osvoboditev 50 Američanov iz rok hrova islamskih študentov.

Ameriški predsednik je včeraj brnil svojo odločitev, da se poskuša rešiti talce z vojaško akcijo. Poudaril je, da je bil najtežji del misije (pred usodnimi nevestnostmi in tragedijo) že mimo in da bi bila rešitev talcev res lažji del operacije. Seveda ni povedal, kako naj bi talce rešili. To ostaja še vedno skrivnost.

V nadaljevanju svoje konference je ponovil, da bi lahko rešili Američane brez večjih tveganj za njihova življenja in si ponovno prevzel odgovornost za celotno operacijo. «Ponosen sem, je še dodal, «na vse, ki so sodelovali pri akciji in so pri tem pokazali veliko mero odgovornosti in korajžje», nato pa je Carter ostro napadel Iran, ki neče izpustiti talcev in je izkazal veliko mero nehumanosti s tem, da je javno objavil slike in posnetke osmih ameriških vojakov, ki so umrli med trčenjem letala in helikopterja v iranski puščavi. «Tako ravnanje jasno dokazuje, s kakšnimi ljudmi imamo opravka» je še posebno podčrtal Carter.

Potem ko je kategorično zavrnil možnost, da bi se opravil letalski poseg 25. aprila, je ameriški predsednik poročal o obisku pri nekaterih komandosih, ki so sodelovali pri raidu in ki so mu «izrazili svoje obžalovanje, ker niso izpeljali zavajene akcije». ZDA bodo po Carterjevih besedah še vedno iskale miroljubno rešitev spora z Iranom, dodal pa je, da ne bo pozabil na talce in da bo podvel vse potrebne ukrepe za njihovo izpustitev.

Ob koncu je še zavrnil možnost, da bi se srečal s svojimi zavezniki pred napovedanim sestankom junija meseca v Benetkah, zahvalil se je Vancue za vse njegovo delo in izrazil vse svoje zaupanje novemu državnemu tajniku Muskieju.

Iranski zunanji minister Ghotbzadeh je medtem včeraj prispel iz Kuavata v Qatar. Ob prihodu je označil atentat nanj kot poskus ne-tenja sovražnosti med Iranom in arabskimi državami Perzijskega zaliva.

Glede drugih dogodkov velja omeniti Homeinijev brzojavno Castru, v kateri željno svetovalec o položaju ter izrazil solidarnost delnega sveta s prizadetim prebivalstvom.

IVAN FISCHER

NOV PRETRES V DRŽAVNI PETROLEJSKI DRUŽBI

PREDSIEDNIK ENI INŽ. EGIDIO EGIDI JE VČERAJ ODPSTOPIL

V pismu predsedniku Cossigi opozarja na neizpolnjevanje obveznosti vlade - Prihodnji teden bo o tem poročal minister De Michelis

RIM — Egidjo Egidi, predsednik družbe ENI, je včeraj odstopil. Od kar je izbruhnil skandal v zvezi s «kupčijo» med to družbo in Saudsko Arabijo, kupčijo, pri kateri bi moral «nekdo» zaslužiti celih 10 milijard lir — in se sedaj ni znano, kdo se je skrivaj za panamsko družbo Petromin — in je po številnih polemikah odstopil predsednik Mazzanti, v družbi ENI še niso premostili hude upravne krize. Kazalo je, da je minister predsednik Cossiga z imenovanjem Egidija vsaj začasno zakrpal situacijo: vlada bi morala v kratkem obnoviti tudi ves upravni odbor državne petrolejske družbe in s tem bi delo zopet steklo. Vendar do tega ni prišlo.

Odstop Egidija je padel na italijanske politične kroge kot strela z jasnega. Ta odločitev je nedvomno povezana s pismom, ki ga je Egidi 14. aprila poslal ministrskemu predsedniku Cossigi in ministru za državne sodelbe De Michelisu. V njem je Egidi izrazil pridržke v zvezi s predlogom o spremembah v kemijskem sektorju, ki jih je pripravil minister De Michelis. Slednji je predlagal predvsem ustanovitve finančne družbe, ki bi združevala ENI in druge kemijske industrije, ki preživljajo krizo. Egidi pa je mnenja, da mora ostati kemijski sektor tesno povezan z ostalimi sektorji ENI.

V svojem pismu je Egidi tudi opozoril, da niso bili obnovljeni organi družbe; gre v prvi vrsti za dokočno imenovanje predsednika (imenovanje Egidija namreč ni bilo še pravomočno). Poleg tega pa je Egidi izrazil domnevo, da gre pri predlogu za preustroj kemijskega sektorja v bistvu za «reševanje osebnih vprašanj».

To pismo so prebrali včeraj na skupščini vodilnih funkcionarjev družbe ENI, ki so se sestali takoj po objavi vesti o odstopu Egidija. Funkcionarji so sklenili, da odločno protestirajo pri predsedstvu vlade zaradi zavlačevanja pri sklepih o novem vodstvu družbe ENI. Od ministra De Michelisa so zahtevali, naj pojasni vse govornice v zvezi s predsedstvom ENI, saj so «dogajanja v nasprotju z ministrovimi izjavami iz zadnjih dni».

Številne so tudi reakcije v političnih krogih. Parlamentarna komisija za državne sodelbe je že pozvala ministra De Michelisa, naj prihodnji teden poroča o «vzrokih, ki so prisilili Egidija k odstopu». Ta sklep je komisija sprejela na zahtevo komunistov. Član vodstva KPI senator Chiaromonte pa je izjavil, da ta odstop še enkrat potrjuje zaskrbljenost komunistov ob nastanku sedanje vlade in dokazuje, da še vedno velja načelo delitve mest med vladnimi strankami in celo med strujami teh strank.

Demokristjan Silvestri je opozoril, da je odstop Egidija zaskrbljujoč, ker daje razumeti, da vlada v neki meri ni izpolnila svojih obvez in se sprašuje, če ni imela «divja lozica» namena, da omeji pristojnosti predsednika družbe ENI. Sicer pa so tudi poslanci KD naslo-

Predsednik ENI inž. Egido Egidi (Telefoto AP)

vili pismeno vprašanje na ministra De Michelisa. Vprašanje so naslovili tudi radikali in misivci.

Zadeva se bo verjetno v prihodnjih dneh še zapletla, saj kaže, da se za odstopom Egidija skriva marksizaj. Vse okoliščine so namreč zelo nejasne in do razjasnitve bo moralo priti v prihodnjih dneh; medtem pa je dejavnost družbe ENI skoraj povsem paralizirana.

NA VČERAJSNJI TISKOVNI KONFERENCI O IRANSKI KRIZI

Carter brani odločitev o raidu v Iranu: «Najtežji del operacije je bil že mimo»

Še vedno pa ni pojasnil, kako naj bi rešili talce iz ameriškega veleposlanstva v Teheranu

NEW YORK — Po torkovem spodelitem atentatu na iranskega zunanjega ministra Gotbzadeha in skorajšnjim letalskim incidentom med iranskimi in ameriškim letalom ter po nepriznani imenovanju Edmunda Muskieja za naslednika Cyrusa Vancue na vrhu ameriške diplomacije, je bil včeraj osrednji dogodek, ki ga beleži kronika iranske krize napovedana tiskovna konferenca ameriškega predsednika Jimmyja Carterja. Konferenca je vzbujala v ameriški, in ne samo v ameriški javnosti veliko pozornost, saj bi moral na njej Carter odgovoriti na številna vprašanja, ki jih je posilje (pred usodnimi nevestnostmi

in tragedijo) že mimo in da bi bila rešitev talcev res lažji del operacije. Seveda ni povedal, kako naj bi talce rešili. To ostaja še vedno skrivnost.

V nadaljevanju svoje konference je ponovil, da bi lahko rešili Američane brez večjih tveganj za njihova življenja in si ponovno prevzel odgovornost za celotno operacijo. «Ponosen sem, je še dodal, «na vse, ki so sodelovali pri akciji in so pri tem pokazali veliko mero odgovornosti in korajžje», nato pa je Carter ostro napadel Iran, ki neče izpustiti talcev in je izkazal veliko mero nehumanosti s tem, da je javno objavil slike in posnetke osmih ameriških vojakov, ki so umrli med trčenjem letala in helikopterja v iranski puščavi. «Tako ravnanje jasno dokazuje, s kakšnimi ljudmi imamo opravka» je še posebno podčrtal Carter.

Potem ko je kategorično zavrnil možnost, da bi se opravil letalski poseg 25. aprila, je ameriški predsednik poročal o obisku pri nekaterih komandosih, ki so sodelovali pri raidu in ki so mu «izrazili svoje obžalovanje, ker niso izpeljali zavajene akcije». ZDA bodo po Carterjevih besedah še vedno iskale miroljubno rešitev spora z Iranom, dodal pa je, da ne bo pozabil na talce in da bo podvel vse potrebne ukrepe za njihovo izpustitev.

Ob koncu je še zavrnil možnost, da bi se srečal s svojimi zavezniki pred napovedanim sestankom junija meseca v Benetkah, zahvalil se je Vancue za vse njegovo delo in izrazil vse svoje zaupanje novemu državemu tajniku Muskieju.

Iranski zunanji minister Ghotbzadeh je medtem včeraj prispel iz Kuavata v Qatar. Ob prihodu je označil atentat nanj kot poskus ne-tenja sovražnosti med Iranom in arabskimi državami Perzijskega zaliva.

Glede drugih dogodkov velja omeniti Homeinijev brzojavno Castru, v kateri željno svetovalec o položaju ter izrazil solidarnost delnega sveta s prizadetim prebivalstvom.

IVAN FISCHER

DAN PO PREGLASOVANJU ODBORA LISTE ZA TRST

Prvi odmevi v političnih krogih po zavrnitvi občinskega proračuna

Izjave KD, KPI, SSK in PSI - Vazna je bila enotnost vseh demokratičnih strank

Dan po glasovanju o občinskem proračunu, izid katerega je bil za marsikoga pravo presenečenje, je bil seveda na krajevni politični ravni v celoti posvečen debati o pomenu takega zadržanja vseh demokratičnih strank v občinskem svetu, ki so zavrnile predloge Liste za Trst, predvsem pa so negativno ocenile njeno upravljanje tržaške občine. Za marsikoga je bilo pravo presenečenje kompakten negativni glas svetovalcev kršćanske demokracije, ki so tako preključno omogočili zavrnitev občinskega proračuna.

Po mnenju pokrajinskega tajnika KD Coslovica pa ne moremo govoriti o pravem presenečenju, saj se je KD dosledno držala smernic, ki jih je nakazal stranki pokrajinski kongres. Presenečenje je torej treba povezati s predlogom, ki ga je stranka dala občinskemu odboru, na katerega je bilo pričakovati, da bo lista za Trst pozitivno odgovorila. Ker pa je LpT odgovorila negativno, je KD oddala negativni glas. Kljub temu pa je njen predlog še vedno veljavna; proračun je bil zavrnjen, občinski odbor bi moral zato odstopiti, po upravnih volitvah pa naj bi začeli razpravljati o možnostih za sestavo trdne večine, ki bi prevzela občino v svoje roke.

Po mnenju pokrajinskega tajnika KPI Tonela pa je glasovanje o proračunu predvsem pokazalo, da na eni strani stoji lista s fašisti in independentisti, saj so se radikalno odločili izreči proti proračunu in ga podpirali samo zaradi referenduma, na drugi strani pa demokratične stranke; važno je torej, da so demokratične stranke nastopile enotno, je še poudaril Tonel, sedaj pa je treba gledati na prihodnost. KPI bo vztrajala na zahtevi po pročitvi problemov občinskega in pokrajinskega odbora takoj po upravnih volitvah.

Še nobenega odgovora glede seminarja za šolnike

Obljuba dolg dela in ured za dežele pri predsedstvu vlade je dolžan slovenskim šolnikom odgovor v zvezi z usodo letošnjega seminarja. Obljubljeno je bilo, da bo odgovor prišel najkasneje do torka tega tedna. Toda ko smo se včeraj pozanimali na tržaškem šolskem skrbništvu, kako je s to zadevo, so nam odgovorili, da ni iz Rima še nobenega glasu. Blizamo se koncu šolskega leta in seminar bi bil moral že zdavnaj steči, toda letos iz povesem nerazumljivih razlogov ni v rokah prirediteljev niti pojasnila, kaj se avtorizacije, ki je potrebna, da seminar lahko steče. Kaj pravzaprav mislijo v Rimu?

Danilo Ukmar - Slovenec

Prenahal je biti plemenito srce prosiškega rojaka Danila Ukmara - Slovenca, narodno zavrednega moža, človeka širokih naprednih idej, borca za svobodo in ljubitelja slovenske pesmi.

Danilo se je rodil 14. maja 1912 na Proseku v delavski družini, v kateri sta se istovetila dva pojma: slovenstvo in napredna misel. Rastel je v tem okolju in si v njem koval značaj, ki ga je potem krasil vse življenje, vsako njegovo odločitev, vse njegovo delo. Po osnovni šoli ga je »suka žega« vodila v solni gozd, ki je bil v Trstu, toda okoliščine za izobraževanje slovenske mladine takrat niso bile ugodne. Opuštili so moral smeri likovne umetnosti in se zaposlili v plekarski obrti, ki je postala njegov poklic.

Leta 1938 si je poiskal življenjsko družico Marico iz Saleza in si ustvaril vzorno družino. Toda kmalu so ga vpoklicali k vojakom in kot sumljivega Slovenca vstaknili v delavski bataljon na Siciliji. Tam je dočkal zavezništvo izkrcanje in za njo anglo-ameriško taborišče v Egiptu skupno z drugimi primorskimi fanti. Narodnoosvobodilni boj v domovini je bil takrat že v polnem teku in čeprav so jim v taborišču resnično o njem skušali prikrivati, je vendarle prodiral do njih in vplival na njihovo plebičistarno odločitev za Titovo, za našo partizansko vojsko. Danilo je bil prvi med prvimi, ki so zavrnili spletkarjenje kraljevskih agentov, ker je točno vedel, kje je njegovo mesto, kakšna je njegova narodna in napredna dolžnost.

V taborišču je skupina primorskih fantov ustanovila pevski zbor in Danilo se mu je kot dober pevec takoj pridružil. Ta zbor je bil

nih volitvah z namenom, da bi prišlo do skupne rešitve brez načelne zaprtosti do KPI. Tako rešitev bi moral postati alternativa Listi za Trst, je še poudaril Tonel, in bi je ne smela zaobjeti pri sestavi novih odborov.

Po zavrnitvi občinskega proračuna nam je deželni tajnik Slovenske skupnosti Štoka izjavil, da je SSK kakor pri zadnjem občinskem proračunu glasovala proti in sicer po tehtni razpravi, ki jo je imela prejšnji teden v okviru sveta SSK. Zadržanje predstavnikov Liste za Trst je dokaj čudno in tudi njena stališča do vprašanih slovenske narodnostne skupnosti so ne samo čudna, ampak, kot je vsem znano, nasprotna bistvenim koristim slovenske narodnostne skupnosti. Zaradi tega ni imela SSK druge izbire, kakor da glasuje proti.

Negativni glas, ki so ga demokratične stranke oddale občinskemu proračunu, je po mnenju tržaške federacije PSI vsekakor pozitivno dejstvo, ki bo omogočilo, da se v mestu lahko znova odpre umirjena debata o političnih perspektivah. Važno je, da so demokratične stranke soglasno negativno ocenile občinski odbor ne samo s političnega vidika, ampak tudi z upravnega; eden osnovnih vzrokov, ki so privedli do preglasovanja Cecovinevega proračuna, poudarja PSI v svojem tiskovnem poročilu, je tudi nezmožnost sedanjih upraviteljev, kakor se je sicer izrekla absolutna večina predstavnikov tržaškega prebivalstva. (as)

PRAZNOVANJE 1. MAJA V TRSTU IN OKOLICI

Danes številne manifestacije za demokratizacijo naše družbe

Osrednje zborovanje bo na Trgu Goldoni, kjer bo spregovoril vsedržavni tajnik UIL Benvenuto - Tradicionalne budnice po kraških vaseh - Sinoči so dvignili mlaja v Boljuncu in Borštu

Danes bodo po vsej tržaški pokrajini stekla praznovanja delavskega praznika, zato je spored raznorodnih pobud in manifestacij naveden naprej. Delavci in vsi demokratični ljudje bodo še enkrat izpričali zahtevo po pravičnejši družbeni ureditvi in zahtevu po enakopravnosti in sožitju med različnimi narodnostmi. Letošnji 1. maj pa bo izvenel tudi kot hvalnica miru, predvsem sedaj, ko je svetovni mir močno ogrožen.

Osrednja delavska manifestacija, ki jo prireja pokrajinska federacija CGIL - CISL - UIL, bo tudi letos na Trgu Goldoni. Spreved delavcev bo krenil ob 8.30 s Trga Pestalozzi po mestnih ulicah, nakar se bodo udeleženci zbrali na Goldonijem trgu, kjer bo enotno zborovanje. Osrednji govor bo letos imel vsedržavni tajnik UIL Giorgio Benvenuto, poleg njega pa bosta spregovorila tudi zastopnika CGIL Stokola Mokele v slovenski ter predstavnik enotnega sindikata policije Badaloni. Sindikalni zborovanj bosta tudi v Nabrežini in Mirlihi. Na nabrežinskem glavnem trgu se bo shod začel ob 10.30, na njem pa bosta spregovorila sindikalista Mario Puppin in Igor Tuta, v Mirlihi pa bo ob 11. uri govoril deželni tajnik CGIL Arturo Calabria. V okviru prvomajskih manifestacij bodo danes ob 10. uri v veliki dvorani trgovske zbornice podelili »Zvezde za zaslug« za delo, odličja, ki jih za služnim delavcem v deželi podeljuje predsednik republike. Vlado bo

predstavil Pier Giorgio Bressani, državni podtajnik pri predsedstvu ministrskega sveta.

Zgodnja občinska uprava bo danes jutraj kot običajno polagala vence k vašim spomenikom padlih borcev v NOB, in sicer na prosejski postaji, na prosejskem pokopališču, v Gabrovcu, na pokopališču v Samatorci, v Salezu in v Zgoniku. Običajne proslave osvoboditve, ki jo je občinska uprava pripravljala vsako leto na prvo nedeljo v maju letos ne bo, ke. bo sovpadala s slavnostnim poimenovanjem osnovne šole po prvem maju 1945.

Tradicionalne prvomajske budnice pa bodo še po drugih kraških vaseh. Godba na pihala s Proseka bo pod vodstvom dirigenta Slavka Lukše okrog 6. ure na Padričah, od koder bo šla še v Gradop in nato v Bazovico. Povesod bodo polagali vence pred spomeniki padlim. Godba bo v enec položila tudi na Proseku in Kontovelu, nastopila pa bo tudi v Brisičah. Mladina SD je tudi v Rodu modrega vala se je tudi vključila v praznovanje 1. maja. Danes bodo odprli v prostorih »Poleta« dokumentarno razstavo fotografij Marija Magajne. Bivši partizani, poletovci in taborniki bodo organizirali tudi pohod po poti Bazoviške brigade, in sicer z Opčin na Col, kjer bodo položili vence na grob padlega komandanta in se pridružil svaestnosti, ki jo ob obletnici osvoboditve prireja republiška občina in tamkajšnje organizacije. Zborni mesto bo na dvorišču SD Polet ob 8.45. Na dan 35-letnice osvoboditve Opčin bo v Prosvetnem domu v soboto, 3. t.m., srečanje bivših partizanov in aktivistov, ki so pred 35. leti odločno prispevali, da se je zadnja sovražnikova epota na Tržaškem vladala partizanom.

Kot običajno pa so sinoči v Boljuncu in v Borštu dvignili tradicionalni maj in na ta način praznovali svetovni delavski praznik.

Ravnatelji naših šol na sestanku s predstavniki konzorcija za prevoze

Na sedežu konzorcija za prevoze je bil včeraj sestanek med predstavniki podjetja in s štirimi ravnatelji slovenskih višjih srednjih šol ter nekaterimi predstavniki staršev naših dijakov. Znano je, da ima velika večina dijakov, ki prihaja iz tržaške okolice, velike težave s prevozom. Nekateri se pripeljejo z dvema ali celo tremi avtobusi, drugi pa z vlakom in avtobusom, tako da so od doma tudi več kot 12 ur dnevno in to zaradi neusklajenih urnikov posameznih avtobusov. Zaradi tega so zavodski sveti naših višjih srednjih šol zaprosili konzorcij za prevoze, da uvede 12 izrednih voženj avtobusov za prevoz dijakov in tudi oseb, ki omenjenih šol k S. Ivanu.

Predsednik upravnega sveta konzorcija De Gavarro in predsednik skupščine Lanza sta pokazala veliko razumevanje, da bi rešili ta problem, vendar je za sedaj nemogoče uvesti izredne vožnje, predvsem zaradi pomanjkanja sredstev in šoferjev. Vsekakor pa sta zagotovila, da bodo tehniški podjetja skušali bolj usklajdati urnike voženj posameznih avtobusov, predvsem tistih, ki prihajajo s Krasa. Ravnatelji višjih srednjih šol bodo medtem posredovali konzorciju vse potrebne podatke, da bi bili rezultati vidni še ta mesec, vsekakor pa bi moral nov režim stopiti v veljavo s prihodnjimi šolskimi leti. Domenioli se so tudi, da se bodo ponovno sestali čez dva tedna in preučili nadaljnje rešitve tega kočljivega vprašanja.

V DEŽELNEM SVETU Nadaljevanje razprave o zdravstveni reformi

V deželnem svetu so včeraj sklenili razpravo o prenosni zdravstveni storitvi v deželi Furlanji - Julijski krajini, ki jo predvideva vsedržavna reforma tega področja, ki jo je uvedel znani zakon št. 883 iz leta 1978. V včerajšnji razpravi so posegli svetovalci skoraj vseh političnih

PO TRAGIČNI SMRTI MARIA LONZE

DELAVCI ŽELEZARNE ŽALUJEJO IN TERJAJO VARNOSTNE UKREPE

Včeraj dopoldne so s stavko in sprevedom po mestu opozorili javnost na dramatično vprašanje varnosti na delu

Če naj se danes, ob prvem maju, globlje kot druge dneve zazremo v delavske probleme, potem se med prvimi ponuja naši vesti vprašanje varnosti na delu. Smrt Maria Lonze je spet dramatično opozorila javnost na to vprašanje. Kar dve smrti v kratkem razdobju meseca dni sta tužno legli na tržaško železarno in globoko odjeknil med vsem tržaškim delavstvom. Kaj se stori za večjo varnost na delovnem mestu? Kaj so stori v železarni Italsider, čeprav so Lonza in njegovi delovni tovariši že od kdor ve kdaj opozarjali na nevarnost in terjali ukrepe? Včeraj, med žalno in protestno skupščino ob enem v obratu, ki žaluje za umrlim tovaršem, je med tolikimi stvarmi prišlo na dan tudi to, da zahteva delavski svet že več kot leto dni soočenje z vodstvom podjetja prav glede vprašanja varnosti.

Ob bližnjem roku za vložitve kandidatnih list za bližnje občinske volitve v okoliških občinah ter za tržaški pokrajinski svet so imele krajevske sekcije SSK v preteklih dnevih zasedanja za predlaganje kandidatur.

Dokončne seznime kandidatov Slovenske skupnosti v Trstu bo odobril stranki pokrajinski svet, ki se bo sestel jutri, ob 20.30 na sedežu v Ul. Machiavelli 22.

Ves ansambel TPPZ naj se zbere v četrtek, 1. maja, ob 9. uri na Largo Pestalozzi v ul. formah. Popoldne ob 16. uri koncert v Zgoniku ob poimenovanju šole po 1. maju 1945.

IZGUGILA sem pozlačeno zappesto uro, ki mi je drag spomin, pri spomeniku na trgu v Nabrežini. Poštenemu najditelju nudim 200.000 lir nagrade. Telefon 200-550.

OSMICO je odprl Anton Bole pri Piščancih. Toči belo in črno vino.

ISČEM sobo ali majhno stanovanje prazno ali opremljeno za dobo od šest do osem mesecev. Telefoni na tel. št. 417-076 od 13. do 15. ure.

KROJACNICA za moške in ženske ima na zalogi nove vzorce blaga za pomladanske plašče, sukničke, obleke in kустime. Košta, Drevoval D'Annunzio 11 - poslopje kina Capitol.

BOGDAN BUTKOVIČ obvešča, da ima na sejmu Espomnega delujočo sončno napravo za ogrevanje sanitarne vode.

OSMICO je odprl Berdon Silvester - Ricmanje 30. Toči pristno domače črno in belo vino.

POCENI prodam kombinirano omaro, posteljo z omarico, mizico in stol, omarico za perilo in ogledalo. Telefon 746-134.

OSMICO je odprl Angel Kralič. Prebeneg 73. Toči belo in črno vino.

ISČEM na posodo bobne za glasbeni ansambel. Ponudbe na upravo Primorskega dnevnika pod šifro »Ansambel«.

OSMICO je odprl Dušan Radovič. Nabrežina 138/A. Toči belo in črno vino.

PRODAM avtomobil fiat 128 letnik 1969. Cena zelo ugodna. Telefonirati v popoldanskih urah na tel. št. 910-048.

URADNIKA/CO tudi začelnika/co z dobrim znanjem italijanske in srbohrvaščine, po možnosti tudi angleščine išče trgovsko podjetje. Ponudbe poslati na upravo Primorskega dnevnika, Ul. Montecchi 6 pod šifro »Vesten tajnika«.

OSMICO je odprl Karlo Pegan v Zgoniku št. 58. Toči belo in črno vino.

OSMICO je odprl Zvonko Ostrouška Zagradec št. 1. Toči belo in črno vino.

USLUZBENECE išče zaradi premetitve delovnega mesta iz Turina v Trst dobrostoječo stanovanje od meseca julija ali najkasneje avgusta tega leta. Telefon 31646.

ZAKAJ bi hoiil na olimpiado v Moskvo? Kupi si raje barvni televizor, dokler je še čas. Takojšnja dobava - Aldo Coja, Kontovel 134, tel. 225-471 - servis popravil.

Fašisti pomazali obeležje NOB v Krizu

V noči med torkom in sredo so fašistični skrunili v Krizu pomazali obeležje spomenika, ki spominja na mučeniško smrt partizanov Ivana Grudna in Josipa Košute, ki se ju Nemci na tistem mestu obesili. Spomenik, ki stoji ob pokrajinski cesti proti Nabrežini, so fašisti v preteklosti že večkrat oškrunili, 28. aprila 1978 pa so ga popolnoma razbili. V prejšnjih dneh so se po Krizu tudi pojavili žaljivi napisi zloglasne mladinske fašistične organizacije, za kar je potrebno učinkovito ukrepanje organov javne varnosti.

Ob bližnjem roku za vložitve kandidatnih list za bližnje občinske volitve v okoliških občinah ter za tržaški pokrajinski svet so imele krajevske sekcije SSK v preteklih dnevih zasedanja za predlaganje kandidatur.

Dokončne seznime kandidatov Slovenske skupnosti v Trstu bo odobril stranki pokrajinski svet, ki se bo sestel jutri, ob 20.30 na sedežu v Ul. Machiavelli 22.

Ves ansambel TPPZ naj se zbere v četrtek, 1. maja, ob 9. uri na Largo Pestalozzi v ul. formah. Popoldne ob 16. uri koncert v Zgoniku ob poimenovanju šole po 1. maju 1945.

IZGUGILA sem pozlačeno zappesto uro, ki mi je drag spomin, pri spomeniku na trgu v Nabrežini. Poštenemu najditelju nudim 200.000 lir nagrade. Telefon 200-550.

OSMICO je odprl Anton Bole pri Piščancih. Toči belo in črno vino.

ISČEM sobo ali majhno stanovanje prazno ali opremljeno za dobo od šest do osem mesecev. Telefoni na tel. št. 417-076 od 13. do 15. ure.

KROJACNICA za moške in ženske ima na zalogi nove vzorce blaga za pomladanske plašče, sukničke, obleke in kустime. Košta, Drevoval D'Annunzio 11 - poslopje kina Capitol.

BOGDAN BUTKOVIČ obvešča, da ima na sejmu Espomnega delujočo sončno napravo za ogrevanje sanitarne vode.

OSMICO je odprl Berdon Silvester - Ricmanje 30. Toči pristno domače črno in belo vino.

POCENI prodam kombinirano omaro, posteljo z omarico, mizico in stol, omarico za perilo in ogledalo. Telefon 746-134.

OSMICO je odprl Angel Kralič. Prebeneg 73. Toči belo in črno vino.

ISČEM na posodo bobne za glasbeni ansambel. Ponudbe na upravo Primorskega dnevnika pod šifro »Ansambel«.

OSMICO je odprl Dušan Radovič. Nabrežina 138/A. Toči belo in črno vino.

PRODAM avtomobil fiat 128 letnik 1969. Cena zelo ugodna. Telefonirati v popoldanskih urah na tel. št. 910-048.

URADNIKA/CO tudi začelnika/co z dobrim znanjem italijanske in srbohrvaščine, po možnosti tudi angleščine išče trgovsko podjetje. Ponudbe poslati na upravo Primorskega dnevnika, Ul. Montecchi 6 pod šifro »Vesten tajnika«.

OSMICO je odprl Karlo Pegan v Zgoniku št. 58. Toči belo in črno vino.

OSMICO je odprl Zvonko Ostrouška Zagradec št. 1. Toči belo in črno vino.

USLUZBENECE išče zaradi premetitve delovnega mesta iz Turina v Trst dobrostoječo stanovanje od meseca julija ali najkasneje avgusta tega leta. Telefon 31646.

ZAKAJ bi hoiil na olimpiado v Moskvo? Kupi si raje barvni televizor, dokler je še čas. Takojšnja dobava - Aldo Coja, Kontovel 134, tel. 225-471 - servis popravil.

OBVESTILO NAROČNIKOM PRIMORSKEGA DNEVNIKA

30. aprila t.l. je zapadel rok za plačilo naročnine Primorskega dnevnika v znesku 38.000 lir.

Prosim vse tiste naročnike, ki še niso poravnali naročnine in ki to žele storiti, da nakazuje znesek po pošti, banki, pri raznašalcih ali osebno na upravi PD v Trstu, Ulica Montecchi 6, najkasneje do 10. maja 1980. Po tem datumu znaša naročnina za leto 1980 60.000 lir.

Uprava PRIMORSKEGA DNEVNIKA

V ZGONIKU DANES, 1. MAJA 1980, OB 16. URI

SLOVESNOST OB POIMENOVANJU OSNOVNE ŠOLE PO «1. MAJU 1945»

Spored: odkritje spomenika in pozdravni nagovori, slavnostni govor, nastop šolskih in predšolskih otrok, nastop TPPZ.

MAJENCA 80

in XXIV. OBČINSKA RAZSTAVA DOMAČIH VIN in 3., 4., 5. in 6. MAJA V DOLINI

SOBOTA, 3. maja

- ob 18. uri otvoritev razstave vin in od 20. ure vso noč postavljanje »MAJA«

NEDELJA, 4. maja

- ob 15. uri začetek kulturnega programa: koncert godbe na pihala BREG iz Doline, nastop SALESKE FOLKLORNE SKUPINE iz Velenja in pevskega zbora OBALA iz Kopra
- ob 19. uri slavnostni prihod »parterjev« in »parterc«; sledi ples z ansambлом SUPERGROUP

PONEDELJEK, 5. maja

- od 20. ure dalje ples z ansambлом SUPERGROUP

TOREK, 6. maja

- ob 18. uri nastop godbe na pihala BREG iz Doline
- ob 19. uri slovesno podiranje »MAJA«

Galerija »TORKLA«: likovna razstava slikarjev amaterjev iz Brega. Otvoritev JUTRI, 2. maja, ob 20.30. Nastopa ženska skupina STU LEDI.

VZPI - sekcija Opčine SD Polet Rod modrega vala

vabijo prebivalstvo Opčin in okoliških vasi na

SPOMINSKI POHOD PO POTI BAZOVIŠKE BRIGADE

ki bo v nedeljo, 4. maja, z Opčin na Col (repentabska občina). Zborni mesto ob 8.30 na dvorišču športnega krožka Polet na Opčinah (Konkoneška ulica 1), od koder gremo skozi vas po Repentabski cesti na Col, kjer bo ob 10. uri spominska svečanost ob grobu komandanta Bazoviške brigade Franca Nengarja, ki je padel v borbah za Opčine 2. maja 1945.

S spominskim pohodom bomo praznovali 35-letnico osvoboditve in počastili spomin padlih, ki so darovali svojca življenja za našo svobodo.

3. maj 1945 3. maj 1980

BOJI ZA OSVOBODITEV OPČIN

Na dan 35-letnice osvoboditve Opčin bosta v soboto, 3. maja, ob 20.30 v Prosvetnem domu spregovorila Drago Košmrl - komisar 18. brigade »Bazoviške« in Leopold Caharija - Pepl, načelnik štaba. Nastopila bosta pevsko zbor TABOR.

VZPI-ANPI - opuska sekcija SPD Tabor - Opčine

NAŠA POMLAD

v nedeljo, 11. maja, ob 17. uri v Kulturnem domu v Trstu.

Prispevki

Za poimenovanje osnovne šole v Salezu po Lojzetu Korovcu - Gorazdu darujejo Marija in Silvij Ferluga 10.000 lir.

Nameste cvetja na grob Karoline Božič vd. Sancin daruje družina Ignacija Ote 20.000 lir za moški pevski zbor Valentin Vodnik in ne za ploščo zbora Slovenski šopek, kot je bilo pomotoma objavljeno. 27. aprila 1980.

V spomin na Avgusta Germanija darujejo Marija in Aljoša Žerjal 20.000 lir za PD Ivan Grbec - Škedenj.

Za KPI Primorsko darujejo Robert Smotlak 5.000 lir, Marzio Zabin 6.000 ter Vilko Smotlak 50.000 lir.

V spomin na našega draga Zarka in v zahvalo vsem, ki se ga spominjajo, darujejo ob dveletnici njegove smrti družine Race 400.000 lir za Primorje. 100.000 lir za nogometni odsek ŠK Kras in 50.000 lir za športno šolo Trst.

Ob težki izgubi Danila Ukmara izrekajo pevski zbor Vasilij Mirk iskreno sožalje prizadeti družini.

Učiteljci Ljubi izrekajo učiteljsvo in učenci osnovne šole na Proseku občutno sožalje ob smrti očeta.

Kolektiv podjetja RESIM izreka sožalje družinam Ukmara in Košta ob izgubi draga očeta Danila Ukmara.

Učenci petega razreda osnovne šole na Proseku in njihovi starši izrekajo učiteljski Ljubi Košta iskreno sožalje ob smrti očeta Danila.

Ob izgubi draga očeta izrekajo globoko sožalje Ediju Germaniju Slovenski deželni zavod za politično izobraževanje.

Spročamo, da bo pogreb

Gledališča

VERDI

Jutri ob 20.30 prva baletna predstavitev z ansamblom Narodnega gledališča iz Sofije.

Istočasno potrditev in vpis abonentov za koncertno sezono: do mlad 80%.

Kino

Aldebaran 15.30-22.00 »Swop« Bert De Nir». Barvni film.

Nazionale 15.30-22.00 »La zia Monica«. Prepovedan mladini pod 18. letom.

Ariston 16.00-22.00 »Il mago di blino«. A. Arkim in L. Flet. Barvni film.

Ritz 17.00-22.00 »Qua la mano«. Celentano in E. Montesano. Barvni film za vsakogar.

Eden 16.30 »Lulu«. Režija: Valentin Borovszky. Igra M. Placido. Prepovedan mladini pod 18. letom.

Excelsior 16.30 »Kramer contro Kramer«. D. Hoffman. M. Streep. Grattacielo 16.30-22.15 »Il capos di Astrakani«. J. Dorelli. Barvni film.

Fenice 16.30 »Sei uomini d'acciaio«. Barvni film.

Mignon 16.00-22.00 »E ora punto a capo«. Barvni film.

Filodrammatico 15.30-22.00 »La po no teen-agers«. Barvni film. Svo go prepovedan mladini pod 18. letom.

Cristallo 16.30 »Un maggiolino tutto matto«. Walt Disney.

Jutri: 16.30 »La città delle donne«. Režija F. Fellini. Barvni film.

Moderno 16.30 »American graffiti n. 2«. Barvni film.

Aurora 16.30 »La supplente va in città«. C. Villani. Barvni film.

Capitol 16.30 »A noi due«. Prepovedan mladini pod 14. letom.

V

DIRKA ZA PRIHRANEK

Cene veljavne od 29. 4. do 10. 5. 1980

PAM

SUPERMERCATI

TRST drevored Campi Elisi vogal ul. d'Alviano S P

olupljeni paradizniki horizon 800 g lir 290	riso gallo blond 800 g lir 740
sončnično olje barbi 1 l 1.040 930	testenine iz ostre pšenične moke 1 kg lir 595
olivno olje due mondi 1 l 1.990 1890	semensko olje 1 l lir 820 760
tun carlos primero 170 g lir 1.040 960	sardine amore v olivnem olju 125 g lir 380 330
fizol borlotti belfiore 400 g lir 340 295	meso manzotin 145 g lir 750 660
mozzarella mozari 120 g lir 560 520	sir tyrolette 10 rezin 190 g lir 680 620
izsušen sir grana 10 dkg 699 669	pisčanceva bedra 1 kg lir 1790
kava lavazza rdeča v vrečkah po 200 g lir 1.680 1480	kava hombre do café v pločevini 200 g lir 1480
piadina lariana 230 g lir 385 350	čaj maraviglia x 50 filter vrečk lir 890 730
telečja pleča 1 kg lir 5890	brandy o. p. reserve speciale 75 cl lir 4.370 4290
acqua brillante recoaro lir 370 295	pivo slavia x 6 steklenic 75 cl lir 1.390 1190
narezana teletina za omaco 1 kg lir 5290	krumiri bistefani lir 2.460 2190
gamma za pralni stroj 4,8 kg lir 5.790 5090	zobna pasta binaca velik format 90 g lir 780 595
lak cadonett srednji + darilo 300 g lir 1.880 1480	sole bianco za pralnistroj Etri 610 g lir 920 775

POČASTIMO DELAVSKI PRAZNIK

Ob današnjem prazniku osvoboditve osrednje prireditve v Števerjanu

V Tržiču dopoldne pokrajinska sindikalna manifestacija - V Števerjanu dopoldne pohod preko meje do spomenika pri Gonjačah - Popoldne bo na prireditvi PD «Briški grič» govoril predsednik TO SKGZ dr. Mirko Primožič - Sinoči proslave 35-letnice osvoboditve v raznih krajih

Ob današnjem mednarodnem prazniku dela, ki nas spominja na tiste usodne dni v letu 1886, ko so v Chicagu padli delavski demonstranti in ko se Goričani skupno z drugimi Primorci spominjamo tistega lepega dne spomladi leta 1945, ko so partizanske enote osvobodile naša mesta, med temi tudi Gorico, bomo praznovali v raznih krajih in na različne načine.

Delavstvo naše pokrajine že dolgo vrsto let proslavlja 1. maj enotno z manifestacijami, ki se vršijo izmenično v raznih krajih Goriške. Letošnja manifestacija bo dopoldne v Tržiču, kjer bodo z Anconete do Trga republike hodili v spremljevalni manifestanti, na trgu bo priložnostni govor.

V skladu s tradicijo bo prvomajsko praznovanje v Dobrodoju še pred enim v Tržiču ob 8.30. Na sporedu so nastop domačega zbora in priložnostni govor sindikalistov, zatem bodo udeleženci krenili v Tržič, da sodelujejo na tamkajšnji manifestaciji.

Se bolj slavnostna bo letošnja tradicionalna prireditev v Števerjanu, ki jo že dolgo vrsto let prireja prosvetno društvo «Briški grič». V spomin na osvobodilno borbo bo dopoldne na poti med Števerjanom in Gonjačami mednarodni pohod in udeleženci bodo krenili na pot iz Števerjana ob 8.30 (vpis je možen tudi danes dopoldne), pred obema spomenikoma padlim v NOB, tako v Števerjanu kot v Gonjačah, bosta kratki svečanosti. Popoldne bo v Števerjanu tradicionalna kulturna prireditev. Igral bo ansambel narodne glasbe «Gorenjci» s pevcema Francem Korenom in Sonjo Gabršček. O pomenu delavskega praznika in praznika osvoboditve ter o naši sedanjosti problematiki bo spregovoril predsednik TO SKGZ dr. Mirko Primožič. V večernih urah bo ples. Sinoči so v Števerjanu odprli tradicionalno razstavo števerjanskih in oslavljenih vin, ki bo odprta vse praznične dni do nedelje.

V Opatjem selu, na jugoslovanski strani, bo ves dan praznično. Za tamkajšnje prireditve skrbi, kot že druga leta, novogoriški sindikalni svet. Dopoldne bodo športne in druge tekme, popoldne pa bo osrednja kulturna prireditev z govorom Jožeta Gloabčnika.

OBVESTILO NAROČNIKOM PRIMORSKEGA DNEVNIKA

30. aprila t.j. je zapadel rok za plačilo naročnine Primorskega dnevnika v znesku 38.000 lir. Prosimo vse tiste naročnike, ki še niso poravnali naročnine in ki to žele storiti, da nakažejo znesek po pošti, banki, pri raznašalci ali osebno na upravi PD v Gorici, Drev. XXIV. maja 1. najkasneje do 10. maja 1980. Po tem datumu znaša naročnina za leto 1980 60.000 lir. Uprava Primorskega dnevnika

V PRIREDBI PD «BRIŠKI GRIČ» IN SPZ

V ŠTEVERJANU V NEDELJO DAN, POSVEČEN MLADINI

Zjutraj bo na sporedu orientacijski pohod - Popoldne tretje srečanje otroških telesnokulturnih skupin

Mladinski dan v Števerjanu je prav gotovo postal neločljiv člen v okviru prvomajskih manifestacij, ki jih na Dvoru pripravlja prosvetno društvo «Briški grič» ob sodelovanju Slovenske prosvetne zveze. Mladinski dan bo letos v nedeljo, 4. maja.

V jutranjih urah se bo po briških poteh odvijal orientacijski pohod, ki bo za temo imel 35-letnico osvoboditve (pravilnik pohoda smo objavili v tokrovi številki našega dnevnika).

Popoldanski del sporeda pa bo posvečen najmlajšim. Na vrsti bo namreč 3. srečanje otroških telesnokulturnih skupin, na katerem bodo nastopili učenci slovenskih osnovnih šol ter dijaki prvih razredov nižje srednje šole. Prireditve, ki bo razdeljena na dva dela (v prvem bodo tekmovali v ekipnem poligonu, v drugem pa bo turnir v igri med dvema ognjema), se bodo udeležili člani «Skres iz Ronk», «Našega rapora» iz Pevme, Stmavra in z Oslavja, «Sovodenjski», «Doma» iz Gorice, skupine iz Dobrodoja, TD «Partizani» iz Nove Gorice in seveda domačini, člani «Briškega griča».

Prosvetno društvo BRIŠKI GRIČ v Števerjanu priredi v sodelovanju s Slovensko prosvetno zvezo

TRADICIONALNO PRVOMAJSKO SLAVJE

DANES, 1. maja
9.00: SPOMINSKI POHOD ob 35-letnici osvoboditve, Števerjan - Gonjače - Števerjan.
17.00: Priložnostna slovesnost s pozdravom predsednika TO SKGZ dr. MIRKA PRIMOŽIČA; sledi nastop ansambla zabavne glasbe «GORENJC» s pevcema Francem Korenom in Sonjo Gabršček; zvečer ples.

SOBOTA, 3. MAJA, 20.00:
ples z ansambelom «Melody»; vmes nastop skupine, ki bo prikazala vrsto latinskoameriških plesov.

NEDELJA, 4. MAJA,
MLADINSKI DAN. Ob 9. uri orientacijski pohod. Ob 16.00 nastop otroških telesnokulturnih skupin z Goriškega. Nagradjevanje zmagovalcev pohoda. Zvečer ples z ansambelom «Melody».

Vse dni je odprta RAZSTAVA BRIŠKIH VIN v prireditvi Odbora vinogradnikov iz Števerjana in z Oslavja.

Tudi na Peči bodo praznovali, in sicer na pobudo tamkajšnjega pevskega zbora, ki prireja praznik frtalje. Na sporedu imajo nastop nekaterih kulturnih skupin, priložnostni govor bo imel deželni svetovalec dr. Drago Stoka.

Danes bodo seveda trgovine zaprte in ne bodo vozili avtobusi. Na sosednem jugoslovanskem področju pa imajo dva praznična dneva, danes in jutri.

35-letnico osvoboditve so sinoči, na pobudo prosvetnih in športnih društev, počastili z govori in nastopi kulturnih skupin v Podgori, Sovodnjah in Dolu.

Števerjanski blok odprt do 24. ure

Poveljstvo obmejne policije v Gorici je odobrilo prošnjo župana občine Števerjan Slavka Klanjščka, da se mejni prehod druge kategorije v Števerjanu danes, 1. maja in v nedeljo, 4. maja zapre ob 24. uri. Prošnja je bila sprejeta.

GORICA DOBESEBNO BLOKIRANA

Obljube o skorajšnjem odprtju cestnih vpadnic v mesto

ANAS obljublja, da bo možen promet po ločniškem mostu v obeh smereh že maja in morda bo kmalu tudi deteljska na tržaški cesti prevozna

Gorica je že več let zaprta v nekakem bunkerju, saj poteka razširitev cestna dela ob vpadnicah počasi, prepočasno. Ljudje se upravičeno hudojejo in morajo potrpelivo čakati v dolgih kolonah, najbolj pa so hudi štandreži in Podgorci, saj morajo že nekaj let prenašati gost promet avtomobilov in tovornjakov skozi svoje vase. V občinskem svetu je prišlo do številnih protestov, prav tako je protestiralo časopisje, državni in občinski birokrat pa se za te proteste niso zanimali. Na Tržaški cesti je nadvoz delno zgrajen že več kot osem let, promet po ločniškem mostu je težen že več kot štiri leta.

Včeraj so se sestali goriški prefekt Barasso, novi načelnik oddelka podjetja ANAS v Trstu inž. De Marchis, zastopniki občine in pokrajine, Preučili so vsa ta vprašanja in zdi se, tako pravi tiskovno poročilo prefektore, da bo vsaj nekaj v kratkem rešeno. ANAS obljublja, da bodo sredi maja odprli sedanjo blokado na ločniškem mostu, da bodo asfaltirali izvozno pot v smeri Podgorice in tako bo po novem mostu promet možen istosčasno v obe smeri. Seveda bodo dela na nadvozu potekala še precej časa. Prav tako upajo, da bodo že v teku prihodnjega meseca usposobili vsaj polovico del cestne deteljice na Tržaški cesti. Povezati morajo avtocestni priključek na deteljsko in

to s Tržaško cesto. To v smeri vstopa v Gorico, vendarle pod pogojem, da občina uredi nekatera kanalizacijska dela. Tako bi razbremenili ločniški most in tudi novi štandrežiški most in s tem v zvezi promet skozi štandrež.

Huda bo najbrž šele predla Sovodnjem, kajti v kratkem bodo morali zapreti tržaško cesto pri letališču, da uredijo vse, kar je v zvezi z nadvozom, ki ga že gradijo. Če bo do tega prišlo, bodo pri števani in Moščenicah preusmerili tovorni promet na avtocesto ob Vileh in od tod po novem priključku v Gorico.

Vse goriško prebivalstvo že nestrojno čaka na konec vseh teh cestnih del. Upajmo, da ne gre samo za obljube, katerih dobimo toliko v tem predvidljem času.

POGOVOR Z ŽUPANOM ANDREJEM JARCEM

V PREDFAŠISTIČNI ITALIJI DOBERDOB URADNO IME

Sedanja Italija še vedno nasprotuje slovenskemu imenu za Dobrodoj na občinskem praporu - 23 novih dvojezičnih ulic

Občinska uprava v Dobrodoju bo v tem letu namestila 23 dvojezičnih napisov ulic z novimi poimenovanji. Sklep je na eni izmed zadnjih sej sporeči župan Andrej Jarc. V pogovoru z županom Andrejem Jarcom smo izvedeli za imena ulic in tudi za postopek, kako je prišlo do poimenovanja. V Dobrodoju bodo poimenovali 11 ulic, in sicer so jim dali naslednja imena: Ivan Cankar, Antonio Gramsci, Osimo, Lojze Bratuž, Draga, Evgen Matejka, Prvačina, Srečko Kosovel, Proletarska brigada, Brigada Ivana Gradnika, 25. april. V Jamijah bo sedem novih imen: Prvomajska, Oton Župančič, Simon Gregorčič, Iven Trinko, Trg svobode, Igo Gruden, Kampi. Pet novih imen pa bo na Poljanah: France Prešeren, bratje Cervi, Fran Levstik, Jože Srebrnič in Matija Gubec.

V ilustracijo imen naj omenimo, da je Evgen Matejka znan v Tržiču pokopani narodni heroj. Prvačina je z Dobrodojem pobratena občina, Proletarska brigada se je ustanovila na pol poti med Dobrodojem in Selcami, brigada Ivana Gradnika pa je 1. maja osvobodila Dobrodoj. Vsa ostala imena so znana, ker pripadajo slovenskim kulturnim moštem, mučenikom za našo stvar ali pa spominjajo na italijanske protifašiste in na znane obletnice.

Prvi sklep o poimenovanju je občinska uprava sprejela decembra 1978. leta. Ustanova za zgodovino domovine je naslednje leto, zavrnila več imen. Tako se ji ni zdelo umestno, da se ulice imenujejo Osimo, Evgen Matejka, Proletarska brigada, Brigada Ivana Gradnika, Bratje Cervi in Jože Srebrnič. Prišlo je do dopisovanja in ustanova za domovinsko zgodovino je umaknila nekaj svojih priporočil. Sklep občinskega sveta je nato romal na krajevni nadzorni odbor, kjer so sejni sklep občine Dobrodoj odobrili zaradi zapadlosti roka.

Občinska uprava si je zagotovila sredstva za izdelavo napisov ter jih bo namestila še v tem letu, je dejal župan Jarc, prav tako pa bomo po skrbeli, da bodo stanovalci v teh ulicah še v tem letu spreminili imena ulic na svojih dokumentih. S prefekturo bodo na občino prinašali voziščne knjižice, kjer bomo zamenjali imena ulic, prav tako bomo uradno popravili osebne izkaznice in vse druge dokumente.

Pri županu Jarcom smo se pozanimali tudi za izdelavo občinskega prapora. Za prefekturo je namreč vprašljivo dvojezično ime občine Dobrodoj. Občina je na prefekturo poslala uradni dokument občine iz leta 1923 z dvojezičnim napisom, kjer se v slovensčini rabi ime Dobrodoj. Ta dokument je iz Argentine.

tine poslal Jožef Ferletič, ki se je v Dobrodoju rodil 15. januarja 1898, dokument pa je 31. avgusta 1923 izstavila občina Dobrodoj. Gre za «Domovnico - Attestato di appartenenza», kakršno so izstavljali na občini v Italiji po prvi vojni, ko fašizem ni še začel s svojo nasilno raznarodovalno dejavnostjo.

«Potokopijo tega dokumenta smo že poslali na prefekturo in sedaj čakamo na pozitiven odgovor. Čim bomo prejeli, bomo s sklepom občinskega sveta izdelali načrt občinskega prapora», je dejal župan o akciji, ki jo občina Dobrodoj vodi že toliko let.

Goriški sejem Espomego je večeraj obiskala delegacija koroške trgovinske zbornice. Vodil jo je predsednik Karel Baurecht. V njej so bili tudi zastopniki celovške občine. V pogovoru na trgovinski zbornici so koroški predlagali, da bi med našo deželo, Koroško in Slovenijo prišlo do obsejega trgovinskega sporazuma, podobno kot je že v veljavi sporazum med Gorico in Trstom na italijanski strani ter med obmejnimi predeli Slovenije na drugi.

Izleti

Domicilna odbora 1. in 2. prekomorske brigade pripravljata od 24. do 28. maja avtobusni izlet v Drvar in Dalmacijo, za biveše borce in aktiviste OF ter njihove družinske članke. Na razpolago je tudi nekaj mest za biveše borce in aktiviste iz zamejstva, ki se lahko prijavijo pri predsednikih sekcij VZPI-ANPI, kjer bodo prejeli tudi podrobnejša pojasnila. Prijave sprejemajo do 10. maja.

Slovensko planinsko društvo vabi člane in prijatelje ter njihove družinske članke, da se v nedeljo, 11. maja udeležijo planinskega srečanja na Trstelu, pri Stjenkovi koči, kjer bo ob 12. uri (ob 11. po jug. času) tudi priložnostna slovesnost.

Kino

Gorica
VERDI 15.00-22.00 «Assassino sul Nilo». T. Millan in N. Manfredi. Preprovidan, mladini pod 14. letom.
CORSO 15.15-22.00 «Qua la mano». A. Celentano in E. Montesano. Barvni film.
VITTORIO 15.00-22.00 «Live show - l'apoteosi del sesso». Preprovidan mladini pod 18. letom.

Tržič
EXCELSIOR 14.30-22.00 «Una strana coppia di suoceri».
PRINCIPE 14.00-22.00 «Banana republic». Barvni film.

Prvič v Italiji!!!
Na goriškem sejmu
ESPOMEGO
Stand 16/B
pokušnja najnovejše kvalitete, nagrajene na sejmu Alimentacion v Barceloni
UNION GRAND PIVO
Zastopnik za Goriško:
VOJKO NARDIN, štandrež, tel. 81-310

Espomego

trgovinska zbornica za industrijo, obrtništvo in kmetijstvo gorica

mednarodni sejem
gorica 24. april 4. maj 1980
URNIK: DELAVNIKI 16. - 23.30
DAN PRED PRAZNIKOM IN PRAZNIKI 10. - 23.30
gorizia esposizioni

Informacije:
Orgalfi - Ulica della Barca 15 - GORICA - Tel. 0481/33440
- Drevored Ungheria 13 - VIDEM - Tel. 0432/206160

Nekaj misli na rob brošurici «Padlim za svobodo iz Ločnika»

Priloga in izdalo gorisko občinsko odborništvo za kulturo

Občinska uprava je ob letošnjem prazniku 25. aprila izdala 22 strani obsegačjo brošurico z namenom, da objavi pričevanje nekaterih sodelavcev padlih iz Ločnika, kot jih imenuje obdobje do 1945. Dejanski so pričevanje posvečene štiri strani, medtem ko jih je deset posvečenih zgodovinskimi okoliščinam — splošnim pogledom — kot jih imenuje obdobje do 1945. Kot jih imenuje obdobje do 1945. Kot jih imenuje obdobje do 1945.

Kot antifašisti (in ne od zadnjih let) gojimo vse simpatije do borcev proti fašizmu. Glede na njih narodnostno, ideološko ali versko pripadnost in seveda toliko bolj odločnosti, ki se je razvijalo med drugo svetovno vojno pri nas in ob robu naše narodnostne meje. Toda pri tem ni mogoče mimo zgodovinskih resnic oziroma zamolčevanja ali, kar je še slabše, potvarjanja teh resnic. Prav zato — v interesu zgodovine — čutimo potrebo, da povemo, zlasti za mlade bralce, na katere se nepodpisani pisci obračajo v začetku in na koncu brošure, vtise in informacije, ki smo jih dobili ob prebiranju brošure.

Potem ko razložijo, s kakšnimi težavami se je moral nov nacistični vrhovni komisar Rainer spoprijemati na novem delovnem mestu 10. septembra 1943, ne da bi seveda omenili, kdo so bili tisti, ki so mu težave povzročali; potem ko z nekaj citati skušajo dokazati sovražstvo istega komisarja do italijanskih prebivalcev; potem ko mimo-grede označijo kot «vahnove» (v-vace) dejavnost in prisotnost enot NOV in POS v Slovenskem primorju pozabljajo, da je OF v samem mestu delovala že od decembra 1941, da je fašistična oblast internirala na desetine ljudi in da je prišlo do ljudske vstaje septembra 1943; potem ko omenijo začetne nemške hajke le v Furlaniji, v Brdih in v Istri, pozabljajo na teror na Krasu, v Vipavski dolini, Soški dolini, Trnovskem gozdu, Banjšicah, dolini Idrije itd., nade-ljujejo dobesedno (v prevodu): «Jasno je, da je operacijsko območje temeljilo na posebnih politično-vojaških oblikah, od katerih je najvažnejša bila onesposobitev neofašizma in vsakršnega upravnega vpliva nove socialne republike...»

Potem ko očitajo Rainerju, da se je vedel nedolžen — to nedolžnost do fašizma bi se morali ljudje, ki se sklicujejo na odpravnost, vsekati — trdijo, da je izbral nacionalna rasprostrstva v naših krajih ter da je (v prevodu): «...ovrednotil slovenske in hrvaške ustanove, iskal sodelovanje v visokih trgovskih in mešanih krogih, ki so hrepeli po habsburški upravi in vse to v protitalijanski funkciji ter v težnji izločenja prisotnosti ali vpliva fašizma» (sic!) Pisci bi se morali izjasniti, na kaj mislijo in na omenjeni ustanovami. Morali bi pa tudi povedati, kaj so delale potentakem na ozemlju nemške primorske operativne cone naslednje italijanske enote: 10. MAS divizija s 4000 možmi, razmeščena po Soški dolini in Nadiži, na Trnovem, v Podgori in v Gorici, kasneje pa v Vidmu; šest prostovoljnih policijskih bataljонов Gorz, Trieste, Udine, Italien, AKI in AKI v Gorici, Trstu, Vidmu, Koperu, Štanjelu, Solkanu in Sv. Luciji; pet italijanskih milicijskih polkov (Milizia Difesa Territoriale) v Trstu, Pulju, Vidmu, Reki in Gorici; dva bataljona civilne garde - Guardia civica s 1400 pripadniki.

Druga stalnica, ki jo lahko za sledimo skoraj na vsaki strani te brošure, je miselni odpor proti sodelovanju italijanskih partizanskih enot z enotami IX. korpusa. Edini citat italijanskega komisarja divizije Garibaldi Natissone Padoana se nanaša na njegovo izjavo o vprašanih, ki so se pojavljali v odnosih s Slovenci ob ustanovitvi bataljona Mazzini. Pisci očitajo, da so slovenske enote izvajale mobilizacijo tudi v Brdih; od dejstva, da so pripadniki italijanske narodnosti odhajali v svoje enote, so v slovenskih bili sami Slovenci — zakaj bi torej Brdci ne smeli v partizane. Očitajo tudi, da so «Jugoslovani» zahtevali priključitev italijanske divizije IX. korpusa; pozabljajo pa, da je štab divizije Garibaldi Natissone

12. decembra 1944 zaprosil za prehod Soče vsaj z eno ali dvema brigadama, ker je bil pritisk v Brdih in v Furlaniji nevzdržen. Ali je bila morda boljše odločitev štaba divizije Osoppo, ki je ovrnil razvoj slovenskih partizanskih enot v Benetiji in Režiji in ki se je po nemški ofenzivi septembra 1944 zanašal z 200 možmi od 3000 do 4000, s katerimi je razpolagal ter se u-maknil preko Tilenata. Pisci trdi-jo, da je Sočo prešlo 2500 mož divizije Garibaldi Natissone. Podatek se zdi nevtralen, če ne bi na koncu brošure ob stalnem poudarjanju, da so se borili in umirali v tujih vaseh in ozemljih, in proti sovražniku, ki ba je bil njihov (sic!) — tu so mišljeni vsi možgi kolaboracionisti — ker so se odločili boriti se baje le proti Nemcem in fašistom (torej) so fašisti bili ali jih ni bilo na tem ozemlju???, trdijo, da jih je ostalo samo tisoč. Po spisku je 31. januarja 1945 t.j. petnajst dni po prihodu v Cerkev bilo v diviziji 1029 mož, dejansko prisotnih pa 944; tako so bili razdeljeni: štab in zaščita 86; brigada Bozzi 341, brigada Picelli 269 in brigada Gram-sci 248. Da jih je bilo na koncu tisoč, je odvisno od dejstva, da se je diviziji pridružila Brigata Triesti-na d'Assalto.

V pisanju je jasen tudi očitke, da je divizija Garibaldi Natissone bila poslana po veliki marčni ofenzivi na Notranjsko, češ naj ni bila prisotna na koncu vojne v naših krajih. Pri tem pozabljajo dvoje: najboljša enota divizije udarna brigada Triestina d'Assalto ni odšla na Notranjsko, ostale tri brigade pa so bile tako šibke zaradi izgub in zlasti zaradi razhajkanec, da so jih združili v eno samo in da so jih zaradi priključitve brigade Fontan-ot ostala formacijska enota divizije. Brigada Fontanot je bila v sklopu VII. korpusa. Vprašati bi se mora-li raje, kdo je italijanske partizane razorožil po vojni tako, kot je na-povedal Togliatti v sporočilu Vin-cenzu Biancu, ki ga v tekstu ome-njajo in mu pripisujejo dokaj čudno vlogo. Vprašati bi se morali tudi, zakaj so pustili istočasno Anglije četnike, oborožene še po zaključku sovražnosti in so se lahko spreha-lje s puškami po Krmini in Pal-manovici ne pa da so se bili delzni neovraženega odnosa, kot piše v brošurici.

Ker smo že pri četnikih, moramo omeniti še eno zgodovinsko poteč-nost (lahko bi uporabili krepkejši izraz). V tekstu piše (v prevodu): «Četniki so med 29. aprilom in 1. majem prišli v Gorico in jih je bilo približno 20.000; v bran so se jim postavili pripadniki civilne garde, gasilcev in tovarniških delavci, tako da niso uspeli vstopiti v mesto». Kdo so potem bili tisti, proti kate-rim je morala Prešernova brigada z vsemi svojimi izkušnjami štrikrat juristi, da jih je pregnala s sever-ne železniške postaje in skupaj s Škofjeloškim odredom osvobodila mesto?

Mladi bralec razbere še iz teksta in dobi vtis, da se je operativno ozemlje slovenske NOB in OF vse-akor nehalo na levem bregu Soče. Nima možnosti razbrati, da se je sodelovanje med italijanskimi eno-tami in slovensko NOV odvijalo predvsem v Brdih in Benetiji in da je nad tem področjem imel od-govornost Operativni štab za zahod-no Primorsko s svojimi enotami, ki so osvobodile ali pomagale osvobo-diti celo Tarcent (1. bataljon) in Videm (Beneški bataljon), da o Špe-ri in Čedadu ne govorimo. Lahko tudi razbere, da so razni

jugoslovanski kolaboracionisti posta-li taki «postopoma, v odvisnosti od dejstva, da so jih zavezniki zapu-sčali — zapustil jih je sam kralj Peter — in končno, avgusta 1944, pod pritiskom Churchilla priznali Ti-ta kot edinega vodjo jugoslovanskega odpravnosti». Ali je možno za-molčati, da so četniki bili z Nemci na Neretvi leta 1943, ne da bi o-menili dogodkov iz leta 1941 in 1942; da so ustali peljali Kozarčane v Jasenovac leta 1942, da so enote MVAC (Milizia volontaria anticomunista), sestavljene od Slovencev, Italijani ustanovili leta 1942. Resni-ka je ravno nasprotna t.j. zavezniki so zapustili razne jugoslovanske ko-laboracioniste, ker so bili dejans-ko taki.

O resnosti analize, s katero se srečamo v brošurici, lahko sklepa-mo na zadnji strani zgodovinske razlage. Še nekaj bi radi pisci raz-vrednotili. Moti jih dejstvo, da se je na Goriskem italijansko odpravnosti vezalo izključno na garibal-dince in to tudi zapisajo. Vendar pravijo (v prevodu): «Toda vredno je, da razjasnimo še eno točko t.j. razlog, zakaj je večina borcev iz Ločnika vstopila v enote s komu-nistično usmerjenostjo, kot je dejans-ko sprejemali, razen redkih, mark-sistične ideologije; nasprotno soude-ležni so bili na splošno v tradiciji in čustvih katoliškega sveta». Bralec pričakuje, da bo sledila raz-la-ga in analiza zblizanja prebival-stva različnih prepičanih skupnem boju proti nasilju in terorju, pri-kaže vsaj bežno sociološko anali-zo furlanskega in italijanskega kmečkega prebivalstva ter goriskega delavstva, ki očitno ni našlo stika ne z vodilnim meščanskim razredom (kje je že ta bil med vo-jno?) ne z visokimi cerkvenimi kro-gi, temveč s tistimi, ki so vsaj v željah napovedovali drugačen svet potem ko bi premagali obo-ro-ženega sovražnika. Nič takega! V daljšem odstavku si pisci s citati nadškofa Margottija in msgr. Mo-rettija prizadevajo dokazati, da so razen komandantov bili vsi verni katoličani in patrioti in čustvih.

Namen je prozoren: uboga raja ni kriva, če so voditelji iskali sodelo-vanje s Slovenci v IX. korpusu, če so prešli Sočo, če so se skratka pripetilo vse tisto, kar je v knjižnici tendenciozno napisano. Komandanti na so bili komunisti. Volitve so blizu!

In še to. Zelo neokusno je, da se

Četrtek, 1. maja 1980

ITALIJANSKA TV
Prvi kanal
12.30 Risanke
13.00 Dan za dnevnik
13.30 Rubrika Dnevnika 1
13.35 Vremenska slika
13.30 DNEVNIK
14.00 Gilda, film
14.05 V katerem nastopa Rita Hayworth in Glenn Ford
14.50 Dokumentarna oddaja o Španiji
14.55 Koncert rock skupine, «Il banco del mutuo soccorso»
17.25 3, 2, 1... Stik!
17.55 Prigode Huckleberryja Fin-na, risani film
18.30 Vesolje 1999
19.00 Luton, 2. del TV filma
19.05 DNEVNIK 1 — Kronike
19.20 Nagradno tekmovanje, ki ga vodi Claudio Lippi
19.35 Trener, film
20.15 Risanke
20.30 TV DNEVNIK
21.00 Kriza, predstava Drame SNG Maribor
21.10 V areni življenja: Miha Marinko
21.30 Glasbeni magazin
21.55 Poročila
Koper
20.50 Stičiče
21.00 2 minuti
21.05 Otrski kotiček:
Nevaren slap, pravljica
21.30 TV DNEVNIK
21.50 Narodno revolucionarna glasba
22.50 Na obali, film v katerem nastopa Marlon Brando
Zagreb
12.30 Reportaža
13.20 Praznični program za mlade
16.10 TV DNEVNIK
16.25 Heidi, mladinski film
18.35 Glasbena oddaja
21.00 «Jugoslavija — Tito», glasbeni recital
21.30 Kriza, TV drama
21.30 Kviz
SVICA
17.00 «Un uomo tranquillo», film v katerem nastopa John Wayne
19.50 TV DNEVNIK
20.05 Oddaja o vzgojnih problemih
20.35 TV film
21.45 Andromeda, film

TRST A
8.00, 13.00, 14.00, 19.00 Poročila:
8.20 Dobro jutro po naše: 9.00 «Mati», dramatična prvega dela romana; 10.00 Radijski koncert; 11.00 Mladinski oder: «Naše pravice»; 11.30 Nasveti, paberkov-va, zanimivosti: Naša pristna vina kje in kako; 12.00 Praznik dela v teku časa; 12.20 Jugoslo-vanski pevci; 13.20 Glasba po žel-jah; 14.10 Otrsko okence: «To-mi na obisku»; 14.30 Mladi pisci; 14.45 Odmevi iz Rusije; 15.00 Glas-beni popladi za mladino: Naj-novejša izdaja plošč: «Mesecnik», variete, ki ga pripravljajo člani Slovenskega stalnega gledališča v Trstu; Filmska glasba; 17.00 V našem prostoru: Mi in glasba; skladbe slovenskih avtorjev; Kulturni dogodki; Četrtekova sre-čanja; Priljubljeni motivi.

KOPER
(Italijanski program)
8.30, 11.30, 13.30, 14.30, 20.30 Po-ročila: 8.00 Glasba za dobro ju-tro; 9.30 Lucianoj dopisniki; 10.15 Knjiga po radiju; 10.30 Glasbena oddaja; 10.40 Mosaik; 11.03 Glas-beni program; 11.10 Svet delav-cjev; 11.32 Kim, svet mladim; 12.00 Glasba po željah; 14.00 Kim, svet mladim; 14.33 Znanje melodije; 15.00 Jugoslovanski motivi; 15.30 Veselo z glasbo; 15.45 Z nami je...; 16.00 Posebna oddaja ob priliki prvega maja; 16.30 Voščila delovnih kolektivov; 17.55 Knjižna polica; 18.00 Pop glasba; 19.45 Slavnostni koncert ob priliki prvega maja.

KOPER
(Slovenski program)
8.30, 14.30, 17.30 Poročila: 8.00 - 9.00 Z glasbo v praznični dan; 8.37 Glasbena oddaja; 9.00 - 14.00 Prenos praznične Vala 202; 14.00 Najava sporeda; 14.03 Pra-znična oddaja: «Rdeči nagel» po prazniku dela; 14.40 Glasbeni notes; 15.00 Dvigite bratje za-stave; 15.30 Mali koncert; 16.00

LUJBLJANA
7.00, 9.00, 10.00, 11.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 18.00, 20.00 Po-ročila: 8.00 Jutrjana kronika; 9.07 Radijska igra za otroke; 9.35 Soplek prvomajskih; 10.05 Prvomajski koncert evropskih pi-balnih orkestror; 11.05 Klavir v jutro; 11.15 Tri desetletja delav-ske samouprave; 12.00 Praznični koncert; 13.10 Melodije iz filmor; 13.30 Čestitke delovnih kolektivov; 14.10 Obvestila in zabavna gla-sba; 14.30 Boj delavskega razreda za gospodarski napredek v sve-tu; 14.50 Flavta z Andov (Una Ramos); 15.05 Pesem povezuje narode; 16.15 Slovenija, od kod lepote tvoje; 17.00 Prvomaj-ski misel v zavesti in spominu naših ljudi; 17.30 Od don Joseja do Nedde (priljubljen operne arje); 18.05 Vsa zemlja bo z nami za-pela...; 18.20 Začetki delavskega gledališča; 19.00 Sporočilo v be-sedi in glasbi; 20.30 Obvestila in zabavna glasba; 20.35 Lahko noč, otroci!; 20.45 Minute z ansamblom Bojana Adamčiča; 21.00 Prvomaj-ski četrtkov večer domačih pesni in napevov; 22.05 Literarni večer; 22.45 Zvočne kaskade (veliki za-bavni orkestri); 23.20 Zaplešite z nami; 24.05 Lirični utrinki; 24.10 Paleta papev jugoslovanskih av-torjev.

Petek, 2. maja 1980

ITALIJANSKA TV
Prvi kanal
12.30 Solška vzgoja: Obščitne muzeje Reggio Calabria: Deželni ar-he-sanske
13.00 Risanke
13.25 Vremenska slika
13.30 DNEVNIK
13.35 Danes v parlamentu
14.10 Solška vzgoja: Jezik za vsakogar — Rusčina
17.00 3, 2, 1... Stik!
17.15 Game, igra!
18.00 Vzgojna oddaja
18.30 DNEVNIK 1 — Kronike
Sever ključ Jug
Jug ključ Sever
19.05 Programi pristopanja
19.20 Nagradno tekmovanje, ki ga vodi Claudio Lippi
19.45 Almanah in Vremenska slika
20.00 DNEVNIK
20.40 Tam tam, aktualnosti
21.30 Mister Roberts, film v katerem nastopa James Cagney
Ob koncu DNEVNIK, Danes v parlamentu in Vremenska slika
Drugi kanal
12.30 Lili prostor
13.00 DNEVNIK 2 — Ob 13. uri
13.30 Vzgojna oddaja
14.00 Risanke
15.00 Panta Ala: Jadranje
15.30 Rim: Polo
17.00 Pika in črta
17.30 Risanke
17.35 Glasbeni popoldnevi
Glasba Igorja Stravinskiga
18.00 Vzgojna oddaja
18.30 Iz parlamenta in DNEVNIK 2 — Sportne vesti
18.50 Dober večer z Divjim zahodom
«Osvajanje Divjega zahoda» TV nadaljevanje
Vremenska slika
19.45 DNEVNIK 2 — Odprti studio
19.40 Oddaja, ki jo vodi Enzo Tortora
21.55 V spomin na F. Coppia, 2. del
22.55 «Dottori in allegria», TV film

TRST A
7.00, 8.00, 10.00, 13.00, 14.00, 17.00, 19.00 Poročila: 7.20 Dobro jutro po naše: 8.10 Jutrjana almanah; 9.00 Glasbena matineja; 10.10 Radijski koncert; 11.00 Od-aj za srednjo šolo; 11.20 Vokal-no - instrumentalni ansambli; 11.30 Nasveti, paberkovanja, zanimivo-sti: Osebnostna vozila dages; 12.00 Na goriskem valu; 12.30 Glasbena panorama; 13.20 Zborovska gla-sba; 13.40 Skladatelji dirigirajo; 14.10 Otrsko okence: «Kje je napa-ka?»; 14.30 Roman v nadaljevanju — Rado Bednarik: «Beli grad — zakleti grad», 4. in zadnji del; 15.00 Glasbeni popladi za mladino: Popularni deset; 5. pesmi-jo po Jugoslaviji; Agora v živo; 17.10 V našem prostoru: Mi in glasba; Poslušajmo film: Literar-ni večer; Slovenski priimki v Fur-laniji in na Goriskem.

KOPER
(Italijanski program)
8.30, 11.30, 13.30, 14.30, 20.30 Po-ročila: 8.00 Glasba za dobro ju-tro; 9.15 Poje skupina Mirzino Ja-to; 9.30 Lucianoj dopisniki; 10.30 Glasbena oddaja; 10.40 Mosaik; 11.03 Glas-beni program; 11.10 Svet delav-cjev; 11.32 Kim, svet mladim; 12.00 Glasba po željah; 14.00 Kim, svet mladim; 14.33 Znanje melodije; 15.00 Jugoslovanski motivi; 15.30 Veselo z glasbo; 15.45 Z nami je...; 16.00 Posebna oddaja ob priliki prvega maja; 16.30 Voščila delovnih kolektivov; 17.55 Knjižna polica; 18.00 Pop glasba; 19.45 Slavnostni koncert ob priliki prvega maja.

KOPER
(Slovenski program)
8.30, 9.30, 14.30, 17.30 Poročila: 8.00 - 10.00 Glasba v majsko jutro; 9.40 - 9.55 Oddaja iz studia Nova Gorica: «Solkanski mizarji»; 14.00 Najava sporeda; 14.05 Jugoslov-an-ska pop scena; 14.40 Glasbeni notes; 15.00 S polnimi brati; 15.30 Svirac svira, kolo igra — s por-ed pesmi in plesov narodov Jugosla-vije; 16.00 Glasbeni cocktail; 16.30 Glasba po željah; 17.00 Kulturni relief; 17.10 Blaž Arnič: simfoni-

LUJBLJANA
7.00, 9.00, 10.00, 11.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 18.00, 20.00 Po-ročila: 8.00 Jutrjana kronika; 9.07 Radijska igra za otroke; 9.35 Soplek prvomajskih; 10.05 Prvomajski koncert evropskih pi-balnih orkestror; 11.05 Klavir v jutro; 11.15 Tri desetletja delav-ske samouprave; 12.00 Praznični koncert; 13.10 Melodije iz filmor; 13.30 Čestitke delovnih kolektivov; 14.10 Obvestila in zabavna gla-sba; 14.30 Boj delavskega razreda za gospodarski napredek v sve-tu; 14.50 Flavta z Andov (Una Ramos); 15.05 Pesem povezuje narode; 16.15 Slovenija, od kod lepote tvoje; 17.00 Prvomaj-ski misel v zavesti in spominu naših ljudi; 17.30 Od don Joseja do Nedde (priljubljen operne arje); 18.05 Vsa zemlja bo z nami za-pela...; 18.20 Začetki delavskega gledališča; 19.00 Sporočilo v be-sedi in glasbi; 20.30 Obvestila in zabavna glasba; 20.35 Lahko noč, otroci!; 20.45 Minute z ansamblom Borisa Kovčiča; 21.00 Uganite, pa vam za-igramo; 22.05 Oddaja o morju in pomorskih; 23.0 Kitar v ritmu; 23.30 Besede in zvoki iz logov domačih; 24.05 Lirični utrinki

Jože Oblak - Sime Spomini na gozdove Snežnika

8.

Dobro se spominjam, da sem za Tomšičev glas, že ko sem bil v Utah, napisal članek o življenju v bolnici. Članek je bil zelo previdno sestavljen, da ne bi sovražniku nudil opore pri iskanju bolnic. Članek je bil objavljen v Tomšičevem glasu med julijem in septembrom 1943, nakar je prišlo povelje iz višjega štaba, da je treba ta članek zaradi konspiracije izrezati in uničiti. To sem disciplinirano tudi storil.

Da smo redno lahko zasledovali razvoj vojaških operacij na Vzhodni fronti, v Afriki, na Siciliji in v Italiji, smo si nabavili dva velika zemljevidna Evrope.

Imeli smo še precej knjig, ki so na razne načine pri-ro-male k nam. Zanimanje zanje je bilo veliko, zlasti med ran-jenci. Najbolj brane so bile knjige Janeza Talna Trop brez zvoncev, Zweigova Maria Antoineta, Skrivnost dr. Fu — Mančua in Mož, ki je oropal mesto.

Nekaj besed še o hajkah in konspiraciji.

Laški in beli vojaki so nas zelo pogosto iskali. Na sre-

čo pa so nas o hajkah vedno pravočasno opozorili terenci, kurirji ali vaščani, da smo se nanjo pripravili.

Za vsako hajko smo zelo zgodaj jutraj popolnoma iz-praznili vse objekte bolnice in vso opremo poskrili. Vse ran-jence smo poskrili v skrivališčih v divjem skalovju nad bivšo državno mejo, okoličnice, zlasti dohode, dobro zamaskirali in razpostavili straže. Ranjenci in osebe z nji-mi so ves dan poslušali italijanske vojake, ki so glasno govorili hodili po gozdni cesti pod njimi, ne da bi naj-manj slutili, kako blizu so oni, ki jih iščejo.

Ko se je zmracilo, smo ranjence spet spravili v bol-nico in na hitro pripravili skromno večerjo.

Opisal sem že, da so našo predhodnico, bolnico Lo-škega in kasnejšega in kasneje Notranjskega odreda, več-krat selili.

Ute so uspešno prebrodile na istem mestu ne samo številne italijanske hajke, ena je trajala celo dober teden dni, temveč tudi hudo nemško ofenzivo jeseni 1943!

Ob vsaki hajki sem seveda dobro skril tudi vso do-kumentacijo, da ne bi padla v roke sovražniku. V zadnji hajki, bila je prve dni septembra, sem vso dokumentacijo bolnice tako dobro skril, da je nisem nikdar več našel.

Zato odkritosrčno povem, da so tile spomini čista, toda verna rekonstrukcija, zgrajena na osnovi dokumentov In-stituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, šte-vilnih pogovorov s preživeli in po študiju številnih vi-rov. Če sem koga iz UT in okolice izpustil, je bilo to stor-jeno povsem nehotе.

Naša taktika skrivanja ranjencev blizu zastražene bivše državne meje je bila odlična, saj nas italijanski vojaki ni-so nikoli našli.

Tu moram sebe koj popraviti: resnica je, da nas ita-li-janski vojaki in njihovi beli podrepaniki niso našli do ka-pitulacije Italije. Ironija pa je, da je na nekaj naših ranjen-cev naletela manjša skupina zagriženih italijanskih voja-kov, ki so se že po kapitulaciji oboženo skrivaj prebijali po gozdovih Snežnika na Primorsko. Radko Žumer pripo-veduje, da se je z nekaj tovariši 11. in 12. septembra sončil na mali jasi nad bolnico in jim bral zadnja radijska poro-čila. Nekako dvajset metrov od sebe je zagledal štiri obo-ružene uniformirane osebe, za katere je mislil, da so parti-zani, ker so vsi bili v italijanskih uniformah, kar je bilo normalno po kapitulaciji Italije. Eden izmed njih je Radka vprašal, kdo so. Ko je ta odgovoril, da so partizani, so za-čeli proti njim streljati, toda k sreči niso nikogar zadeli, ranjenci pa so se takoj razbežali. Ko so tovariši v bolnici zaslišali strele, so takoj uganili, da ni nekaj v redu in šli takoj pregledovati okolico. Ko so zagledali Italijane, ki so bežali proti skalovju, so začeli najne streljati in tako rešili ranjence.

To je bil edini primer, da so sovražni vojaki skoraj na-šli bolnico in še to takrat, ko je sploh niso iskali!

Ocene o zakonspiriranosti Ut so različne. Tako je štab 14. divizije poročal 19. avgusta sanitetnemu referentu Glav-nega štaba med drugim tudi, da je bolnica, ki jo vodi Si-me, le za silo zakonspirirana.

Mislím, da se je konspiracija izboljšala, naravnost odlič-na pa je postala šele — po osvoboditvi! V dokaz te smele in vsekakor presenetljive trditve navajam KRAJEVNI LEKSI-KON — I. zvezek, ki ga je izdala Državna založba Sloveni-je. V tej reprezentančni ediciji namreč pod geslom «Babno

polje» na strani 39 sploh ni niti z besedico omenjena parti-zanska vojna bolnica Snežnik, kljub temu, da je bila tretja po velikosti v Sloveniji!

In dalje: ne znam si razložiti, kakšen kriterij si je po-stavil uredniški odbor, v katerem so zvenela imena, zlo-sti se potem ne, ko na primer na strani 92 pod geslom «Je-lšane» (občina Ilirska Bistrica) berem (citiram dobesedno): «V zadnji vojni je bilo v vasi in okolici več bunkerjev».

Prišla je kapitulacija fašistično - kraljevske Italije. Pre-bivalce in partizane je zajel ustavljivi val navdušenja. V takratnem zanosu, ki ga je ustvarjalo vzdušje težko pribor-jene svobode, so rasli kot gobe po dežju zanesenjaki, ki so verjeli in vsepok govorili, da bo krute vojne kmalu ko-nec, ker mora Hitlerja hudič vzeti v treh mesecih, a naj kasneje do novega leta! Toda nadaljnji razvoj dogodkov, zlasti pa huda jesenska nemška ofenziva, je ohladila za-nesene in preveč ogrete glave in jih neusmiljeno postavila spet na trda tla.

Babnepoljci so kapitulacijo Italije, ki jim je povzročila toliko gorja, proslavili z mitingom in osnovni šoli sreči precej raztegnjene vasi.

V dobesedno nabiti in do zadnjega kotička napolnjeni največji učilnici sem bil slavnostni govornik, nakar smo skupaj proslavljali, s plesom seveda, zares klavrn odhod predstavnikov rimskega imperija in vnetih misionarjev dva-tisočletne rimske kulture.

Kako groteskno je delovala takrat na nas na steno šole namalana podoba dučega fašizma, ki z močno, napre-štrlečo brado odloštro zve izpod čelade nekam v daljavo. Pod podobo pa napis VINCEREMO!

V SKLOPU OPERACIJ IV. ARMADE IN ENOT IX. KORPUSA V ZADNJI FAZI OSVOBODILNEGA BOJA

ZADNJI DNEVI VOJNE IN POHOD ISTRSKEGA ODREDA PROTI TRSTU

V končnih zmagovitih operacijah 4. jugoslovanske armade, ki so imele za cilj osvoboditev Trsta in zasedbo slovenske narodnostne meje ob Soči, smo se znašli Brkini z okolici kraja in cestami skupaj z borci Istrskega odreda na glavni smeri njenega operativnega pohoda iz Ilirske Bistrice in Pivke skozi Divačo, Bazovico in Opčine proti Trstu ter Krasu, medtem ko slovenske Istre med dolinami Ržane in Dragonje ni zajel niti vzporedni jugovzhodni pritisk 9. armadne divizije, ki je bila usmerjena iz doline Ržane prek Dekanov in Škofij, Črnege kala in Sočerja proti južnemu predmestju Trsta.

Ke: sovražnik (nacisti in fašisti) ni imel konca aprila 1945 na omenjenem istrskem območju močnejših sil (od Pirana do Kozine in južnih predmestij Trsta je bilo po podatkih JO le 1096 sovražnih vojakov), so lahko prevzelo razmeroma šibke sile Istrskega in Mornarškega odreda ter čete KNOJ ne le odgovornost za njegovo razbitje in osvoboditev obalne območja, temveč tudi za zaščito hrbita in boka 9. divizije, ki je začela v noči na 1. maj osvobodilni pohod v Trst.

Najbrž se ne bomo zmotili, če opredelimo, da so končne operacije za osvoboditev Trsta in slovenske Istre odločno stekle 27. in 28. aprila ne le zato, ker sta bila tega dne osvobodjeni Pivka in Ilirska Bistrica, enote IX. korpusa pa so hitele proti Opčinam in Trstu, kjer se je 28. aprila začela množična vstaja delovnega ljudstva, temveč tudi zato, ker je bil tega dne v Borštu pri Laboru sklenjen dogovor med okrožnim odborom OF oz. okrožnim komitejem KPS ter poveljstvi se omenjenih enot NOV o tem, naj te takoj preidejo v akcijo za osvoboditev obalnih mest — Kopa, Izole in Pirana. In res so enote Istrskega in Mornarškega odreda že v noči na 29. april poskušale osvoboditi Koper in Izolo. Vendar poizkusa nista uspela.

ODRED SE JE ZNAŠEL NA PRAGU SOVRAŽNIKOVEGA ZLOMA OSLABLJEN

Istrski odred (tedaj formalno 1. bataljon 4. bataljon 18. SNOU Bazovica) se je znašel prav na pragu bližajočega se sovražnikovega zloma prilično neoprejen, saj je bil odred posej v bližajočo dobo, ker je bil kadrovsko oslabljen in razdeljen na tri dele: dve četi (3. in 4.) sta bili v Brkinih, ena (2.) v slovenski Istri in ena (1.) skupaj z 9 premeščenimi oficirji iz ostalih čet na pohodu na štab IX. korpusa. Takšno razdeljenost so povzročile doslej še premalo pojasnjene in utemeljene odločitve namestnika komandanta IX. korpusa Jožeta Klanjčarja - Vasje, ki je 21. aprila nepričakovano prispel v štab odreda v Brkini in naslednji dan odredil že omenjene odločitve, ki jih pa ni bilo mogoče izvesti, ker je bila 1. četa in večina oficirjev v Istri, od koder so lahko odšli v Brkine šele 24. od tam proti Krasu pa komaj 28. aprila. Zato smo mogli biti med odločitvami dogajanja operativno izkloščeni. To je pozneje ugotovili tudi sam Klanjčar in 28. aprila svoje ukrepe preklicati. Vendar njegovi preklicani oficirji in čete niso več dosegli. Zato so se ti vrtnili v odred šele teden dni pozneje v Trstu.

Za Klanjčarjeve odločitve sem zvedel 23. aprila zvečer na sestanku v Borštu pri Laboru v Istri. Med premeščenimi je bil tudi pomočnik odrednega političnega komisarja Vincenc Luka - Emil. Odločeno je bilo, da moram njegovo dolžnost prevzeti jaz, ki sem bil dotlej pomočnik politkomisarja v 1. četi. Da bi se to lahko izpeljalo, sem moral 24. aprila z borci svoje čete in premeščenimi oficirji v Brkine. Med potjo smo se v Kubežu spopadli z oddelkom nemških kolezarjev. V boju sta dva Nemca padla, tri pa smo ujeli in jih odvedli s seboj v Brkine, kamor smo prispeli šele v noči na 26. april. Naslednji dan sem prevzel v Brezovici ob navzočnosti načelnika S. Vičiča novo dolžnost. Emil mi je predal literaturo, spiske in druge dokumente. Želel sem mu srečno pot in odšel je s četo in drugimi oficirji proti Artvižam in Barki.

ILIRSKA BISTRICA PRVIČ OSVOBJENA

Prihodni dan, 27. aprila zvečer se je napotil politkomisar Franjo Kuntarič v Istro in prispel na Pomjan ob 14. uri 28. aprila. Sam pa sem tedaj odšel na Komando mesta Ilirska Bistrica na Pregarje po novice, kajti naše čete so bile tedaj maloštevilne in spet je bila proglašena splošna mobilizacija vseh za orožje sposobnih moških.

Bil je oblačen in deževen dan. Moral sem čakati do večera, da se novinci zbera. Dekleta in žene so šivale slovenske zastave in transparente. V zraku je bilo čutili narasčajočo vznemirjenost. Že okoli 15. ure se je močno streljanje s mitraljezi in minometi približalo severovzhodnim obronkom Ilirske Bistrice s smeri Semberj in gozda. Streljanje pa je kmalu prenehalo. Slutiti smo, da so naše enote, ki so že nekaj dni vodile ogrožene boje na sektorju Milonje in Koritnice ter Mašuna razbile sovražnike in osvobodile Ilirsko Bistrico. Kmalu so nam to potrdili tudi va-

ščani, ki so se vrtnili iz Bistrice domov. Pregarje je preplaval val burnega navdušenja. Mladinci in odrasli so vsprek vpili: «Nemci, četniki, nedelčevi in črni fašisti bežijo. Živeli partizani! Udarimo za njimi!»

In res smo s križišča sredi vasi kmalu opazili nemškega vojaka, ki je bežal južno od vasi od Zaječja čez Brezovo brdo proti Brdu in Hrušici. Stekel sem okoli 2 km daleč, ga prestregel in ujel. Bil je Mongol, nemški vojak. Sledilo so mi 10-14 letni otroci in me ves čas «prepričevali», da ga poznamo, ker je tudi ta požgal in ropal po Brkinah in da ga je treba ubiti. Odvedel sem ga v vas in ga izročil tovarišem iz KM Ilirske Bistrice. Dobil 4 ali 5 novincev in se z njimi pospešeno vrnil v 4 ure peš hoje oddaljeno Brezovico. Prispel sem v štab in tam našel zveč oficirja štaba IV. armije in odredovega obveščevalnega oficirja Jožeta Markučiča.

POD SLAVNIK PO NACRTE OBRAMBE TRSTA

Ne da bi sedli, smo v neki hiši ugotovili, da štab IV. armade za uspešen pohod nujno ne-

Sprejem partizanov-osvoboditeljev na Trgu Unità

lozljivo rabi načrte o sovražnikovi obrambi Trsta. Zato jih je treba za vsako ceno čimprej dobiti. Nasli obveščevalci pa so jih hranili v skrivališčih pod Slavnikom. Zato se je zastavilo vprašanje, kako priti neopazno čez cesto, ko pa so se že nekaj dni premikale neoprejene kolone četnikov, u-stavev, fašistov in Nemcev po cesti Reka - Trst. Predlagal sem, da bi z obema četama nacelili in razbili sovražnikove kolone, da bi lahko kurirji prešli čez cesto. Moj predlog je oficir za zvezo odklonil z utemeljitvijo, da bodo proti jutru močnejše armadne enote napadle sovražnikove kolone. In da bi ji prisostvali, jih mi prej ne smemo vznemirjati.

Obsejen z navdušenjem, da je treba sovražnika prisestiti in napasti ter ga razbiti, sem se javil kot prostovoljec, da se prethotapim čez cesto in prinesem načrte. Pri tem nisem niti pomislil, da bi mi lahko poskus spodletel in bi za nateček se glavo izgubil. Moj predlog so sprejeli z dopolnitvijo, naj poskušam dobiti nekoga borca za to nalogo ali pa vsaj spremljevalca. Napotil sem se k 4. četi v Rožice, vendar se ni bil javil, da me spremlja, le moj vedno zvesti kurir in bolničar Franček Golobčič, doma iz Krasnega vrha v Beli Krajini, kajti nihče ni maral izgubiti glave zadnji hip vojne. Po daljšem

Ogromna množica je na Trgu Unità slavila zmago. Take močnejše manifestacije so se v tistih majskih dneh pred 35 leti ponavljale vsak dan

iskanju nama je končno le uspelo blizu križišča ceste Rožice - Materija ukaniti sovražnike in se prethotapiti čez cesto. Nisva pa mogla najti obveščevalcev v njihovem bunkerju. Zato sva se zjutraj, ko je bila že Materija osvobodena, vrnila do onemoglosti utrjenega in praznih rok. Vendar so bili obveščevalci sami že pred polnočjo prinesli iskane načrte in že pred jutrom so jih dobili odgovorni oficirji v štabu IV. armije. In pomočnika šefa obveščevalnega centra Jože Markučič jim je šel za vodnika in svetovalec. Zato so lahko njihove enote krenile dopolne 29. aprila proti Divači in tam presenetile Nemce in osvobodile tisto pomembno cestno in železniško križišče.

Po osvoboditvi Materije smo proti večeru krenili — 4. četa, novinci in nosilci orožja iz Skadanišnice skozi Mala vrata v Čičariji v Istro. Med pohodom je močno deževalo in celo snežilo. Vendar smo okoli 22. ure obloženi s težkimi bremenimi in premočeni prispeli v Jelovico, kjer smo ujeli dva hrvaška legionarja, ki sta spala na seniku. Po dveh urah počitka smo nadaljevali pohod in do večera prispeli s četo v okolico Pobegov in Bertokov tako izčrpani zavoljo nespečnosti in neznoznih naporov, da nismo več mogli nadaljevati pohoda. Bilo je 30. aprila in kmalu smo zvedeli, da so naši že osvobodili Koper in da se pripravljajo za pohod na Trst. Ustavili smo se v neki hiši. Tam nas je obiskal obveščevalac Vlado Čebotnik z motorno prikloico in sporočil ukaz štaba odreda, naj 4. četa, ki se je prav tedaj preimenovala v prvo, zasede položaje ob cesti Koper - Ankaran in čaka na daljnji navodil. Jaz pa naj se napotim na štab odreda v Pomjan. Sklenil sem, da potovanje nadaljujem šele 1. maja, ker sem bil preutrujen, saj se že 5. noči nisem bil naspal. Zato sem tisti večer kar na cementnem tlaku zadremal in 1. maja ostal s četo. Nato pa šel 2. maja okoli polne z njo na Pomjan, ker smo morali dotlej na dohodih med Kopro in Bujami varovati hrbet 9. divizije, ki je v noči 1. maja začela pohod na Trst. Z njo pa so odšli tudi tri desetine odredovih borcev za vodnike. Zato je komandant odreda major Matevž Šivec po dogovoru s štabom divizije z večino borcev zasedel položaje v Seči (Med Lucijo in Sečoveljami).

Na Pomjanu, od koder je čudovit razgled na koprski zaliv, je bila tiste dni res čudovita bujna pomlad ne le na poljih in v vinogradih, temveč je se bolj čutila v srcih osvobodjenih ljudi. Politkomisar Franjo Kuntarič je bil v Seči, ki je v noči 1. maja začela pohod na Trst. Z njo pa so odšli tudi tri desetine odredovih borcev za vodnike. Zato je komandant odreda major Matevž Šivec po dogovoru s štabom divizije z večino borcev zasedel položaje v Seči (Med Lucijo in Sečoveljami).

Na Pomjanu, od koder je čudovit razgled na koprski zaliv, je bila tiste dni res čudovita bujna pomlad ne le na poljih in v vinogradih, temveč je se bolj čutila v srcih osvobodjenih ljudi. Politkomisar Franjo Kuntarič je bil v Seči, ki je v noči 1. maja začela pohod na Trst. Z njo pa so odšli tudi tri desetine odredovih borcev za vodnike. Zato je komandant odreda major Matevž Šivec po dogovoru s štabom divizije z večino borcev zasedel položaje v Seči (Med Lucijo in Sečoveljami).

Najpomembnejša naloga štaba je bila sprejemanje novincev, saj jih je od 29. aprila do 2. maja prispelo, kot je razvidno iz dokumentov. Komande mesta Koper kar 598, medtem ko se je 16 prispelo, kot je razvidno iz dokumentov. Komande mesta Koper kar 598, medtem ko se je 16 prispelo, kot je razvidno iz dokumentov.

Po končni osvoboditvi Kopa je bilo 1. maja v njem ljudsko zborovanje. Podobno zborovanje je bilo tudi v požganih Semberjah, od koder je prišla delegacija mladink na Pomjan. Odredove enote so 1. maja pod poveljstvom poročnika Cvetka Poljaka osvobodile brez boja tudi Bujce. Prebivalci so borcem sprejeli z godbo na pihala, ker so pričakovali svojo Komando mesto. Predstavniki tedanjega kopskega okraja so pod vodstvom predsednika Vilija Turka - Trave 1. in 2. maja prevzeli upravno oblast od ustuzbenecv fašističnega režima tedanjih občin Dekani, Koper, Marezige in Šmarje, kajti nihče ni maral izgubiti glave zadnji hip vojne. Po daljšem

Kopru so prevzem oblasti opravili v Izoli in Piranu. V vseh treh mestih so pri tem sodelovali tudi predstavniki Italijanov.

S prevzemom oblasti je bilo 2. maja v Slovenski Istri sklenjeno obdobje NOB in začelo se je obdobje miru.

POHOD V TRST 5. IN 6. MAJA 1945

Po 30. aprilu na območju Slovenske Istre ni bilo več organizirane sovražnikovega delovanja. Odredove enote pa so morale zaradi navzočnosti sovražnikove artilerijske enote na Savudrijskem polotoku, močnejših sil v Pazinu in Puli še vedno držati zasede v Bujah in na Seči. Ker pa je bil 3. maja povsem obvladan sovražni odpor v Trstu, preostale sovražnikove sile v Istri pa niso mogle več ogrožati naših enot, so postale tudi zasede v Bujah in Seči nepotrebne.

Ordred je svoje bojne naloge opravil. Zato se je 4. maja napotil politkomisar Franjo Kuntarič na štab IX. korpusa v Trst, mu poročal o razmerah v Istri in dobil ukaz, naj odred takoj preda svoje dolžnosti Komandi istrskega vojnega področja in se z vsem moštvom napoti v Trst.

Ko je odšel Kuntarič v Trst, sem se po dogovoru z njim jaz napotil s Pomjana v Bujce k komandantu majorju Matevžu Šivcu. V Bujah je bilo vse v prazničnem razpoloženju. Domačini — pretežno so govorili italijanski jezik — so prinašali borcem v steklenicah in skafih obilo črnega vina in belega kruha. Noč na 5. maj smo člani štaba prespali v neki stari

hiši izven mesta. Že zgodaj dopoldne smo dobili ukaz, da se pripravimo za pohod. Takoj sem se s skupino borcev vkrcal na kamion in odpeljal smo se po dolini Drnice v Šmarje, od tam pa na Pomjan in že dopoldne zapustili vas ter odšli v Vanganel, se okoli 9. ure naselili ob križišču v Babičevu hišo, kjer je bila trgovina in gostilna z malo dvoranico v 1. nadstropju. Tam smo ostali do večera in zbrali naše patrulje in zasede s tistega sektorja, nato pa pozno zvečer krenili proti ankaranskemu križišču, kjer so nam se pridružili obe četi in ostali štabni oddelki, nakar smo krenili proti Trstu in se na križišču v Žavljah spet ustavili, da počakamo borce 3. čete, ki so delovali na brkinskem območju — varovali ceste, lovili ubežne skupine fašistov in nacistov.

Stanka Požarja, referenta za motorizacijo, smo bili že prej poslali po načelnika štaba Srečka Vičiča, ki je bil 3. maja v nesreči ranjen in 3. četo, ki je ostala v Materiji. Vseh nas je bilo približno 1.000 z okoli 140 bataljonnih starih borcev in 850 novincev.

Četa je prispela šele pozno po polnoči. Miran Blažina je kot Tržačan oskrbel kamion za prevoz hrane in opreme. Nato smo krenili v mesto in tik pred dnem dosegli predmestje — Istrsko ulico. Po njej smo korakali neke do cerkve sv. Jakoba, kjer smo naleteli na naše borce Dalmatince, ki so peli in plesali kolo navsegod. Mi pa smo zavili desno na Ulico Molino a vento, nato pa nadaljevali pohod po Ulici Car-

Lorci istrskega odreda na dvorišču vojašnice pri Sv. Ivanu, 6. maja 1945

(Foto Dominik Marai)

ducci do križišča z Ulico Cesare Battisti, potem pa nadaljevali po Ulici Giulia in Colognina proti vojašnicam pri Sv. Ivanu, kamor smo prispeli med 8. in 9. uro. Medtem ko smo mi korakali v Trst, so se bile ogrožene borbe v Ilirski Bistrici in njeni okolici z o-stanki nemškega 97. armadnega korpusa. V teh bojih je padel tudi legendarni komandir Istrskega odreda Bruno Bizjak.

Med pohodom je bila večina borcev utrjena. Vendar je pozabili na to, saj so jih med triumfalnim maršom skozi predmestje je Zavljce, Sv. Ano in Sv. Jakob pozdravljale slovenske in italijanske zastave z rdečo zvezdo in tržaška z belo lelebarbo. Ordredni harmonikar Danilo Počkar, doma iz Slop pri Materiji, je neudrudno igral na tej več kot 8 km dolgi poti. Neštetočkrat je uresel «Le naprej...» in «Hej brigade...». Mnogi Tržančani so odpirali okna, mahali borcem v pozdrav, jim

metali cvetlice in vzklikali: «Ziveli...!». Tržančani, so v zgodnjih urah hiteli na delo, pa so visoko dvigali pest v pozdrav in vzklikali: «Smrt fašizmu!» «Morte al fascismo» in podobno.

Skratka, bil je nepozabni, do solz ganljivi pohod brkinskih in istrskih trpinov v mesto večnega hrepenenja — Trst, zgrajen z žulji njihovih dedov in pradedov. Pohod v Trst je bil zadnje organizirano dejanje Istrskega odreda. Že isti in naslednji dan je bil odred razformiran. Stari odredovi borci so bili dodeljeni k 2. brigadi KNOJ in so se še zadnjič dopoldne zbrali na dvorišču vojašnice ter se fotografirali. Novinci — kolikor je bilo mlajših pa poslani komandi mesta Trst, da jih dodeli k narodni zaščiti, starejši so bili odpušteni domov.

Večina borcev, ki je bila deljena KNOJ, je ostala v mestu in okolici do odhoda enot JLA iz mesta 13. junija 1945.

Med boji za osvoboditev mesta in pozneje med iskanjem ubežnih fašističnih in nacističnih elementov se je zbralo v krogu vojaške precejšnje število ujetnikov. Med njimi so borci prepoznali tudi morskaterga fašističnega, finančnega in esesovskega zločince, ki so pobijali, ropali in požigali po brkinskih in istrskih vaseh. Tudi je neki oficir prepoznal v esesovcu zločince, ki je njegovemu nemnemu borcu in ujetemu oktobra 1944 na Mašunu, drugi je prepoznal italijanskega fašista iz Rikanah, ki je ropal in požigal na Koprskih in Brkinah 14. septembra 1941 in podobno.

Nacisti, fašisti in njihovi kolaboracionisti so vodili roparske in perialistične vojne in se v njej poistovetili z morilci, požigalci in roparji. Zato je bil njihov poročni rešitev za vse človeštvo.

MAKS ZADNIK

RAZGOVOR Z LETOŠNJIM ZAMEJSKIM NAGRAJENCEM Z ODLIČJEM OSVOBODILNE FRONTE

Partizanska pot Andreja Renarja - Drejčka od mitraljezca do komandanta «Kosovelove»

Med letošnjimi dobitniki priznanja Osvobodilne fronte, je tudi Andrej Renar-Drejček od Banov, nekdanji komandant slavne Kosovelove brigade med NOB, po osvoboditvi pa aktiven in postrvovalen družbeno-politični delavec na Tržaškem. Priznanje Osvobodilne fronte je priznanje za dolgoletno delovanje v duhu idealov narodno-osvobodilnega boja in Drejček je človek, ki si ga je pošteno zaslužil. Sam je sicer preskromen, da bi to priznal in tudi nerad govori o svojem delu, ker ga je takrat, ko se je bilo treba boriti s puško v roki, in pozneje, ko je bilo in je še treba žrtvovati marsikatero uro prostega časa za našo stvar, vedno pojmoval kot dolžnost vsakogar, ki se ima za Slovenca in za pristaša naprednih idej.

Drejček na Tržaškem pozna vsi bivši borci, aktivisti in številni drugi, predvsem pa ga poznajo Banovci in Openci. Zanje tega zapisa o njem najbrž ne bi bilo treba, potreben pa je za mlade, ki vse premalo vedo, kakšno odgovornost je prostovoljno prevzemal nase rod, ki je doživljal zgodovinske čase boja za svobodo.

Se pred koncem leta bo poteklo šestdeset let, ko je Drejček prišel na svet pri Banih, družini očeta Nemce, pa so niso zmislili zanj. Na Repentabor sta se z očetom poslovala, oče se je s kolegom vrnil k Banom, Drejček pa jo je s kurirjem repentaborske javke mahnil do naslednje javke v Pliskovici in od tam v Kobjeljavu, kjer je v borih taboril Kraški bataljon, oziroma njegova četa. Tu je Drejček postal partizanski Drejček. Ker je že pri vojakih imel opravka s težkim orožjem, so mu dali mitraljez fiat in dodeli še tri borce — nosače municije in trinožnega postelja. Proti sovražniku je bil preizkušen že nekaj dni nato pri koprskih borih, ko se je četa odpravila na štjak, da bi se združila z ostalnimi deli bataljona. Pri Koprvi pa so jih Nemci obkolili in Drejček je streljal do poslednjega naboja. Potem je mitraljez skril v skalo, sam pa se je zaril v grmovje. Le za las je manjkalo, da ga Nemci niso prešetali, ko so streljali vse počez.

Ko je bil ta bojni «krst» mimo, je Drejček nazadnje spet dobil zvezo v Velikem Dolu, kjer je nalezal na Ivana Turšiča-Iztoke, ki je medtem, ko se je v trelh bataljoni nabral dovolj borcev, postal prvi komandant na novo ustanovljene Kosovelove brigade. Po reorganizaciji bataljona je bil Drejček dodeljen 2. četi 1. bataljona za mitraljeza. V četi je bil tedaj za komisarja Franc Štoka, ki pa je kmalu postal bataljonski komisar. S četo je patruljiral po kraških vaseh, se udeleževal številnih akcij na Vrha, Vrabčah, na Pivki pa spet na Vrabčah, vse dokler ga sredi decembra niso poslali v podoficijsko šolo v Cerkljo. Tedaj je bil kmalu za njim in prvi dni januarja je bil spet v svoji enoti pri Šenočarjah, kjer se je zbrala vsa brigada za izvedbo pomembne akcije. Zdej je Drejček prevzel povelje 2. čete, s tem pa tudi odgovorno nalogo miniranja proge med Sežano in Divačo. Drejček se točno spominja, da je bilo to 6. januarja ponoči. Zemljo je pokrival leden sneg in mraz je šel za nohte. Ko so minirji opravili svoje pa je prišla do čete kurirka s sporočilom, da najavljene-

Andrej Renar-Drejček kot kapetan takoj po osvoboditvi

potila peš na Repentabor. Oče je v nahrbtniku nosil Drejčkovo vojaško obleko, Drejček pa je peljal očetov bicikel. Na cesti sta srečala Nemce, pa so niso zmislili zanj. Na Repentabor sta se z očetom poslovala, oče se je s kolegom vrnil k Banom, Drejček pa jo je s kurirjem repentaborske javke mahnil do naslednje javke v Pliskovici in od tam v Kobjeljavu, kjer je v borih taboril Kraški bataljon, oziroma njegova četa. Tu je Drejček postal partizanski Drejček. Ker je že pri vojakih imel opravka s težkim orožjem, so mu dali mitraljez fiat in dodeli še tri borce — nosače municije in trinožnega postelja. Proti sovražniku je bil preizkušen že nekaj dni nato pri koprskih borih, ko se je četa odpravila na štjak, da bi se združila z ostalnimi deli bataljona. Pri Koprvi pa so jih Nemci obkolili in Drejček je streljal do poslednjega naboja. Potem je mitraljez skril v skalo, sam pa se je zaril v grmovje. Le za las je manjkalo, da ga Nemci niso prešetali, ko so streljali vse počez.

Učinek eksplozije je bil silovit. Vagoni polni nemških vojakov in tovora so zleteli v zrak, ostalo pa so opravili še bombisti v jurisu. Šele čez čas so se Nemci oglasili iz začelnega blindiranega vagona, toda borci so medtem že pretekli distino do varnega kritja. Koliko sovražnih vojakov je pri tem izgubilo življenje, Drejček seveda ne ve povedati, spominja se pa, da so kurirke prišle iz mesta povedat, da so v izloženih okoliščinah, menda na U. Coroneo, izpostavljene slike razpadajočih črnih trakov.

Po tem resničnem partizanskem podvigu v bližini samega Trsta, se je brigada podala pod Nanos in na Pivko, od tam na Šentvidsko planoto in na razne akcije v Baško grapo in spet nazaj na Banjšice, potem pa je že prišel na vrsto slavni drugo pohod XXX. divizije v Benško Slovenijo.

S tega pohoda bi Drejček lahko povedal marsikaj, toda najbolj mu je ostala v spominu težka bitka z Nemci na kotli Globočnik pri Srednjem, kjer je držala položaj prva njegova četa, Nemcev je bilo še in še in za vsako ceno so hoteli osvojitvi strateško koto, Drejček pa je imel nalogo držati jo za vsako ceno za krite ostalim enotam brigade. Partizanom je začelo primanjkovati streliva in ko je Drejček sam zgrabil mitraljez, so prvi napad Nemcev odbili, toda Švabi so potem čez dan še večkrat napadli in na pomoč so jim prišla še letala. Zrive so bile na obeh straneh, saj so se Nemci nekajkrat tako približali, da so morali Drejkovi borci za četi metati vanje ročne bombe. Pod noč so se končno lahko kosovelovci umaknili s položaja, ker so svojo nalogo uspešno opravili. Zborni mesto brigade je bilo po tej bitki v Kalu nad Kanalom, toda Drejčka so poklicali v bri-

gadni štab in ga ponovno odredili za šolo, tokrat oficirsko v Novakih nad Cerknem. V šoli je bil ves marec in april, ko pa se je vrnil v enoto je bil postavljen za namestnika komandanta 1. bataljona. Malo prej je komando brigade prevzel Anton Šibela-Stjenka, ker je Ivan Turšič-Iztoke bil imenovan za komandanta XXX. divizije. Toda na položaju namestnika komandanta je bil operativno le krajši čas, kajti po bitki na Ledinah in okrog Spodnje Idrije, je Drejček odšel na oficirsko šolo v Belo Krajino in sicer v Geršič pri Metliki, ko pa se je vrnil, je 3. septembra postal komandant 1. bataljona. To je bilo na Predmeji oziroma Otlici.

Brigada se je kmalu potem z vsemi svojimi bataljoni podala na Kras, se udeležila slavlja v Gornji Branici, kjer je Bazoviška postala udarna. V naslednjih se je Drejček s svojim bataljonom tolkel z Nemci nad Kobidolom in jim razbil v bitki, ki je ostala borcem in vaščanom v spominu, precej vozil. Brigada je po tem uspehu na akcijo v Grahovo v Baški grapi in se preko Šentvidske planote vrnila na Vipavsko, pa spet na Cerkljansko in na gorensko stran napadla Železnike in Lucine, da se je končno v trdi zimi na prelomu leta spet vrnila na območje Trnovskega gozda, kjer je bila situacija zaradi koncentracije sovražnih sil zelo nevarna.

Predalče bi nas privedlo, če bi hoteli opisovati prav vse dogajanje na tem področju v tem času, toda namo napada na Trnovo ne ni mogoče, saj je Drejček s svojim bataljonom imel glavno nalogo. V Trnovem je bilo kakih 1000 vojakov in SS-ovcev, toda malo pred napadom so Nemci odšli in v utrjenih bunkerjih in hišah Trnovskega je ostalo samo kakih 250 fašistov in sestava italijanske divizije X. MAS.

Po skrbnih pripravah se je napad začel 18. januarja in Drejkovi borci so pokazali izredno navdušeno z drznimi jurisi bombšev na bunkerje in sploh z velikim borbeno sposobnostjo. Fašistična posadka je bila likvidirana skoraj do zadnjega moža, večina je bilo mrtvih, nekaj pa so jih Drejkovi borci ujeli. V tej bitki je bil težje ranjen takratni komisar XXX. divizije Janko Rudolf, pa tudi Drejček je staknil drobce ročne bombe v oko, potem ko je bomba sam zalučal. Po končani akciji so Drejkovi poslali v zaledje na Lokve, kjer ga je pregledal zdravnik in nemudoma poslal v bolnico Franjo, kjer mu je zdravnica Franja odstranila iz očesa drobec in odredila zanj desetdnevni počitek. Toda Drejček ni bil človek bolnišnice in počitka. Že drugi dan po operaciji se je izposloval odpust. Vrnil se je v brigado na Trnovo in k Voglarjem. Ker je bil takrat komandant brigade Anton Bavec-Cene imenovan za načelnika štaba XXX. divizije, je bil za novega komandanta brigade imenovan Drejček. To je bilo točno 24. januarja 1945 na Voglarjih.

Po boju na Trnovski planoti je bila Kosovelova potrebna počitka in štab korpusa je bil poslat v središče primorskega partizanstva Cerkljo na oddih, toda tedaj

so Nemci že začeli ponovno skatati obroč okrog osvobodjenega zemlja z očitnim namenom, da se področje očistijo in pričakovano umikajo nemških enot iz Italije. Nujen je bil preboj iz tega obročja. Kosovelova brigada naj bi se po večkrat spremenjenih odločitvah višjega štaba premikala čez Črni vrh-Davčo na Gorenjsko. Na tej težavni poti so se brigadi pridružile še enote vojnega področja in druge enote. Opisovanje vseh podrobnosti, ki jih pripoveduje Drejček, bi nas privedlo predaleč, povemo naj le, da se je brigada znašla v tragičnih okoliščinah na Poreznu, kjer je doživela izgube ob nenadnem napadu Nemcev v varstvu megle in kjer so Nemci zagrešili enega najstrašnejših zločinov, ko so pobili vse ujetnike, razen redkih, ki jim je uspelo pobeg. V bitki na Poreznu je bil ranjen tudi komandant Drejček v rano in v kolik. Zdravili so ga v zaskrbljenih barakah na Davči.

Po Poreznu in preboju na Gorenjsko se je brigada spet vrnila na Cerkljansko in potem na Preddol, kjer je Drejček 24. aprila 1945, to je neposredno pred prvim mikom proti Trstu, predal povelstvo brigade Dragu Maslu, sam pa ostal štabni oficir in v tem svojstvu tudi prišel v hitrem pohodu z brigado preko Vipavske doline, čez Stanjel, Gabrovco in Repentabor, kjer so zajeli več število Nemcev, nadaljevali pa so Opčinam in se nato spustili čez Trstenik proti železniški postaji in zadnjega aprila zasedli mesto v Rožanu ob Štokovi tovarni, sodelovali pri likvidaciji nemških enot pri postaji na Miramaru čez Trst, to je končala Drejkova partizanska pot, ki smo jo lahko zapislali le v najbolj glavnih potezih, toda bralec bo sam zaznal, bilo vsak dan se toliko spopadov, napadov, težkih odločitev, lakotnih smrtnih, vseh in srečnih ur, ki so sestavljale življenje naših primorskih partizanov.

Drejček je po osvoboditvi ostal za inštruktorja v KNOJU v vojašnicah v U. Rossetti in pri Sv. Ivanu, po odhodu jugoslovanske vojske iz Trsta je bil nekaj časa komandant garnizona KNOJ v Prestranku, odšel potem službovat, vedno v KNOJU, v Ljubljano, na Tolminko in nazadnje v Koper, kjer je bil pri Narodni zaščiti vodja obmojnega sektorja VUJA, dokler ni pustil vojaški pot, ki se je zapletel pri mizarstvu in prodajnem podjetju STIL v Koprki, ter se tako vrnil v svoj mladenični poklic.

Leta 1952, ob prvih političnih volitvah po resoluciji Informiroja, se je vrnil v rodno Bano in se oprijel mizarstega in trgovskega poklica, zraven pa neumorno delal v krajevnih organizacijah in Opčinah, po razpustu neodvisne socialistične zveze v socialistični stranki, se največ pa pri partizanski zvezi na Opčinah in v njenem pokrajinskem vodstvu, kjer je tudi podpredsednik.

Pregled najbolj aktualnih vprašanj v italijanskem in krajevnem sindikalnem življenju

NOVA DELAVSKA ZBORNICA CGIL NE NAMERAVA ODPSTOPITI OD PREDLOŽENEGA PAKETA ZAHTEV

SODELOVANJE MED SINDIKATI OB MEJI

Gialuz: Če Rim ne bo spoštoval sprejetih obvez ga bomo k temu prisilili z mobilizacijo delavcev

V ospredju izenačenje položaja jugoslovanskih delavcev v deželi

Prizadevanja za vzpostavitev sodelovanja med pristanišči ob severnem Jadranu - Periodični stiki za sprotno reševanje skupnih vprašanj

Prednost treba dati reševanju najbolj žgočih socialnih problemov - Za široko in objektivno razpravo o izvedljivosti proste industrijske cone na Krasu - Slovencem priznati globalno zakonsko zaščito

Pokrajinski tajnik CGIL Mauro Gialuz

Obiskali smo najprej sedež Nove delavske zbornice CGIL v Ponderosi ulici ter se skozi mrzlični mimohod čednih uradnic in sredi vročnega brnenja električnih pilinskih strojev napotili k pokrajinskemu tajniku sindikata Mauro Gialuzu. Lotili smo se brez uvodnega besedila: Kakšno stališče zavzema tvoja sindikalna organizacija do nove vlade v Rimu in kakšno strategijo namerna vodi, da se reši kopica žgočih problemov, ki tarejo delovne ljudi tako na vsedravnju kot na naši krajevni ravni?

Odgovor je preudaren. Program izjave predsednika vlade Cossiga so bolj splošne narave, res je, da kažejo določeno odprtost, nasproti sindikatom, saj so v Rimu izrazili voljo, da se s sindikalisti pogovorijo o vseh problemih. Z druge strani pa ne moremo mimo dejstva — meni Gialuz, da Cossigove izjave ne nakazujejo nekega prednostnega obravnave, ampak razreševanja določenih vprašanj, kar nas pač navdaja z zaupanjem. Tembolji, ker se vlada namerna takoj spopasti le s nekaterimi problemi, ki so, sicer brezredne važnosti, ne kaže pa enake vneme za vrsto drugih, ki niso nič manj važni.

Tako je na primer Rim pripravljen na takojšnje soočenje z nami (in se ga deloma že loteva) o zadevi odtegljajev v dohodkovnih prijavah, o družinskih dokladi, o delovnih pogodbah javnih uslužbencev ter o okvirnem zakonu glede pogajalnega postopka. Smekaj spada tudi še reforma policijskega aparata, okrog katere pa se spleta, kot znano, protislovna mnenja in gledišča. Sindikat CGIL se zavzema za to, da se na eni strani sicer nemudoma rešijo žgoči problemi, da pa se na drugi strani ravno tako nemudoma določi časovni razpored obravnavanja in reševanja še drugih kočljivih vprašanj, kakor so preporod Juga, zaposlenostno vprašanje, oziroma tržnina na delovnem trgu, energetska, problematika in tako naprej, torej vprašani, katerih rešitve ne gre odlašati. Nekaj časa bomo že še počakali — pravi Gialuz, da vidimo, če namerava vlada, da zares preiti od besed k dejanjem ali če so programske izjave načelnega izvora. Temu ustrezno ne bomo tudi ravnali: če treba, z mobilizacijo delovnih množic.

Kaj pa vprašanje enotnosti sindikalnega gibanja, ki jo tako trdo preizkušajo raznoteri sredbovni pojavi jasnega in manj jasnega izvora? Gialuz se nekaj trenutkov zamisli, problem res ni preprost. V prvi vrsti moram poudariti, pravi, da tvorijo pojmi enotnosti binom s pojmom avtonomije sindikata. Nobene odločne ne sme biti od naše prvotne smernice, da ohranimo čim širšo avtonomijo v odnosu do političnega sveta. Samo utrjevanje avtonomije in vloge sindikata v družbenopolitični stvarnosti mora zvesto krepiti in ovrhiti procesa, ki vodi k polni enotnosti, kar je tudi in ostaja za nas prvi osnovni cilj tega sindikata. V nasprotnem primeru ne bomo napredovali, temveč bomo ubrali raketno pot.

Košci enotnosti ni lahko in Gialuz ne skriva tega ne sebi ne drugim, ko obžaluje, da se niso po zasledanju v Montesilvano stvari odvijale tako kot bi se morale. In to prav zaradi zrahljavanja obvez o avtonomiji, ki ga je bilo v določenih krajih zapaziti že v odnosih do prejšnje vlade. Če, pa tudi zato, ker se še danes pojavljajo dvoumna stališča in nasprotovanja poizkusom strjevanja sindikalnih struktur na teritorialni ravni in na delovnih. Pred temi pojavi si sindikalisti in delavstvo po sodbi Gialuza nikakor ne smejo zakrivati oči, o problematiki je nujno treba razpravljati, le tako bomo zavirali korporativistične težnje.

Razgovor nas vsebinsko seveda brez prirede na Tržaško. Nedavni splošni stavki v enotni prireditvi CGIL, CISL in UIL se nista sprejela, kaj ne vedno bilo v vitinistično tožarjenje na račun Nima ali za prosjačenje podpor-

nih uslug, temveč sta pomenili enoglasno zahtevo sindikalne zveze, delavcev in velikega dela krajevnega prebivalstva po dosegu točno zastavljenih ciljev. Kljub določenim poizkusom iz separatističnih krogov teh stavk in te celovitosti v postavljanju zahtev ni bilo mogoče instrumentalizirati. Kakšne so te zahteve, kot jih navaja naš sobesednik? Rešitev kriznih vprašanj, razmah industrije (neolajno vezan na zagon načrtovanega Centra za znanstvene in tehnološke raziskave ter poklicnega usposabljanja delovnih moči) in preveritev dodatnih možnosti za razvoj tukajšnjega gospodarstva, kakor jih ponuja osimski sporazum.

Beseda nanese tedaj obvezno na prosto industrijsko cono ob meji. CGIL zahteva, da pridejo čimprej na dan izsledki študije iz izvedbi ustanove EZIT o tehnični izvedljivosti pobude. Ravno tako zahteva, da se izvrši posebna analiza o gospodarskih koristih proste cone, skratka o tem, v kakšni meri bo privabila podjetnike. Okrog tega vprašanja naj se sproži tudi široka in objektivna razprava brez vneprejšnjega načelnega nasprotovanja coni. Obe študiji naj se nazadnje dopolnita v smislu določil trgovinske pogodbe med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Jugoslavijo, ki med drugim predvideva o brezcarinsko blagovno listo. Za nas — meni Gialuz — pomeni industrijska cona novo prihodnost, to pa ne velja tudi za vse druge, zato je potrebna poprej omenjena globoka presoja.

Enotnost, ki je prišla do izraza med splošnimi stavitkami, je tem-

bolj pomembna in tudi pomenljiva sprčo dosedanjih grenkih izkustev, kot Gialuz označuje negativni pristop rimske vlade k problemoma Vetrobel-SIRT in Dreher, oziroma nejasno ravnanje ministrstva za javne zadeve, pa tudi naše deželne vlade, ki doslej ni bila sposobna voditi resne politike strokovnega usposabljanja. Ne glede na vse to pa sindikat nikdar ne bo popustil, ampak bo znova in znova predlagal do sedaj zamen predlagano platformo. Ta vsebuje, kot že rečeno, zahtevo po industrijskem zagonu, pa še naslednje:

1. takojšnjo razrešitev osnovnih problemov, ki zadevajo organizacijo dela ter infrastrukture v tržaškem pristanišču, in to ne glede na strasburske sklepe, ki lahko človeka navedejo k pretiranemu optimizmu, torej utvaram;
2. naglo reševanje izrazito socialnih vprašanj v zvezi s stanovanjsko politiko, naraščajočimi cenami, skrbstvo, skrbjo za ostarjele in med drugim s problemom onesnaževanja okolja;
3. preuravnoteženje družbeno-gospodarskih razmer na ozemlju Furlanije-Juljske krajine s preloženimi finančnimi nalogi za infrastrukture in razne storitve ter industrijske pobude tudi v naše kraje, in to seveda v nasprotju z logiko separatizma in zapiranja Trsta samega vase.

V uresničevanju gornjih točk vidi pokrajinski tajnik sindikata CGIL tudi sredstvo za trdnost povezavo med vsemi sestavnimi členi proizvodnega in delovnega sveta sploti, ki pa mora zobjeti hkrati mladino in ostarjele, ženske, Ita-

lijanje in Slovence skupaj brez kakršnega koli razlikovanja. Tu je beseda kajpak prešla na — žal znova aktualno — vprašanje mirujočnega sožitja kot antiteze razredni nestrpnosti in narodnosti. Mirujočno sožitje, meni Gialuz, je bistveni pogoj za zaželeni vsestranski razvoj in napredek Trsta na osnovi osimskih dogovorov in trgovinskega sporazuma med Evropsko gospodarsko skupnostjo ter Jugoslavijo. Treba je poglobiti sodelovanje s sosednjo republiko tako na gospodarskem kot na kulturnem in še drugih področjih, vzdusje hladne vojne je našim krajem že več kot dovolj škodovalo, ko je botrovalo logiki podporništa na relaciji Rim-Trst in s tem zaviralo razvoj tukajšnjih gospodarskih dejavnosti.

Mirujočno sožitje, meni Gialuz, je tudi pogoj, da se rešijo problemi Slovencev, da se pravice narodnostne manjšine zakonsko zaščitijo, da postane ta narodnostna skupnost enakopraven sestavni del v procesu obnovitve mesta.

Postopek čim tesnejšega povezovanja med delovnimi krogi ne glede na sloj, položaj, starost, spol in narodnost skuša sindikat CGIL pospešiti z lastnim organizacijskim ustrojem, ki naj njene strukture bolje prilagodi in prikloni sodobnim nalogam in ciljem sindikalnih bojev. V tem smislu je, zlasti pomembna regionalizacija posameznih delovnih kategorij, kateri naj sledi po smernicah iz Montesilvana oblikovanje Trsta v enovit sindikalni komprenzorij z dvema enotnima conama. Ostala dva sindikata v sklopu federacije

sicer s takšno ureditvijo, kot kaže, ne soglašata povsem, Gialuz pa vidi v njej nujen korak, da se sindikatu vtisne globlji pečat homogenosti. Organizacijski preustroj bo namreč omogočil skladno reševanje specifičnih problemov z njihovim vključevanjem med splošnejša vprašanja, ki zadevajo široko stvarnost, s tem pa globalizacijo spornih sindikalnih momentov v pogajanjih s pristojnimi oblastmi ali drugimi dejavniki.

Protidelavska in protisindikalna strategija se posredno kaže tudi v pojavih oboroženega terorizma, ki pa ga nikakor ne gre površno opredeljevati. Gialuz je mnenja, da je pri analizi tega zla treba biti sila previdni, tako na primer ni na mestu delitev državnega ozemlja na predele, kjer terorizem je v predele, kjer ga ni: v resnici je lahko povsod. Tudi ni povsem točna trditev, da tiči podzemni terorizem rastline terorizma skoraj izključno ali predvsem v krogih družbenih izrinjenec; izkušnja je pokazala, da se protest, ki se potem razvira v nasilje, rojeva pretežno v tistih strukturah, kjer so bili desetletni poizkusi in težnje za njihovo demokratizacijo in učinkovitejšo ureditvijo brezplodni. Ta brezplodnost je v marsikomu ošibila in celo odpravila vero v demokracijo kot sredstvo za preobrazbo družbe, s tem pa rodila seme terorizma. V resnici, meni Gialuz, pomeni demokracija bistveno vrednoto, ki lahko pripomore — brez vsakršnih posebnih zakonov — k izoblikovanju pravičnejše družbe in okrog te vrednote se morajo zgrniti vsi državljani.

Sindikalne organizacije iz Italije in Jugoslavije ter še zlasti krajevne delavske organizacije v obeh deželah oziroma republikah, imajo mnogo skupnih interesov, saj se pri svojem vsakodnevnom delovanju srečujejo v glavnem s podobnimi problemi, nekateri izmed teh problemov pa so takšni, da jih ni mogoče reševati drugače, kakor ob tesnem sodelovanju med sindikalnimi organizacijami, ki delujejo tostran in onstran meje.

Med takšna vprašanja sodi zlasti problem italijanskih delavcev, zaposlenih v Jugoslaviji, in jugoslovanskih delavcev, zaposlenih v Italiji. Predvsem za slednje velja, da so njihove pravice kar zadeva plače ter zdravstveno in socialno oskrbo, občutno manjše od pravic, ki jih na podobnih delovnih mestih uživajo italijanski državljani. To vprašanje, namreč vprašanje izenačenja položaja zaposlenih delavcev, pa naj gre za domačine ali za delavce iz drugih držav, je odprto že dolgo vrsto let, in se vedno čaka na primerno rešitev. V zadnjem času so bili restorjeni določeni koraki v tej smeri — tako zlasti ob nedavnem obisku sindikalnega odposlanca iz Jugoslavije v Italijo, ki se je med drugim mudilo tudi v Trstu in Vidmu —, pa tudi pred pristojne organe v Rimu in Beogradu je bil ponovno postavljen ta pereč problem, trenutno pa je izenačenje statusa med delavci še vedno odprto vprašanje. V tej zvezi tržaške sindikalne organizacije samokritično priznavajo, da so se v preteklosti najbrž premalo zavzele za odpravo teh neskladij, čeprav je pristojnost jugoslovanskega delavstva prav na tukajšnjem obmejnem območju najbolj izrazita, zlasti v gradbeništvu, pomorskem hišnem delu, gostinstvu in turizmu nasploh.

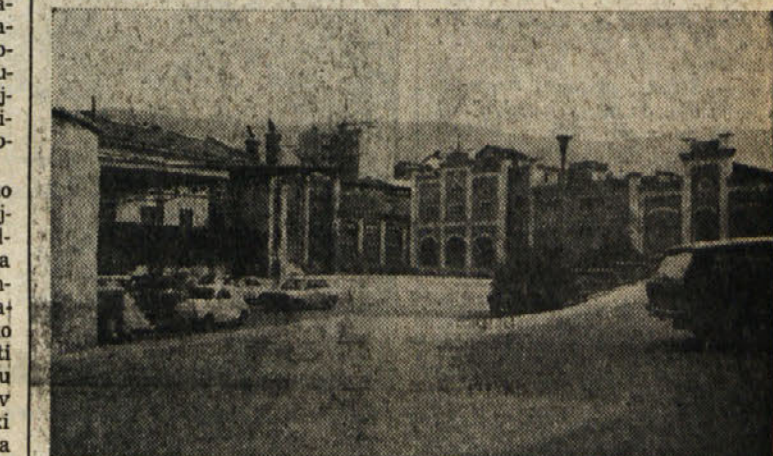
Drugo vprašanje, ki je skupno sindikalnim organizacijam obeh krajev, je vprašanje predvidene vzpostavitev sodelovanja med italijanskimi in jugoslovanskimi pristanišči ob severnem Jadranu. Tudi ta problem ni lahko rešljiv, saj ga je treba obdelati z več platmi. Stiki, v tem smislu so bili navezani že pred leti, vno zagon zanje pa je dal osimski sporazum, ki izrecno predvideva vzpostavitev sodelovanja med lukami ob severnem Jadranu v skupnem prizadevanju za zajezitev naraščajoče konkurence velikih luških kompleksov ob Severnem morju. Tudi v zadnjem času so bili vzpostavljeni novi stiki, zlasti med vodilnimi organi tržaške in koprške luke, pripravljenost na sodelovanje med Trstom in Tržičem na italijanski ter Koprmo in Reko na jugoslovanski strani pa je bilo večkrat poudarjeno, zadnjič na seji komisije za prometna vprašanja, ki je bila ustanovljena v okviru Skupnosti vzhodnoalpskih dežel Alpe-Adria. Kakor je bilo tudi ob tej priliki poudarjeno, so si omenjene luke v preteklosti ustvarile določeno klientelo in priklale na svoje pole molo določene prometne tokove. Ob upoštevanju teh in drugih specifičnih posameznih priložnosti, ostaja cela vrsta organizacijskih, tehničnih in prometnih problemov, ki jih luke na tako strnjeno ozemljno območju, kakršno je skrajni severni predel Jadrana, lahko obravnavajo in rešujejo skupno v vzajemno korist in s skupnim ciljem, da bo Jadran lahko v celoti prevzel vlogo najkrajše in ob naraščajoči energetski krizi najbolj ekonomske poti med obsežnim delom Evrope in čezmorskim tržišči.

K temu je treba dodati možnost nadaljnjega razvoja pristanskega kompleksa ob severnem Jadranu, če izvezamo šolo za gradbenice, kjer je bilo opravljenega marsikaj koristnega. Še zadnje vprašanje: sindikati in terorizem. Degrassi ga označuje kot glavnega sovražnika delavcev, demokracije in svobode. Strli ga bomo z naslednjim izjavljanjem ustavnih določil in uveljavitvijo socialne pravičnosti. Narediti je treba konec s podkupovanji in skandalni, konec tudi in zlasti z davčnimi utajami, z druge strani pa omogočiti sodstvu nemoteno izpolnjevanje njegovih dolžnosti, oziroma pospešitev in sklenitev sodnih obravnav, ki se — kot npr. proces zaradi fašističnega pokola v milanski Kmečki banki — vlečejo v nedogled in tako krhajo zaupanje v pravico in demokracijo.

Seme terorizma naj se, skratka, v kati zatre z odtipljivimi socialnimi pobudami, ki bodo uredile ljudem življenjske razmere. Med takšne pobude sodi, denimo, sklep o podvotitvi odtegljaja v dohodkovni prijavah, ki ga je odobrila tudi poslanska zbornica, za kar je sindikat CISL naslovil senatorke Jelki Gerbec brzojavko, v kateri izraža zadovoljstvo ob tem ukrepu.

Delavci SIRT protestirajo pri Fernetičih proti ukinitvi proizvodnje v bivši steklarni

Opustela pivovarna Dreher

POGOVOR S POKRAJINSKIM TAJNIKOM DELAVSKE ZBORNICE UIL

Fabricci: Ni sindikalne enotnosti brez avtonomije

Negativen obračun enoletnih naporov za pospešitev zaposlovanja in pozitivitev industrijskih dejavnosti v Trstu

Pokrajinski tajnik UIL Carlo Fabricci

Porazgovorili smo se tudi s pokrajinskim tajnikom delavske zbornice UIL, Carlo Fabricci, sicer telefonsko, ker nam časovna stiska ni dovolila obiskati sedeža sindikata na Trgu Papeža Janeza XXIII. Kljub temu nam je rade volje in prijazno prisluhnil.

Ob prvomajskem prazniku polagajo sindikati obračun o enoletnem delovanju in morebitnih pridobitvah, ki so tedaj dozorele. Lahko bi rekli, da gre za letošnji letni račun. Fabricci odgovor je seveda, da nikakor, posebno glede pobud, ki neposredno zadevajo gospodarstvo. Tu sta propadli proizvodni preusmeritvi Vetrobela in Dreherja, ki sta globoko zarezali v bolečo nezaposelnost in tu imamo tudi Tržaški arzenal — Sv. Marko, katerega uslužbenci so se prvič po mnogih letih seznanili z dopolnilno blaginjo. Iz svoječasnih vladnih obvez izhaja, da bi arzenal moral igrati čezvse pomembno vlogo na področju zlasti gradnje posebnih struktur, oziroma plovil in na področju ladijskih preobdelav, da ne govorimo o ladijskih poizkusih, ki zastajajo, ker še vedno ni bil dograjen zidani dok.

Za skrbiljočje razmere v tem obratu sta poleg rimske vade krivi vodstvi arzenala in družbe Fincantieri, ki nista za prospeh obrata prav ničesar ukrenili, tako npr.

Fincantieri sploh ni poskrbela za novo naročila Sv. Marku. Vlada v Rimu se naprej in naprej neče razumeti — nadaljuje Fabricci — da mesto Trst ni enako drugim mestom po Italiji, tudi zaradi svoje zemljepisne lege.

Tajnika UIL smo nato vprašali, kaj meni o mednarodnem sindikalnem zboru v Beogradu. Docela soglasno s stališčem, ki sta ga tam zavzela Lama in Benvenuto — pravi Fabricci — sicer tako glede osebnih obsebe »agresije na Afganistan« kot glede njune ocene o razdoru med arabskimi državami zaradi iranskih dogodkov.

Končno smo želeli zvedeti še za Fabriccijevo mnenje o tem, kako se kaj odvijajo procesi enotnosti v federaciji CGIL-CISL-UIL. Ta proces je zastal že pred leti, pove sobesednik s pripombo, da je na žalost zašla v hudo krizo tudi sama akcijska enotnost med tremi sindikati. Temu botruje okoliščina, da se je v letih 1968-1969 ter v začetku naslednjega desetletja ustavil tudi proces krepitve avtonomije sindikalnih organizacij na sprosti političnih strankam.

Prava avtonomija ne bo mogoča vse do tlej, dokler bodo sindikalni vtičljivi opravljali politične ali upravne funkcije v svojih strankah ali pa tudi samo službovali v strankarskih uradih za delo. Vsi komunistični sindikalni voditelji se udeležujejo sestankov na uradu za delo KPT — nadaljuje Fabricci — in tam se tudi smujejo sindikalne smernice. Vprašanje sindikalne enotnosti je v takšnih okoliščinah brezpredmetno. Avtonomija in obratno: avtonomija mora prevladati nad posameznimi ideologijami.

Se samo v CGIL to dogaja? Ne, kajti Fabricci je brž zatem dejal: »Kritiziram CGIL, toda to velja tudi za CISL in tudi za UIL; za UIL pravzaprav tudi nekoliko več.

Stran sta uredila

DRAGO GAŠPERLIN
IN ELIO FORNAZARIC

PROGRAMSKE IZJAVE PREDSEDNIKA MINISTRskega SVETA V OCENI SINDIKATA CISL

DEGRASSI: PROBLEM POLICIJSKEGA SINDIKATA PREIZKUSNI KAMEN ZA NOVO COSSIGOVO VLADO

Sindikalna politika spravljalosti doslej ni rodila zaželenih sadov - Razmah tržaškega gospodarstva možen edino v industriji in v pristaniških dejavnostih - Pozitivna ocena gospodarskega dela Osima

Pokrajinski tajnik CISL Bruno Degrassi

Pot nas je potem zanesla v Ulico S. Spiridione, da bi nekaj podobnih vprašanj kakor mlademu in agilnemu Gialuzu zastavili še pokrajinskemu tajniku sindikata CISL. Dvignor je tekel razčlenjeno, Bruno Degrassi je bil prisiljen neprestano segati po telefonski slušalki. Bili smo pač na pragu proslav ob 35-letnici zmag nad nacifasizmom in mednarodnega delavskega praznika, trenutka torej, ko je treba preveriti storjeno in seznaniti javnost z načrti za bodočnost. Kramljanje nam je za kak hip zmotila bučna demonstracija stavkajočih zapreženih stražnikov, ki so v spredu krenili vzdolj omenjene ulice.

Tudi z Degrassijem smo brž prešli v živo. Druga Cossigova vlada je nared, v njej so tudi republikanci in pa socialisti, ki jih mnogi označujejo kot jezicek na tehnični sivih in svetlih plati italijanskega političnega dogajanja. Kaj meniš, se bodo sindikatu obzora le razjasnila?

Človeka je treba preostati po dejanjih in ne po besedah, naj pa izrecno poudarim — pravi Degrassi, da mora takšno presojanje sloneti na temeljih sindikalne avtonomije nasproti političnim silam. Novo vlado, kot sicer vsako, gre ocenjevati, ki jo do svojemu delovanju in ne po taki ali drugačni formuli programske izjave. Naša ocena bo poveljna le, če bodo Cossiga in njegovi ministri pokazali izostren posluš za tista ne rešena vprašanja, ki jih je treba po našem mnenju prednostno obravnavati. Katera so ta vpraša-

nja? Zaposlenostna raven, učinkovitost družbeno-gospodarskega načrtovanja in reforma policijske službe ter z njo ustanovitve policijskega sindikata, ki je po mojem pravem preizkusni kamen za vlado. Odločilo vlogo lahko v tem sklopu odigrajo ravno socialisti.

Degrassi se zamisli, nato pa izbruhne: kongresne izbire iz rimskega EUR se niso obrestovale: obljubljeno nam je bilo (kot enotni sindikalni zvezi), da se bo izhod iz zaposlitvene krize, tako zlasti z ustreznimi posegi na italijanskem jugu, pa smo se postavili na popustiljevska stališča, zahtevaje v okviru pogajanj za obnovitev delovnih pogojev na industrijskem ter javnopravnem področju smo omenili in kaj imamo v zameno? NIČ. Konkreten primer: Vetrobel-SIRT in Dreher. Sicer pa niso doslej preusmerili proizvodnje in v nobeni tovarni, kot to predvideva državni zakon 675.

Zapletljaj okrog bivše steklarne in pivovarne postavlja v ospredje bistveno vprašanje industrijskega razmaha, ki edini lahko pripomore k ponovnemu zagonu tržaškega gospodarstva. Trst ne sme postati mesto prodajnih stojnic, pripomni Degrassi rekoč, da sta industrija in luka glavna temelja preporoda, ta preporod pa tudi ni mogoč izven celovitega deželnega in vsedravnega stvarnostnega okvira, v katerem pripada naši pokrajini še prav posebna vloga sprčo njene geopolitične lege. V tem oziru se nam ponujajo tudi učinkovita sredstva v smislu osimskega sporazuma, ki zagotavlja finančno podlago za izpeljavo hitre ceste med pomolom VII. in Padričami; teh sredstev se ni bilo mogoče izkoristiti, problem je v pristojnostih tržaške občine, ki naj se podvzva. V igri so milijarde, ki jih iz dneva v dan razzira 20-odstotna inflacija. Pristaniško opremo je treba seveda izpopolniti, prav tako je potrebno pospešiti proces regionalizacije luškega sistema, le tako se bomo izognili škodljivi medsebojni konkurenci.

Kako pa gledaš na zamenel o ureditvi proste industrijske cone? Degrassi nam brez oklevanja potrjuje uradno stališče tako pokrajinskega kot deželnega in vsedravnega vodstva CISL, da je namreč osimska pogodba politično veljavna. Sindikat pozitivno ocenjuje gospodarski del teh dogovorov in je posredoval na pristojnih mestih, tako tudi pri ministrstvu za industrijo, da bi čimprej preverili dejanske možnosti izvedljivosti cone.

Če pa naj bo na Krasu ali pri Orehu, to za nas ni važno, meni Degrassi, glavno je, da se uresniči v mejah tržaške pokrajine in da ne odigra nadomestne, temveč dodatno vlogo v procesu industrializacije. Iz Osima nam niso pričarali čarobne palice, dejstvo pa je — trdi sindikalni tajnik — da bi prosta industrijska cona odprla dokajšnje zaposlitvene možnosti, pa naj se ekologijo, ki poprej niso vedeli za pojem ekologije, še tako vsajajo. V zadnjih letih je bilo namreč pri nas izgubljenih nad 5.000 delovnih mest in značilno je to, da podjetništvo trdi, da je dovolj prostih službenih mest, le delovne sile ni, ki bi jih zapolnila. Proti takšnim in podobnim nesrečnim zatrdilom smo sindikati tudi nastopili z nedavnima splošnima stavitkami. Še huje pa je to, da so teze podjetnikov osvojili tudi nekateri rimski krogi, se nazadnje razuhni naš sobesednik z očitkom, da tudi deželna uprava nima dovolj posluha za probleme zaposlovanja. Te bo mogoče stvarno reševati samo s strokovno usposobljenimi tečaji, na katere se zasebni podjetniki v vsem povojnem obdobju še spominili ni-

Tržaško delavstvo na Goldenjilevem trgu med nedavno splošno stavko, s katero je vsa tržaška javnost opozorila krajevne in osrednje oblasti na nevarnost položaj v krajevnem gospodarstvu. S protestno manifestacijo je Trst nastopil zlasti v obrambo ogroženih delovnih mest v zasebni industriji in v obrabi z državnou soudeležbo. Kljub splošnemu protestu pa je usoda bivše steklarne »Vetrobela« (SIRT) in bivše pivovarne »Dreher« pri Sv. Ivanu ostala zapetena: od skupnega števila 630 delavcev, kolikor sta jih štela obrata ob vpisu v dopolnilno blaginjo, jih je danes okrog 320 še vedno praktično na cesti.

IZŠLA JE DRUGA ŠTEVILKA DRAGOCENEGA ZBORNIKA

«Slovensko morje in zaledje»

Pogledi v davno preteklost odkrivajo avtohtonost slovanskega življa na Primorskem in v Istri - Izposojeno besedišče nabrežinskih ribičev

V geografskem, kulturnem, političnem in prostorsko smislu smo bili Slovenci vedno na izpostavljenih križiščih najrazličnejših tokov in vplivov. Tako je čez naš naseljen prostor med Jadranom in Alpami ter Panonsko nizino in Balkanom šlo veliko trgovskih poti. Z blagom in ljudmi pa so potovarjali še ideje, novosti in tehnologije iz novega sveta, ki se razvijali v srednjem veku dalje, si je naš življenjski prostor stalno razširjal v avtohtonost, prebivalstvo teh krajev. Prav Primorsko in Istrsko sta bili mejni pokrajini, kjer je bilo najtežje kljubovati tuji vplivu, kjer je pa narodnostna meja dolga stoletja ostala ista in nespremenljiva. Ob velikem pritisku romanskega sosedstva so se slovanski prebivalci teh krajev držali svoje avtohtonosti, in so se razvijali in stopnjevali. Narodno prebivalstvo slovenskega in hrvaškega prebivalstva v prejšnjem stoletju je začelo razvijati idejo o nacionalni samobitnosti prebivalcev teh krajev. Šele v najzgodnejši epohi naše polpreteklosti zgodovine so Slovenci in Hrvatji ob Jadranu dosegli, da so se tudi ti kraji vključili v lastno nacionalno državo, tokrat rešeni vseh socialnih premišljevanj in nerazvitosti. To povezanost ljudi med morjem in zaledjem, ki se je kazala v pretoku ekonomskih dobrin, idej in jezika v stoletjih, so skušali razložiti z avtohtonostjo, ki jo je imela ta ljudstva. Nastal je tako, se posebej v zadnjem stoletju, obsežen opus objavljenih del, ki nas je s tega prostora ob morju in v neposrednem zaledju hotel izbriniti in zabavljati. Tako »posvečenemu« citlu so se uklonili italijanski zgodovinarji, etnologi, geografi in drugi znanstveni krogi, ki so hoteli dokazati, da je v teh krajih ob Jadranu obstajal prebivalni slovenski narod, da se je tu razvijala in ena dominantna kultura, ki z zaledjem ni imela ne vzdrževala nikakršnih stikov. Prav velika ljudska borba je pometla z vso to navlako.

V družbenih in državnih okoliščinah, osvobodene lastne rasti so Slovenci uzakonili pravico do lastnega morja. Odprli je ostalo nekdanje vprašanje iz naše bližine in daljave preteklosti, ki jih slovenski znanstveni svet še ni obelodanil in prikazal široki nacionalni in mednarodni javnosti. Se posebej so to valili deficit izkazovalne primorske znanstvene institucije, ki so se leta 1977 združile ob misli, da je treba za pospešeno kulturno rast primorskega človeka izdati publikacijo, ki mu bo nudila najnovejšo izsledke o njegovi preteklosti in kulturi sploh. Ob podpori širšega družbenega ambianta Primorske je tako izšel Zbornik za humanistične, naravoslovne in družboslovne raziskave s pomenljivim naslovom «Slovensko morje in zaledje».

Marca 1980, leta nas je presenel ti drugi zvezek omenjenega zbornika, saj smo bili nad njegovim izidom, po dveletnem čakalju, v dvornu ali bo srečno pristal, ali ne. Presenečen smo pa bili tudi po bogati in raznovrstni tematiki objavljenih razprav, saj so le te zajele širok spekter vprašanj raznih ved in strok, od zgodovine, do etnologije in umetnostne zgodovine pa do našodobnejših pogledov na biološko in ekološko vprašanja Jadranskega morja in zaledja.

V uvodni razpravi te 2.3 številke II. letnika «Slovenskega morja in zaledja» nam avtorja V. Štrbar in V. Stare v prvi arheološki najdbi razkrivata vpliv Argejskega

prostor severno od Drave oziroma na upravno območje salzburske nadškofije. Avtorja ugotavljata, da je ta vpliv presegal kulturne stike in imel celo cerkvenopravni značaj. Časovno sta avtorja ta vpliv ugotavljata v vsem obdobju slovenske karantanske - keltske kulture, to je od poznega 8. do druge polovice 11. stoletja. Avtorja želita z ugotovitvami arheoloških spoznanj spodbuditi zgodovinarje k ugotavljanju zgodovinskega okvira teh dejstev. Razprava, ki jo avtorja ukovirjata v širši raziskovalni uokvevanju Narodnega muzeja v Ljubljani, naj bi bila le uvod v širšo in bolj poglobljeno analizo odnosov Argejskega morja in zaledja. Oglejta se mejni pokrajini.

Elisa Bolfin - Tometova, ki je širši slovenski javnosti poznana po arheoloških najdbah na Črnem kalu, nam tokrat z razpravo «Slovenska leta v antiki in njen gospodarski vzpon» želi prikazati gospodarski pomen slovenske Istre v času rimskega imperija. Pri tem se opira na arheološke najdbe, odkrite na morskem dnu ob slovenski Istri obali, predvsem na ostanke rimskega pristanišča v Simonovem zalivu in v Viližanu pri Izoli, ter na delo raziskave ali vsaj topografsko ugotovljene naselbinske ostanke vil rustik z obseznimi posevki, ki so posiljale svoje presežke na akvilejski trg. Po razporeditvi domnevnih vil rustik od zaledja proti obali, pa išče avtorica lokalna trgovska središča v Izoli, v bližini Kopra ter v Sečoveljski dolini. Globlje v zaledju ležala naselja so gravitirala proti mestu Tergete.

Izredno zanimiv je prispevek medievistke Darje Mihelič, ki nadaljuje raziskave, ki jih je na tem področju začel prof. dr. Ferdo Gregurin. Gre za obsejni fond Piranskega arhiva, ki ga Miheličeva že vrsto let koristno uporablja pri raziskavah o družbenih in socialnih strukturah v Piranu in okolici v času od leta 1290-1340. Razprava «Socija v Piranu v obdobju 1290-1340» obravnava listine objavljenih statutih istriških mest, kjer prihaja do pogodbenih vezi rejcev živine. V tej obliki združena je ena stran (patrons) pripevala živo, druga (socialis) pa svoje delo. Direktor Poljanskega muzeja v Kopru Salviator Žitko nam v razpravi «Salvo tihotapstvo na območju piranskih koprskih in miljskih solin v času Beneške republike» podaja najprej splošen pregled virov, ki zadevajo solno tihotapstvo v omenjenem obdobju. V nadaljevanju pa v kronološkem zaporedju prikazuje razmah, obseg ter družbeno - ekonomsko vzroke in posledice solne tihotapstva, ob vlozi koprskih podestav in kapitanov, ki so kot najvišji »tali« predstojniki v Istri imeli zahtevno nalogo zatirati tihotapstvo. Ta vloga je bila otežena, ker so imela severnoistrska mesta glede na beneško monopolistično politiko in lastne interese ter možnosti in kopni trgovini z zaledjem tudi ozke lokalistične težnje. Avtor nakazuje tudi pomembno vlogo Trsta in z njim v zvezi monopolistične težnje Habsburžanov, ki so v veliki meri botrovale ob dveh tako različnih trgovskih politikah, kakršni sta bili beneška in avstrijska, velikemu razmahu tihotapstva vse do gospodarskega in političnega zloma Benetk ob koncu 18. stoletja. Umetnostna zgodovina je v zborniku zastopana v razpravi Marjana Zadnikarja «Istrska skupina romanske arhitekture v Sloveniji», kjer avtor razpravlja o imi izmed regionalno pogojenih skupin romanske arhitekture, ki se

V galeriji Planetario v Ul. Diaz razstavlja svoja dela eden najpomembnejših jugoslovanskih sodobnih likovnih umetnikov — Zlatko Prica. Osvaja barvitost njegovih platen in figuralka, ki se svobodno sproščata tja do prvih zaznav abstraktnosti, izpričuje eksplozivnega umetnika povsem svojstvenega sloga («K soncu» - olje na platnu)

datke v zvezi s fondom in ulovom pelaskih rib (sardela, incun, papalina), ki jih ribištvo izkorišča le v majhni meri (7 odst.). Zato so podane izredne možnosti za povečanje ulova in predelovalne industrije, seveda pod pogoje uvedbe večjih plovilnih objektov, tehnologije in znanstvenega ribolova.

Andrej Avčin, Borut Vršer in Aleksander Vuković nam z razpravo «Ekosistemске spremembe na območju podmorskega izpusta mestnih odpadkov Portoroško - piranskega omrežja», nakazujejo veliko škodo jugoslovanske družbe za ekološke sistemske rešitve slovenskega morja. O zborniku Slovensko morje in zaledje lahko povemo vse najboljše. Zapolnil je vrzel, ki je dolga leta zavela v primorskem znanstvenem ambiantu, ko so primorski raziskovalci in tudi drugi objavljali dela o tem izpostavljenem, pomembnem kosu naše domovine v revijah, ki niso imele to dovolj resonance in odmevnosti. Omenili bi le to, da bi zbornik moral posesti tudi po sodobnejši tematiki iz naše zgodovine. V mislih imam predvsem sintetične razprave iz obdobja NOB

BORIS GOMBAČ

ŠE ZADNJI DVE REVIIJ «PRIMORSKA POJE 1980»

V Trstu: v poprečju najboljša raven

V Ljesi: slovenska pesem v Benečiji

Predzadnja, deveta revija «Primorska poje» je bila dne 19. t.m. v Kulturnem domu v Trstu, kjer je nastopilo enajst pevskih zborov: ženski z Opčin, lovski zbor iz Dekanov, ženski zbor Lovca iz Repne, ženski zbor Repne iz Repne, ženski zbor Lipa iz Bazovice, ženski zbor Hrast iz Dobroberda, ženski zbor iz Dornja, ženski zbor iz Brji na Vipavskem, ženski zbor France Bevk iz Prvačine, komorni ženski zbor iz Nove Gorice in Tržaški partizanjski pevski zbor.

Ta pevška revija je bila morda v svojem poprečju najboljša, čeprav ni bilo zborov, ki bi po svojih kvalitetah izstopali. Bil pa je na drugi strani opazen napredek pri zborih, kar je ženski z Opčin, ženski z Bazovice, v nekoli manjšem obsegu tudi lovski z Dekanov in zbor iz Repne, čeprav se nista presegala vseh težav, kar zadeva glasovno uglejanost. Napredek vidimo seveda v primerjavi z lanskim nastopom: oba zbor sta tu številiščno skromnejša in sta pač napravila, kar je bilo v njuni moči. Prvega vodi Fabijan Vatovec, drugega Mirko Guštin. Ženski zbor z Opčin, ki ga vodi Sveto Grčić, je pokazal večjo glasovno oplenjenost: so sami po sebi lepi glasovi so bili letos bolj zlit, zbor v delovanju bolj enoten in tudi interpretacije so se razvile bolj sproščeno. Opozoriti bi pa na večkrat poudarjeno nepoudarjeno zloge. Tudi mešani zbor iz Bazovice nas je prijetno presenetil s solidno pripravo in uspešno izvedbo. Tudi mešani zbor iz Prvačine je bil prijetno presenetil s solidno pripravo in uspešno izvedbo. Tudi mešani zbor iz Nove Gorice je bil prijetno presenetil s solidno pripravo in uspešno izvedbo. Tudi mešani zbor iz Trsta je bil prijetno presenetil s solidno pripravo in uspešno izvedbo.

SLOVENSKE ZALOŽBE V LETU 1980 (20)

ZTT: Tradicije in ovrednotenje

Razgovor z Markom Kravosom, urednikom knjižnih izdaj Založništva tržaškega tiska

Serijo naših obiskov pri slovenskih založniških zaključujemo z obiskom pri uredniku knjižnih izdaj Založništva tržaškega tiska Marku Kravosu.

Nedvomno predstavlja danes slovenska založniška dejavnost v Trstu zelo pomemben činitelec, ki prerašča samo območje zamejskih Slovencev in se enakopravno ter pomembno vključuje na tem področju v celoten slovenski kulturni in politični prostor.

«Naša založba,» nam je dejal Marko Kravos, «je dedič bogate založniške dejavnosti in organiziranosti, ki so jo Slovenci v Trstu in Gorici gojili z izdajanjem knjig, zlasti pred prvo svetovno vojno, kmalu po njej in tudi delno še v času fašizma. Znano je, da je prav na tem območju imela vrsta politične in družboslovne literature, ki je na ostalem slovenskem območju ni bilo, saj je bil Trst v nekem smislu do leta 1925 tudi središče slovenskega delavskega gibanja. Takoj po prvi svetovni vojni, tja do 1924-1925. leta, slovenska založniška dejavnost kljub italijanski okupaciji ni prenehala in morda je zanimivo,

da so prav v Trstu izšli že leta 1924 prvi Leninski govori v slovenscini. To je vsekakor izreden pojav za celotno slovensko založniško dejavnost, čeprav je treba reči, da je kasneje zaradi fašizma ta slovenska dejavnost usahnila. Zato ni nič čudnega, če Založništvo tržaškega tiska nadaljuje s to svetlo tradicijo, ko sta bila Trst in Gorica pomembna centra slovenske založniške dejavnosti in zato tudi danes skuša nadaljevati idejno in vsebinsko tradicijo te naše kulturne dediščine.

Po vojni smo začeli z založniško dejavnostjo v Trstu in Gorici tako rekoč iz nič. Temeljne naloge našega založništva so bile takrat periodične publikacije in periodična informacijska sredstva in prav zavoljo tega imamo danes na tem območju precej revij in časopisov, med katerimi je poleg dnevnika Primorski dnevnik vsekakor treba omeniti otroško glasilo Galeb, mesečnik Dan in Noči Matujar, ki je kot štirinastdnevnik namenjen benečinskemu Slovincu. V italijanski izdaji Boletino d'informazione, ki izhaja vsakih 14 dni in v italijanski informira večini narod o problematiki slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Dalje ne moremo mimo letnega almanaha Jadranski koledar, ki skupaj z izbranimi knjigami za naročnike predstavlja tudi svojevrsno književno dejavnost in neposreden stik s slovenskimi bralci na območju Italije. Vendar moram reči, da kljub vsemu temu do 1970. leta pri nas nismo imeli kake načrtnejše in dolgoročnejske književne založniške dejavnosti, zato o njej lahko govorimo le za obdobje zadnjih desetletja.

Seveda pa je k takemu razvoju založniške dejavnosti prispevala tudi dejstvo, da so se začele v Trstu, Gorici in Benečiji razvijati slovenske institucije, ki so nujno potrebovale takšno dejavnost. Naj na prvem mestu omenim Slovenske raziskovalni inštitut v Trstu, odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu ter študijski center Nedžia, ki v glavnem svojo znanstveno raziskovalno dejavnost objavljajo v naših knjižnih zbirkah. Tu gre za znanstveno raziskovanje in utemeljevanje naše preteklosti in naše problematike, bodisi iz izrednega pomena, saj prav s publiciranjem v knjigah lahko vse te zadeve tudi ovrednotimo.

In prav iz zgoraj omenjenih razlogov mora naša založba izdati vse, kar imamo ustvarjalnega na našem območju, bodisi za literarno področje, saj imamo tu precej inen in ljudi, ki potrebujejo organizirano možnost, da lahko izdajo svoja dela, bodisi da gre, in to se mi zdi še pomembnejše, za izdajanje del iz preteklosti, del, ki so nastajala v času tako imenovanega založniškega mraka pri nas, to je od leta 1928 pa tja do 1960. leta. In pokrivanje takšnih črnih lukenj v naši preteklosti je pomembno zlasti za področja, kot so umetnostna zgodovina, ker doslej še ni bilo izdanih slovensko kulturno - umetniško bogatstvo v Benečiji, na Tržaškem in Gorškem.

Poleg tega, da odražamo potrebe našega prostora s svojim programom in delom, pri tem ne spregledujemo funkcije, ki jo lahko opravlja naša narodna skupnost tudi za preostali širši italijanski in evropski prostor. Tako skušamo s našimi publikacijami, ki jih objavljamo v italijanski, zainteresirati Italijane za našo problematiko, prav tako pa jim želimo omogočiti stik s slovenskimi kulturnimi dobrinami. Zato ima naša založba tudi sorazmerno precej obsežno število knjižnih izdaj v italijanski, vse te knjige pa so izraz slovenskega okolja in naših potreb. Na drugi strani pa tudi čutimo, da moramo svoje probleme in prisotnost posredovati širši slovenski in jugoslovanski javnosti ter publicirati dela, ki govorijo o nas, da bi tako informirali slovensko in jugoslovansko javnost, ker takšne informacije, razven s čisto političnega področja, žal skoraj ni.

V tem smislu so bili v zadnjem desetletju naravnani vsi naši programi in naše knjižne zbirke in tako smo na področju leposlovja doslej izdali pet naših avtorjev, v načrtu pa jih bomo še več, saj vzpodbujamo tudi nove mlade avtorje, ki imajo tako več možnosti za izdajanje svojih del. V preteklem letu smo izdali tudi vrsto likovnih edicij, med njimi računalniške podobe Edvarda Zajca, Spalovale monografijo, v kateri so natisnjene njegove grafike skupaj z verzmi Srečka Kosovele ter monografijo o likovnem delu Augusta Cernigoi. V našo dejavnost smo vključili tudi več publikacij otroške in mladinske literature, ki je nastala na našem območju. Pravkar smo izdali zbirko pesniških slik od naslovna naša mlada domovina, ki je v slovenscini in italijanski seznanja mlade bralce z našo zgodovino, kulturno in politično problematiko in razvojem. Te dni je izšla tudi knjiga Iva Jelerčiča «Zgodovina zborovskega petja na Primorskem», ki predstavlja pomembno zgodovinsko osvetlitev kulturno - umetniške dejavnosti Slovencev na našem območju, je zaključil prvi del našega razgovora urednik knjižnih izdaj Založništva tržaškega tiska, pesnik in književnik Marko Kravos.

SLORI je opravil veliko delo ...

(Nadajevanje z 8. strani)

dokazala večletno ustranjenost in komplicirano vztrajno raziskavo o psiholoških posledicah asimilacije zalego zanimiv in bodo služili kot primer metodološkega in vsebinskega pristopa k nadaljevanju podobnih raziskav in k identifikaciji elementov, ki privedejo do asimilacije v naših specifičnih pogojih. Tekst je znanstveno utemeljen in predstavlja veliko pridobitev za institut. Pomisliti je treba na njegovo obliko.

Prav tako je član našega instituta dokazal vztrajno raziskavo o naravnosti «Primorskega dnevnika» opravljen in je v zaključni fazi analiza posebnih aspektov raziskave.

V sodelovanju z Inštitutom za geografijo in Ljubljani pripravljamo novo izpolnjeno izdajo zemljevidov o podobi Slovencev v Italiji na prostoru, kjer živijo. Prva izdaja, ki je izšla 1974 ob Mednarodni konferenci o manjšinah v Trstu, je postala.

Institut se je v teku leta pridobil dragoceno kartografsko gradivo, zlasti katastrske mape ter druge karte, kjer so navedene določene spremembe prostora. V bodočo bodo izpolnili kartografsko gradivo, kar nam bo služilo za nadaljnje delo.

Institut je v treh različnih letih 1978, 1979, 1980 proučil razvejanje in trende tržaške trgovine. V tej zvezi je tudi z dvema sondažama

Opisni o podobnosti ustanovami so se dalje razvili. Vzporedaj so se najprej sodelovanje z Inštitutom za narodnostna vprašanja, Inštitutom za geografijo, Pedagoško znanstvenim inštitutom Filozofske fakultete in raziskovalnim inštitutom FSPN v Ljubljani, s Slovenskim znanstvenim inštitutom v Celovcu, s Centrom za zgodovinske raziskave v Rovinju. Na domačih tleh je inštitut najprej povezan z Odeskom za zgodovino pri NSK in vzdržuje stike z ISIG v Gorici, ISDEE in Inštitutom za zgodovino osvobodilnega gibanja v Trstu. Lani je inštitut kar s tremi referati sodeloval na simpoziju o jugoslovanskem samoupravljanju v Bologni. Navezati stike s katedro za ekonomsko zgodovino v Anconi. V Beneški Sloveniji pa je inštitut vzpostavil stike sodelovanja s študijskim centrom «Nedžia», s katerim se drugo leto prireja Benečanske kulturne dneve.

— Urejena dokumentacija je nedvomno temelj za vsako resno delo take ustanove, kot je SLORI. Prav tako je važno tudi izdajanje inštitutskih publikacij. Kako je s tem?

Dokumentacijski center inštituta se je raznesel. Po sedanjih, klasičnih metodah je od leta 1975 do danes zbral preko 30.000 naslovov različnega časopisnega, revijalnega in drugega gradiva. Zato se nujno postavlja vprašanje mehanizacije, kar pa velja večje stroške. Vendar se bomo morali podati na to področje, če bomo

hoteli, da bo dokumentacija smotno urejena. Prav tako bomo morali neke vrste zbranih podatkov računališko obdelati, sicer ne bomo fizično zmogli analiz.

Vprašanje zase so publikacije našega inštituta, ki jih izdaja Založništvo tržaškega tiska. V samozaložbi smo izdali prvo številko inštitutskih revij v štirih jezikih. V založbi ZTT pa je lani izšel v italijanski prvi del zbornika o simpoziju o socioekonomskih in prostorskih problemih Slovencev v Italiji. Drugi, beneški del, je izšel že 1978. Pogajamo se, da bi slovensko izdajo prevzela založba iz Ljubljane.

Na podlagi sodelovanja z ZTT pripravljamo za leto izdajo treh tekstov: A. Rebulje, Narodno vprašanje na primeru slovenskih delavcev v Boljuncu pri Trstu (v italijanski), E. Petrica, Mednarodno pravo varstva manjšin (v italijanski), Priročnik o Slovincih v Italiji (v petih jezikih). V samozaložbi pa bomo izdali tekst X. Levak in G. Budala, Raziskava o Lonjerju pri Trstu (v slovenski in italijanski), D. Sedmak - E. Susič, Psihološki aspekti asimilacije in drugo številko Vestnika inštituta (v štirih jezikih).

Ostale publikacije so našle svoje mesto v šestletnem programu. Želimo si, da bi bil ta program uresničen.

— Kako je pa s kadrovsko zasedbo in na splošno s članstvom?

Kadronska zasedba inštituta predstavlja večji problem. Za obsežno delo, ki ga že izvršujemo,

bi potrebovali kadrovsko okrepitev, zlasti v Gorici in v dolgem času v Kanalski dolini, kjer bomo v kratkem odprli sedeli tretje podružnice. Tudi v Trstu bi treba pomisliti na stalno zaposlitev nekaterih novih strokovnjakov. Vse to je odvisno od finančnih sredstev inštituta. Do sedaj so se nekatere javne ustanove spomnile inštituta le o Bruslju, videnski pokrajini in na Gorškem. V Trstu in na delni ravni je ko zaključilo drugi večinski inštitut dobil veliko fondov iz proračunskih sredstev, za občasne raziskave in podpore za publikacije. Naš inštitut pa ignorirajo. Verjetno bo treba v tej smeri več trdnostirati in v strojnosti, prav posebno pa podpore nekaterih naših uglednih članov in prijateljev pri obsesteh na vseh ravneh. Po drugi strani smo se vključili v raziskovalno dejavnost manjših ustanov, kar omogoča novo kritje ene raziskave. Vse to pa je premalo in matične raziskovalne ustanove bodo morale imeti več postuha za naše probleme.

Letos bomo končno razdelili izkaznice našim članom. Izkaznica ni kdovekakšen znak pripadnosti, vendar predstavlja medsebojno povezavo, ki jo je dobro imeti, da se počutimo kot mala a pomembna družina. Letos bomo imenovali tudi prve dopisne člane inštituta. Čast nam je sponzoriti, da so vsi kandidati za to članstvo z veseljem sprejeli naš predlog, kar nas navdaja z zaupanjem, ker so dopisni člani vidne in znane osebnosti znanstvenega življenja.

SEMINAR MLADINSKE KOMISIJE FEDERALISTIČNE UNIJE EVROPSKIH NARODNOSTNIH SKUPNOSTI

Stanje raznih evropskih manjšin

DELOVANJE ORGANIZACIJE FUENS

V času velikonočnih praznikov se je v Dragi pri Trstu odvijal vsakoletni seminar Mladinske komisije Federalistične unije evropskih narodnostnih skupnosti (FUENS). O tem dogodku so sicer že obširno poročala vsa tukajšnja sredstva javnega obveščanja. Na seminarju pa se je nabralo veliko podatkov o stanju raznih evropskih manjšin, ki se niso naši javnosti znani in o katerih ni bilo še izčrpnih besed v dosedanjem poročanju. Tako se je med udeleženci seminarja porodila zamisel, da bi o poteku zasedanja ponovno pisali in nekoliko obširneje prikazali posamezne manjšine.

Najprej bi orisali delovanje same organizacije FUENS, ki sestoji iz dveh delovnih skupin. Prva izmed teh združuje "odrasle" predstavnike manjšinskih organizacij zapadne Evrope, druga pa predstavnike mladinskih organizacij omenjenih manjšin. Komisija odraslih ima dokajšnjo težo, saj uživa precejšen ugled tudi pri vladah držav, v katerih žive narodnostne skupnosti, ki so zastopane v samem FUENS. Mladinska komisija nima tako velikih možnosti, to pa tudi zaradi finančnih razlogov. (Društva in stranke, ki so v njej zastopani, ne morejo vedno plačevati visoke članarine, drugih odhodkov pa ni). Poleg tega bi lahko trdili, da ima ta ustanova neke bolj informativne značaje. Seveda se njeno delovanje ne omeji na izmenjavanje podatkov, saj se ob zaključku vsakega kongresa izglasujejo resolucije, kjer so predstavljeni glavne zahteve zainteresirane manjšine. Resolucije nimajo sicer v naši državi takega pomena kot ga imajo

drugje po Evropi, kjer pomeni taka oblika boja še vedno dovolj važno orodje.

Zdaj pa se nekaj besed o zgodovini organizacije.

FUENS se je rodila v Parizu leta 1949. Za prvega predsednika je bil izvoljen valonski pisatelj Charles Plisnier; prvi glavni tajnik pa je postal Bretonec Joseph Martray. Leta 1966 je bilo njeno delovanje v Italiji prepovedano. Organizacija je dala pobudo leta 1969 za sestavo pomembnega priročnika (v nemščini) o manjšinah v Evropi. Se danes sodeluje pri mesečniku Europa ethnica. Slovenci sodelujejo v takih mednarodnih manjšinskih organizacijah že od nekdaj. Naj tu omenimo, da je pred vojno dr. Josip Vilfan vodil najpomembnejšo manjšinsko zvezo v Evropi. K FUENS je takoj po vojni pristopila takratna Slovenska katoliška skupnost iz Trsta. O tem nam prica dopis iz leta 1957 takratnega tajnika Petra Sorlija pokojnemu glavnemu tajniku FUENSu Postu Skadegardu. Pozneje se je v to organizacijo včlanila Slovenska demokratska zveza. Prav v tem času so s to organizacijo navezali stike tudi slovenski mladinski predstavniki; prvi zastopnik je bil današnji radijski častnik Saša Rudolf. Intenzivne so se slovenski mladinci začeli s FUENS ukvarjati leta 1971; takrat je namreč pristopil Slovenski kulturni klub iz Trsta. Danes pa je zastopnik mladih Mladinska komisija SSK. Lansko leto so Slovenci dobili svojega predstavnika še v odbor Mladinske komisije FUENS. Ivo Jevnikar je bil izvoljen za podpredsednika, za kar je bil letos ponovno potrjen.

Danska manjšina bi namreč hotela ojačiti prisotnost v višjih političnih krogih. Popolna enakopravnost, o kateri govori pogodba, ni torej spoštovana. Čeprav država nakazuje precej visoko finančno podporo, menijo, da ti dohodki vsekar ne zadostujejo za vse izdatke, ki jih manjšina ima. Tudi tu imajo privatne šole, ki jih vzdržuje matična domovina. V svojem poslu je Adressen še povedal, da bi ZR Nemčija v odnosu s dansko manjšino lahko bolj odločno nastopala in pozitivneje ukrepala v prid te narodnostne skupnosti. Zeleni bi, da se država bolj zavzema za vsestranski rast danske manjšine, je poudaril.

Tudi o sredstvih javnega obveščanja je Adressen veliko povedal. Naj tu le omenimo, da je njihova informacijska dejavnost izredno uspešna in to ne samo v Nemčiji, temveč in predvsem v matični domovini. S tem v zvezi je danska manjšina predstavila še resolucijo, ki je bila soglasno sprejeta, v kateri zahteva svojo prisotnost v novostanovljenem severonemškem radijskem odboru.

Nemška manjšina v Belgiji: mrznja še živi

Gerd Henkes, predstavnik nemške manjšine v Belgiji, je bil letošnji izvoljen za tajnika Mladinske komisije FUENS. O tej manjšini nismo do letošnjega seminarja veliko slišali. Nemška manjšina ne preživlja rožnatih časov, saj je stanje, v katerem se nahaja, izredno težko. Vzrok tega je mrznja, ki jo ima večinski narod do manjšine, kar izredno slabo vpliva na življenje same skupnosti. Ta nezdrav odnos pa ima svoje korenine v bližnji polpreteklosti, to je v tistem času, ko je nemški človek predstavljal, v tem kot tudi ostalih področjih zaslužene Evrope, nasilje. Mrznja se je torej ohranila vse do danes. Z veseljem pa opažamo, da poenjuje med tistimi, ki niso doživeli vojnih grozot. Časovno gledano se je stanje začelo izboljševati po letu 60, in se v to smer nadalje razvija. Dokaz te postopne spremembe pa je ustanovitev Stranke nemško govorečih prebivalcev Belgije, ki je nastala pred osemimi leti. Za naše pojme je stranka no ime prav gotovo, saj se zdi, da nimajo narodnostne zaobsegi. Stranka ima vsekakor v zadnjih letih precejšnje uspehe; najpomembnejše pa je, da se krepi narodnostna identiteta. Henkes je v svojem posegu precej poudaril zgodovinski razvoj manjšine, to pa zato, da bi lažje razumeli njeno današnje stanje. Mnenja je, da bi manjšina vsekakor mnogo več dosegla, ko bi v Belgiji ne bilo stalnih sporov med Flamci in Valonci.

Frizijci: narod brez države

Na vrsti je frizijska manjšina. Frizijci niso imeli v teku zgodovine nikdar samostojne države. So to tezo so vsi zgodovinarji ne strinjajo; nekateri menijo, da je v 6. st. obstajala Velika Frizija, ki se pa ni dolgo ohranila. Frizijski narod je v zgodovinskem razvoju zapadne Evrope odigral dokaj pomembno vlogo, saj je po nekaterih stadijih najodličnejših zgodovinarjev razvidno, da je ta narod poglavitno pripomogel k razvoju pomorstva v severnih državah. Frizijci so bili tudi veliki trgovci; njihovi glavni središči Duurstede in Quentovic sta bili pomembna razdeljila v dobi norimskih vdorov. Pri tem narodu se bomo nekoliko več ustavili, saj ni bilo o njem vsaj v naših krajih veliko slišati. Naj uvodoma se omenimo, da so Frizijci razdeljeni v dve državi, in sicer živijo na Nizozemskem in v ZR Nemčiji. Ločuje jih ne le meja, temveč tudi precejšnja zemljepisna oddaljenost. Za frizijsko manjšino na Nizozemskem je spregovoril Repke Hollema; v imenu organizacije Nationale Friiske in seveda frizijskega naroda v Nemčiji pa je spregovoril Christel Petersen.

Danska manjšina v ZR Nemčiji

Stanje danske manjšine v ZR Nemčiji je predstavil Niels D. Adressen kot zastopnik mladinske zveze Sydslesvigske danske Ungdomsforening. Poleg tega je njihova delegacija predvajala še filmski posnetek o mladinski rekreacijski dejavnosti.

29. marca so proslavljali 25-letnico izmenjave listin med Bonhom in Kibenhavnom, s katerima sta obe državi priznali manjšinam njune pravice. Adressen je mnenja, da je del te pogodbe ostal na papirju. Dansk predstavniki se je ustavil na nekaterih opomankljivostih v pravni in volilni ureditvi.

Naj najprej povzamemo predavanje Repke Hollema, ki je poudaril povezovalno med družbeno diferenciacijo in asimilacijskim procesom v frizijskem narodu. Velika večina frizijskih intelektualcev je v preteklosti uporabljala večinski jezik, tako da je frizijsčina postala neke vrste komunikacijsko sredstvo nižjih slojev. Posledice tega občutka manjvrednosti so vidne še danes, kajti v marsikateri družini, ki je po izvoru frizijska, govorijo starši z lastnimi otroki v holandskem. Obenem je to odraz pomanjkanja narodnostne zavesti, ki ima svoj izvor v razcepljenosti naroda. Težnje po zedinjenju so se pojavile že v preteklosti. Po mnenju predavatelja pa ni do tega prišlo predvsem zaradi skoraj anarhičnega duha, ki je tako močan v vseh Frizijcih. Ne vemo, koliko lahko

taka razlaga drži, jasno pa je, da se predvsem v zadnjih letih prebujala narodna identiteta; Frizijci doživljajo v teh letih narodni preporod. Ljudje se začnejo zavestno svoje narodnostne pripadnosti, čeprav gre to izredno počasi. Nastalo je novo gibanje, katerega predstavniki skušajo odpraviti skoraj klasično delitev elitnega in ljudskega jezika. Pri tej nalogi, je podčrtal Hollema, jim pomaga holandska vlada, ki daje možnost, da se Frizijci poslužujejo sredstev javnega obveščanja v materinem jeziku. Tako izhajajo danes kar štiri literarne revije. Delujejo pa politična stranka (FNP), verska zveza, kulturno združenje (Fryske Akademy) in še šolska organizacija. Letos so namreč dosegli, da se po šolah poučuje enkrat tedensko po ena ura frizijskega jezika. Seveda se s tem ne morejo zadovoljiti; poleg tega so frizijski jezik uvedli samo v šestdesetih šolah na sto. Pred kratkim so tudi dosegli enourni dnevni radijski program.

Frizijska manjšina živi v severni Nizozemski in sicer v pokrajini Frizija. Celotna pokrajina šteje 550.000 prebivalcev, od katerih govori frizijski jezik velika večina, ostali pa ga dobro razumejo. Ne smemo namreč pozabiti, da gre za jezik germanskega porekla, niha pa se izdelanega dokončnega sistema, ki bi določal pisavo in slovnico. Zanimivo je, da obstaja frizijska literatura, ki je prav v zadnjih letih doživela velik razmah.

Ogledimo si še stanje frizijske manjšine v ZR Nemčiji. Kot smo že prej omenili, sta si področji, kjer se manjšina nahaja, precej oddaljeni, poleg tega gre tu za manjšino v manjšini, saj živijo Frizijci v morju danske etnične skupnosti. Tudi Christel Petersen je podčrtala že drago misel, da so precej samosvojni narod, ki nerad sklepa kompromise. V Nemčiji obstajata dve frizijski organizaciji, ki sta si zastavili skupni cilj, to je spodbujanje in podpiranje frizijskega naroda. Gre za Severnofrizijski inštitut in Akademski sedež Frizijcev v Kielu. Organizaciji sta v sodelovanju iz-

Udeleženci velikonočnega seminarja FUENS v Dragi pri Trstu

kmetijstvo, ki je že od nekdaj bilo tipična frizijska dejavnost, se je začelo potujčevati. Ta krivica pa ni najbolj pereča vprašanje, ki teži frizijsko manjšino. Frizijci sami le malo poznajo svojo kulturo in se v tem pogledu le nekateri, ki predstavljajo že izjemno, aktivno zanimajo. V mnogih primerih bi lahko govorili, da prevladajo materialni interesi nad kulturnimi vrednotami, ali da so le-te na najbolj nizkem način izkoriščene. Tudi narodne noše, vaški prazniki in podobne stvari, ki bi morale jacti narodnostno zavest, se večkrat sprevržejo v vir dohodkov.

Dolina Aosta hrepeni po avtonomiji

Svoje poročilo je pripravila tudi delegacija francosko govorečih prebivalcev Doline Aoste. Predstavil ga je Joseph Rivolin, zastopnik mladinske organizacije Jeunesse Valdaine. Tudi Rivolin je najprej orisal zgodovinski potek dogodkov, ki so vplivali na razvoj doline. To pa zato, ker je danes izredno težko potegniti črto med italijansko govorečim prebivalstvom in "evčinskimi" narodom. Poleg tega iz leta v leto nar-

di uspe, predvsem z mešanimi zakoni, ki so danes že vsakdanje dejstvo. Neke sodobna sociološka študija je dokazala, da manjka med skupnostima razviden konflikt. Tako so v tem pogledu odnosi s italijanskim prebivalstvom še predobri. Predavatelj je veliko poudarka dal pravih informativnim stikom, ki bi omogočali poslednje delovanje in sodelovanje. Naj povzamemo njegovo zaključno misel: "Mislim, tudi glede na položaje, ki so podobni našemu in ki jih označujejo tesni stiki med obema skupnostima, da lahko doseže kapilarno obveščanje dobre rezultate. Taka oblika "preprečevanja", ki naj bo vedno na osebni ravni, pa predpostavlja dva točna pogoja: dobro vero članov evčinske skupnosti in doloceno pripravljenost "propagandistov". Pogosto teh dveh pogojev ni!"

V begu pred Turki — Gradiščanska

Ogledimo si dalje še položaj gradiščanskih Hrvatov v Avstriji. Hrvati so se na to ozemlje naselili v dobi turških napadov, to je v 15. in 16. stoletju. Narodna zavest se je začela krepko prebujati v drugi polovici 19. stoletja in se je živa ohranila vse do danes. Gradiščanska je pretežno kmetijska dežela; njena odlična vina slovijo tako doma kot v tujini. O tej manjšini nam je poročal predsednik Mladinske komisije FUENS in zastopnik Hrvatov Jurica Čenar. Predavatelj se je v svojem posegu najbolj zaustavil pri vprašanju letošnje teme, to je, kako obvešča manjšinski narod večino. Na Gradiščanskem izhajajo štiri listi: tednik Hrvatske novine in Crikveni glasnik, mesečnik Novi glas in pa šolski časopis Radost. Svoje prispevke objavljajo tudi v glasilu Edinost, ki izhaja štirikrat letno in ki obravnava problematiko vseh manjšin v Avstriji.

K sredstvom javnega obveščanja stejemo tudi radio. Glede te ustanove so gradiščanski Hrvati precej priključni, saj so si pravico do lastnih oddaj priborili le pred kratkim. Ti uspehi vsekakor ne morejo zadoščati; zdi se, da jih niso oblasti jemale resno in so zato dovolile uvedbo tedenskega programa, ki traja 20 minut, dnevno pa se smejo Hrvatji oglašati po radiu samo za štiri minute. S tem "sladkorčkom" so oblasti povzročile le večje nezadovoljstvo pri vseh hrvatskih prebivalcih. Tako danes upravičeno zahtevajo nedeljsko opoldansko oddajo; upajo, da bodo pridobili še dve uri tedensko ob večernih sporedih. V načrtu je tudi to, da bi postavili na Gradiščanskem televizijski in radijski ojačevalnik, ki bi omogočal, da bi tamkajšnji Hrvati lahko sledili zagrebški televizijski postaji.

Čenar je v svojem posegu orisal še splošno stanje manjšine. Kot smo že omenili, Gradiščanska ni industrijsko razvita, saj so pomembni ekonomski objekti v povojih. Za zaostalost dežele ima kot naravno posledico izseljevanje, in kar predstavlja največjo nevarnost, je dejstvo, da je zaradi tega tudi srbska sama manjšina hudo prizadeta. Drugi nevarni pojav je oddaljevanje študirajočih mladine od rojstnega kraja. Gradiščanski Hrvati so namreč izredno aktivni v samem glavnem mestu Avstrije, kjer imajo svoj klub Hrvatski akademski klub (njegov glasilo je mesečnik Novi glas). Naravno je, da jim zato manjka neposredni stik z domačim krajem, ki pa je prav najbolj potreben teh novih sil.

Na Gradiščanskem deluje Hrvatsko kulturno društvo, ki je lansko leto praznovalo 50-letnico ustanovitve. Predsednik društva je Ivan Müller. Izredno uspešno deluje folklorna skupina Kolo Slavuj, ki je pred kratkim posnela že drugo veliko ploščo. Člani skupine prihajajo iz različnih vasi — na Gradiščanskem je namreč 80 hrvatskih vasi, nekaj pa jih je tudi preko meje na Madžarskem.

Sosednja manjšina, to je s koroskimi Slovenci, so Hrvati začeli tesno sodelovati leta 1976 ob zloglasnem pretežanju. Tudi oni so

soglasno sprejeli predlog bojkota ranja in se tako zoperstavili skupini asimilantov, katere vodil Robak, to je prebivalec hrvaškega izvora, ki nečesto priznati svojo narodnost. Ti ljudje dobivajo tudi finančno podporo od vlade, ki ji je taka filozofija res po godu.

Kako se upira slovenska mladina na Koroskem

Nerešena vprašanja in splošno stanje koroskih Slovencev so nam si zamejski javnosti prav gotovo že znani. Vseeno se nam zdijo umestno, da zapišemo še nekaj vrstic o posegu, ki ga je na seminarju imel predstavnik Koroske dijaške zveze Sigi Kolter. V glavnih obsehi je uvodoma očrtal zgodovinske manjšine in ob tem govoril o delovanju organizacije. Tudi ta se v okviru skupnega boja vseh slovenskih društev na Koroskem poteguje za uveljavitev 7. člena avstrijske državne pogodbe iz leta 1955. Njihova akcija je prava "nekoliko" izredna, saj se poslužuje dobro znanih, a učinkovitih tih načinov. Eden izmed teh je obrodil sadove. V bitki za jezičnino na kolodvorih, ki je bila di predvidena po ustavi, so s sobotnih popoldnevih in večernih začeli skoraj masovno navajevanje na nekatere kolodvoze na Koroskem. Vozovnice so povpraševale po slovenski. Seveda jim uslužba "ni" niso hoteli ugoditi. To pa je povzročilo lažje v prometu. Pogumni mladinci niso od svojih pravičen zahtev odstopili niti na centimeter in so trmasto nadaljevali z akcijo. Minister za prevoze pa je odločil, naj se na štiri kolodvorih posluje tudi v slovenski. Po teh uspehih je naravno, da bodo mladi v boju še nadalje vztrajali.

Kolter je nato predstavil delo to kolektor, ki sta ga lansko leto sestavili obe koroski osončni organizaciji, Narodni svet koroskih Slovencev in Zveza slovenskih organizacij, in ga naslovili avstrijski zvezni in deželni vladi. V dokumentu je prikazano, kako bi v teku nekaj let razrešili vsa odprta vprašanja slovenske manjšine. Naj tu strnemo glavne točke, saj je predlog pri nas mogoče Obe osrednji organizaciji sta svoje zahteve postavili željo po ustanovitvi dvojezičnih šol v vseh vrstah in stopnjah. Poleg tega zahtevata, da se dodeli tudi zasopni otrokim vrtem državnega ppora. Nadalje sta izrazili zahtevo po uvedbi slovenskega oddelka v glasilni šoli.

Če se povrnemo k letošnji temi seminarja, to je k informiranju in čine, opazimo, da je v delovanju kolektorja jasno izpričana zahteva po ustanovitvi slovenske radijske postaje s celodnevnim programom. Podobno kot gradiščanski Hrvati zahtevajo tudi Slovenci postaviti ojačevalnik, ki bi oddajal televizijske programe ljubljanske postaje. Ti dve zahtevi sta bili postavljene niti v resoluciji, ki jo je postavila Koroska dijaška zveza.

V svojem posegu se je Kolter ustavil pri nepravilnem volilnem zakonu. Naj tu še enkrat ponovimo svoj protest proti krivici, ki jo je slovenska manjšina na Koroskem doživela. Korosko volilno področje je bilo namreč razdeljeno na štiri velike okraje (Celovška, Beljak, Špital in Velikovec), kar je bilo popolnoma nemogoče, da bi Slovenci lahko izvolili svoje samostojne predstavnike v deželni svet.

S tem v zvezi naj še omenimo daljši poseg in obenem pozdrav Filipa Warascha, ki je bil vrsto let predsednik Mladinske komisije FUENS. Na živ in prepričljiv način je dopolnil poseg predstavnika Koroske dijaške zveze in podal jasno sliko ekonomskega in socialnega stanja Slovencev na Koroskem. Očrtal je tudi podlo delovanje glasne organizacije Heimatschutz, ki ima na Koroskem še dandanes toliko uspehov. Ponovno je pozval zahtevo, naj se že enkrat preneva vsakoletno shajanje pristajev organizacije in da se sploh ukane vsakršno njeno delovanje.

Za objavo priredila
VERONIKA BRECELA

Velikonočni seminarji

Vsako leto se odvijajo v drugi državi, kjer je za program in gostovanje odgovorna tamkajšnja manjšina. To vsakoletno srečanje je najpomembnejša manifestacija Mladinske komisije FUENS, saj krije dve glavni nalogi: 1. spoznavanje določene manjšine in njenih problemov na področju, kjer manjšina živi; 2. izmenjavanje informacij in izkušnji različnih manjšin s pomočjo referatov in drugega gradiva, kot so filmi, diapozitivi, časopisi itd. Letošnji seminar je uvedel še novost, s tem da je predlagal vsem manjšinskim delegacijam posebno temo. Vprašanje, ki so ga letos obravnavali, je bilo odnos med manjšino in večino ter informiranje večinskega naroda o življenju narodnostne skupnosti.

Poleg tega se spoznavanje med različnimi zastopniki se poglubi v zasebnih pogovorih. Da povzamemo leto metaforo podpredsednika Mladinske komisije Heinricha Schulza, si vsak udeleženec na seminarju najprej odvse ot vseh manjšin, nato si jih sam uredi v "mozaik", ki ga posreduje še ostalim.

Predidmo k letošnjemu seminarju! Program, ki so ga pripravili gostitelji, t.j. Mladinska komisija Slovenske skupnosti, je bil prav gotovo zelo bogat in skoraj prenatrpan. Vsi ostali udeleženci so o obenem predstavili obširne referate, s katerimi so opisali stanje svoje manjšine s posebnim poudarkom na letošnji temi. Prvi dan sta se zjutraj izvršili predavanja dr. Emidija Susiča in dr. Draga Štöke. Susič je govoril o različnih oblikah odnosov med manjšino in večino, ki gredo lahko od genocida pa do idealnega pluralističnega pristopa večinskega naroda. V svojem posegu je predavatelj poudaril veliko vlogo, ki jo pri teh odnosih ima dobro informiranje večinskega naroda o stanju manjšine. Tema drugega predavanja je bil pravni položaj slovenske etnične skupnosti v Italiji. Pri teh dveh posegih se ne bi dolgo ustavljali, čeprav sta bili tudi dve predavanji izredno zanimivi in bo sta po vsej verjetnosti objavljeni v kakim mednarodni reviji. Poročali bi raje o ostalih referatih, ki so seznaili udeležence s stanjem raznih manjšin v Evropi.

Letošnjega seminarja so se udeležili zastopniki danske manjšine v ZR Nemčiji, Nemcev na Danskem, Frizijcev na Nizozemskem in ZR Nemčiji, Nemcev v Belgiji, gradiščanskih Hrvatov v Avstriji in seveda koroskih Slovencev. Od manjšin, ki so napovedale svoje delegacije, je — čeprav z zamudo — dospelo še predstavništvo francosko govorečih Aostancev. Nekateri zastopniki drugih manjšin

Področje, kjer živi na severu nemška manjšina na Danskem in na jugu danska manjšina v ZR Nemčiji. Prikazata črta je državna meja.

sin se seminarja niso udeležili; svojo odsotnost so opravičili. Nemci na Južnem Tirolskem in v Dolini Aosta, predstavniki Furlanov in italijanske manjšine v Jugoslaviji. Seveda so v FUENS vključene še druge manjšine; večkrat se zastopništva le-teh iz leta v leto spreminjajo.

Ogledimo si najprej položaj najsevernejših manjšin, ki jo organizacija obsega, to sta: nemška manjšina na Danskem in danska manjšina v Nemčiji. Po navadi jemljemo ti dve manjšini kot primer tistih etničnih skupnosti, ki u živajo res vse pravice. To do neke mere tudi drži, saj prejemata manjšini podporo odgovarjajočih matičnih domov kakor tudi naklonjenost držav, v katerih živita.

Nemška manjšina na Danskem — model za Evropo?

O nemški manjšini na Danskem je spregovoril Kurt Seifert, ki je zastopal Deutscher Jugendverband für Nordschleswig. Predstavil je je kot vzor za vso Evropo. Predlog je seveda sporen. Pri tem naj nam bo namreč dovoljeno pripomniti, da so pogoji, v katerih žive razne manjšinske skupnosti, dokaj različni in se zato ne morejo zgladovati po nekem skupnem modelu. Nemška manjšina na Danskem je uradno priznana od leta 1920. Tedaj je namreč po plebiscitu bila vrnjena danski pokrajini Schleswig - Slesvick po več kot polstoletni nemški zasedbi. V njej pa je ostala precej številna nemška skupnost.

Manjšina je ohranila živahno delovanje vse do danes, saj se dosledno udeležuje na vseh področjih kulturnega in političnega

Danska manjšina v ZR Nemčiji

Stanje danske manjšine v ZR Nemčiji je predstavil Niels D. Adressen kot zastopnik mladinske zveze Sydslesvigske danske Ungdomsforening. Poleg tega je njihova delegacija predvajala še filmski posnetek o mladinski rekreacijski dejavnosti.

29. marca so proslavljali 25-letnico izmenjave listin med Bonhom in Kibenhavnom, s katerima sta obe državi priznali manjšinam njune pravice. Adressen je mnenja, da je del te pogodbe ostal na papirju. Dansk predstavniki se je ustavil na nekaterih opomankljivostih v pravni in volilni ureditvi.

Naj najprej povzamemo predavanje Repke Hollema, ki je poudaril povezovalno med družbeno diferenciacijo in asimilacijskim procesom v frizijskem narodu. Velika večina frizijskih intelektualcev je v preteklosti uporabljala večinski jezik, tako da je frizijsčina postala neke vrste komunikacijsko sredstvo nižjih slojev. Posledice tega občutka manjvrednosti so vidne še danes, kajti v marsikateri družini, ki je po izvoru frizijska, govorijo starši z lastnimi otroki v holandskem. Obenem je to odraz pomanjkanja narodnostne zavesti, ki ima svoj izvor v razcepljenosti naroda. Težnje po zedinjenju so se pojavile že v preteklosti. Po mnenju predavatelja pa ni do tega prišlo predvsem zaradi skoraj anarhičnega duha, ki je tako močan v vseh Frizijcih. Ne vemo, koliko lahko

Udeleženci seminarja FUENS med poslušanjem referatov na seminarju v Dragi

Red letenja

inex adria aviopromet

VELJA OD 1. MAJA DO 31. OKTOBRA 1980

VELJA OD 1. MAJA DO 31. OKTOBRA 1980

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
LJUBLJANA—BRNIK (26 km)									
BEOGRAD	01.V.-31.X.	12345--	06.45	07.40	—	—	—	JP 800	870.-
DUBROVNIK	27.V.-14.X.	-2-----	05.15	06.15	—	—	—	JP 258	870.-
DUBROVNIK	07.VI.-04.X.	-----6-	05.15	06.15	—	—	—	JP 678	870.-
DUBROVNIK	22.VI.-28.IX.	-----7	05.15	06.15	—	—	—	JP 798	870.-
DUBROVNIK	29.VI.-28.IX.	-----7	06.50	07.50	—	—	—	JP 788	870.-
DUBROVNIK	23.VI.-01.IX.	1-----	06.30	11.40	SJJ	07.20	11.05	JP 810/160	1170.-
MARIBOR	01.V.-30.X.	- -4 - -	06.30	06.55	—	—	—	JP 850	350.-
PULA	20.VI.-03.X.	---5--	05.50	06.15	—	—	—	JP 568	400.-
SARAJEVO	01.V.-31.X.	1-3-5--	06.30	07.20	—	—	—	JP 810	730.-
SARAJEVO	01.V.-30.X.	---4 - -	06.30	08.00	MXB	06.55	07.15	JP 850	1050.-
SKOPJE	02.V.-31.X.	1-3-5--	06.30	08.30	SJJ	07.20	07.40	JP 810	1110.-
SKOPJE	01.V.-30.X.	---4 - -	06.30	09.10	MXB	06.55	07.15	JP 850	1460.-

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
BEOGRAD									
SPLIT	06.VI.-26.IX.	-----5--	08.25	09.10	—	—	—	JP 578	780
DUBROVNIK — Čitlići (22 km)									
LJUBLJANA	27.V.-14.X.	-2-----	23.15	00.15	—	—	—	JP 259	870
LJUBLJANA	22.VI.-28.IX.	-----7	15.40	16.40	—	—	—	JP 799	870
LJUBLJANA	22.VI.-21.IX.	-----7	20.10	21.10	—	—	—	JP 779	870
LJUBLJANA	29.VI.-28.IX.	-----7	20.15	21.15	—	—	—	JP 789	870
LJUBLJANA	23.VI.-01.IX.	1-----	15.25	20.35	SJJ	16.00	19.50	JP 161/811	1170
BEOGRAD	20.V.-21.X.	-2-----	17.15	18.00	—	—	—	JP 249	720
MARIBOR	23.VI.-01.IX.	1-----	12.10	13.10	—	—	—	JP 163	790
PULA	31.V.-04.X.	-----6-	07.00	07.45	—	—	—	JP 670	840
SARAJEVO	23.VI.-01.IX.	1-----	15.25	16.00	—	—	—	JP 161	440
SKOPJE	24.VI.-02.IX.	-2-----	17.55	18.45	—	—	—	JP 281	780

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
PULA									
MARIBOR	06.V.-28.X.	-2-----	05.35	06.20	—	—	—	JP 843	660
SARAJEVO	06.V.-28.X.	-2-----	05.35	07.25	MBX	06.20	06.40	JP 843/850	990
SKOPJE	06.V.-28.X.	-2-----	05.35	08.45	MBX	06.20	06.40	JP 843/850	1200
ZAGREB	21.VI.-13.IX.	-----6-	06.15	06.50	—	—	—	JP 668	570
SARAJEVO — Butmir (12 km)									
LJUBLJANA	05.V.-27.X.	1-3-----	19.50	20.35	—	—	—	JP 811	730
LJUBLJANA	02.V.-31.X.	---5--	20.50	21.35	—	—	—	JP 811	730
LJUBLJANA	01.V.-30.X.	---4---	18.45	20.15	MBX	19.30	19.50	JP 851/853	1050
DUBROVNIK	23.VI.-01.IX.	1-----	11.05	11.40	—	—	—	JP 160	440
MARIBOR	06.V.-28.X.	-2-----	20.35	21.20	—	—	—	JP 851	700
MARIBOR	01.V.-30.X.	---4---	18.45	19.30	—	—	—	JP 851	700
PULA	06.V.-28.X.	-2-----	20.35	22.20	MBX	21.20	21.40	JP 851/842	990

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
SKOPJE									
LJUBLJANA	01.V.-30.X.	---4---	17.35	20.15	MBX	19.30	19.50	JP 851/853	1460
DUBROVNIK	24.VI.-02.IX.	-2-----	09.15	10.05	—	—	—	JP 280	780
MARIBOR	06.V.-28.X.	-2-----	19.15	21.20	SJJ	20.05	20.35	JP 851	1110
MARIBOR	01.V.-30.X.	---4---	17.35	19.30	SJJ	18.25	18.45	JP 851	1110
PULA	06.V.-28.X.	-2-----	19.15	22.20	MBX	21.20	21.40	JP 851/842	1200
SARAJEVO	02.V.-31.X.	1-3-5--	09.00	10.35	TGD	09.40	10.00	JP 820	750
SARAJEVO	02.V.-29.X.	1-3-5--	18.40	19.30	—	—	—	JP 811	750
SARAJEVO	06.V.-28.X.	-2-----	19.15	20.50	—	—	—	JP 851	750
SARAJEVO	09.V.-31.X.	---5--	19.40	20.30	—	—	—	JP 811	750
SARAJEVO	01.V.-30.X.	---4---	17.35	18.25	—	—	—	JP 851	750
SPLIT	26.VI.-04.IX.	---4---	09.55	10.55	—	—	—	JP 490	850
TITOGRAD	02.V.-31.X.	1-3-5--	09.00	09.40	—	—	—	JP 820	610

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
TITOGRAD									
SPLIT	27.VI.-05.IX.	-----5--	10.00	11.40	SJJ	10.35	11.05	JP 820/538	1070
TIVAT — Tivat (04 km)									
LJUBLJANA	12.VI.-02.X.	---4---	16.55	17.55	—	—	—	JP 439	990
ZAGREB — Pleso (17 km)									
PULA	21.VI.-13.IX.	-----6-	21.25	22.00	—	—	—	JP 669	570

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
LJUBLJANA									
SPLIT	20.VI.-19.IX.	-----5--	07.30	08.15	—	—	—	JP 588	660
SPLIT	21.VI.-13.IX.	-----6-	06.10	06.55	—	—	—	JP 688	660
TITOGRAD	02.V.-31.X.	1-3-5--	06.30	09.40	SKP	08.30	09.00	JP 810/820	1720
TITOGRAD	02.V.-31.X.	1-3-5--	06.30	17.05	SJJ	07.20	16.30	JP 810/821	1320
TIVAT	12.VI.-02.X.	---4---	06.00	07.00	—	—	—	JP 438	990
BEOGRAD — Surčin (20 km)									
LJUBLJANA	01.V.-30.X.	1-4---	18.30	19.25	—	—	—	JP 801	870
LJUBLJANA	06.V.-28.X.	-2-----	18.45	19.40	—	—	—	JP 801	870
LJUBLJANA*	11.V.-17.IX.	---3---	21.00*	21.55*	—	—	—	JP 801	870
LJUBLJANA	02.V.-31.X.	---5--	20.30	21.55	—	—	—	JP 801	870
DUBROVNIK	20.V.-21.X.	-2-----	06.25	09.10	—	—	—	JP 248	720
PULA	11.VI.-24.IX.	---3---	08.25	09.30	—	—	—	JP 348	990

* 07.V.-04.VI.
24.IX.-29.X.

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
MARIBOR — Slivnica (12 km)									
LJUBLJANA	01.V.-30.X.	---4---	19.50	20.15	—	—	—	JP 851	350
DUBROVNIK	23.VI.-01.IX.	1-----	13.55	14.55	—	—	—	JP 162	790
PULA	06.V.-28.X.	-2-----	21.40	22.20	—	—	—	JP 842	660
SARAJEVO	06.V.-28.X.	-2-----	06.40	07.25	—	—	—	JP 850	700
SARAJEVO	01.V.-30.X.	---4---	07.15	08.00	—	—	—	JP 850	700
SARAJEVO	23.VI.-01.IX.	1-----	13.55	16.00	DBV	14.55	15.25	JP 162/161	1230
SKOPJE	06.V.-28.X.	-2-----	06.40	08.45	SJJ	07.25	07.55	JP 850	1110
SKOPJE	01.V.-30.X.	---4---	07.15	09.10	SJJ	08.00	08.20	JP 850	1110
SPLIT	26.VI.-04.IX.	---4---	14.50	15.35	—	—	—	JP 488	700
PULA — Pula (08 km)									
BEOGRAD	11.VI.-24.IX.	---3---	19.15	20.20	—	—	—	JP 349	990
DUBROVNIK	31.V.-04.X.	-----6-	15.25	16.15	—	—	—	JP 671	840

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
SARAJEVO									
SKOPJE	02.V.-31.X.	1-3-5--	07.40	08.30	—	—	—	JP 810	750
SKOPJE	06.V.-28.X.	-2-----	07.55	08.45	—	—	—	JP 850	750
SKOPJE	01.V.-30.X.	---4---	08.20	09.10	—	—	—	JP 850	750
SKOPJE	02.V.-31.X.	1-3-5--	16.30	18.10	TGD	17.05	17.25	JP 821	750
SKOPJE	09.V.-31.X.	---5--	17.30	19.10	TGD	18.05	18.25	JP 821	750
SPLIT	26.VI.-04.IX.	---4---	12.30	13.05	—	—	—	JP 486	480
SPLIT	27.VI.-05.IX.	---5--	11.05	11.40	—	—	—	JP 538	480
TITOGRAD	02.V.-31.X.	1-3-5--	16.30	17.05	—	—	—	JP 821	590
TITOGRAD	09.V.-31.X.	---5--	17.30	18.05	—	—	—	JP 821	590
SKOPJE — Petrovec (23 km)									
LJUBLJANA	02.V.-31.X.	1-3-5--	18.40	20.35	SJJ	19.30	19.50	JP 811	1110
LJUBLJANA	09.V.-31.X.	---5--	19.40	21.35	SJJ	20.30	20.50	JP 811	1110

relacija from - to	od—do validity	ob dnev. u dane days	odhod polazak depart.	prihod dolazak arrival	preko via	prih. dol. arr.	odh. pol. dep.	št./br. leta flight no.	cena price
SPLIT — Kaštel (25km)									
LJUBLJANA	20.VI.-19.IX.	---56-	20.10	20.55	—	—	—	JP 589/689*	660
BEOGRAD	06.VI.-26.IX.	---5--	19.05	19.50	—	—	—	JP 579	780
MARIBOR	26.VI.-04.IX.	---4---	13.35	14.20	—	—	—	JP 489	700
SARAJEVO	26.VI.-04.IX.	---4---	11.25	12.00	—	—	—	JP 487	480
SARAJEVO	27.VI.-05.IX.	---5--	16.25	17.00	—	—	—	JP 539	480
SKOPJE	26.VI.-04.IX.	---4---	16.05	17.05	—	—	—	JP 491	850
TITOGRAD	27.VI.-05.IX.	---5--	16.25	18.05	SJJ	17.00	17.30	JP 539/821	1070
TITOGRAD — Golubovci (14km)									
LJUBLJANA	05.V.-27.X.	1-3---	17.25	20.35	SKP	18.10	18.40	JP 821/811	1720
LJUBLJANA	02.V.-31.X.	---5--	18.25	21.35	SKP	19.10	19.40	JP 821/811	1720
SARAJEVO	02.V.-31.X.	1-3---	10.00	10.35	—	—	—	JP 820	500
SKOPJE	02.V.-31.X.	---5--	18.25	19.10	—	—	—	JP 821	810

Okoliške občinske uprave polagajo obračune svojega delovanja

Švab: Borimo se z orožjem demokracije in enotnosti

Občina je v zadnjih dvajsetih letih doživela velike spremembe: razlastitve, razvoj industrijske cone in številne strukture - žrteve visoko presegle prednosti, ki naj bi jih doprinesle omenjene spremembe

Občinska uprava hoče odigrati aktivno vlogo pri vsem dogajanju na svojem ozemlju in polaga vsa svoja prizadevanja v vsakodnevno delo naše družbe in države. Skupno z vsemi zdravimi in naprednimi silami si prizadeva za prenovitev družbe.

Občina Dolina (v S. Dorligo jo je preimenoval fašizem) je doživela v zadnjih 20 letih velike spremembe: veliko razlastitev, razvoj industrijske cone in cela vrsta struktur, ki so jo oblikovali, plinovod, hitre ceste, kamnolomi itd.). Za našo občinsko skupnost so žrteve visoko presegle prednosti, ki naj bi jih doprinesle omenjene spremembe.

Naša skupnost se kljub takemu nasilnemu razvoju ni zaprla vase, ker smo za napredek, za industrijo in odgovarjajoče strukture, smo za odpiranje novih delovnih mest za naše občane in občane drugih občin, to da obenem zahtevamo sodelovanje o teh namestitvah, o vsem dogajanju na našem ozemlju; zahtevamo tudi večje razumevanje in pomoč širše države in državne skupnosti pri reševanju problemov, ki nastajajo prav zaradi vsakovrstnih novih pobud.

Naše ozemlje je narodnostno mešano, na katerem dosledno spoštujemo načelo enakopravnosti obeh jezikov, obeh narodnosti, pa čeprav nam zakon tega ne predpisuje. Dogaja se celo nasprotno, da nas zakon in kontrolni organi zavirajo. Dogaja se, da se naši tržaški in deželni sogovorniki sklicujejo na pomankanje ustrezne zakonodaje za pravico Slovencev in nas smatrajo za neke vrste posebnost, neke vrste provokatorje, ki so sicer na dolgi, toda zaradi njihove majhnosti niso nevarni. Njih namreč ne moremo, da imamo še vedno poitalijance, ne primke, imena krajev, da nima uprava svojega prapora samo zato, ker bi moral biti dvojezičen in polodolno. Na vse to odgovorjamo z našim načelom obnašanja in z našim aktivnim in po možnosti čim bolj prevladnim in enotnim delom, z zavzetim reševanjem problemov celotne družbe tudi naše probleme celotne države, si jih večkrat vzamemo sami. Tako so n. pr. te dni ob proslavljanju 35-letnice osvoboditve vihrale po naši občini, ob naših spomenikih poleg

OBČINA DOLINA
Prebivalstvo: 6.140.
Površina: 24,45 km².
Gostota prebivalstva: 251,1 na km².
Naselja: Dolina, Žavlj, Boljune, Boleš, Mačkopolje, Križpot, Kroglice, Hrovati, Dragi, Frankovec, Gročana, Zahreze, Log, Krmenka, Zabržec, Dolga Krona, Pešek, Prebenc, Pulje, Ricmanje, Jezero in Borst.

V ZGONISKI OBČINI

Guštin: Uresničili smo dober del zastavljenega programa
Med najvažnejšimi pobudami velja omeniti vzdrževanje šole s celodnevnim poukom, ureditev smetarske službe in začetek gradnje kulturno-sportnega objekta

Z veseljem moram ugotoviti, da smo izpolnili dober del programa, ki smo si ga zastavili, oziroma, da smo nekatera dela še v teku. Vzdrževanje šole s celodnevним poukom, ureditev smetarske službe, začetek gradnje kulturno-sportnega objekta, ureditev stavb otroškega vrta in odprava škarskega igrišča: to so nekatera izmed najvažnejših pobud naše občine v preteklih letih. Poleg teh prizadevanj je treba upoštevati tudi na drugih področjih in tu bi poudaril, da so bili kmetje in lastniki zemljišč pravično poplačani za škodo, ki jo je povzročil zadnji beno.

Z odškodnino za razlašanje in z drugimi finančnimi sredstvi smo lahko začeli z gradnjo kulturno-sportnega centra, vendar moramo dati, da bomo morali premostiti še precej težav, preden bodo imeli ta zahtevni in potrebujemo še nadaljnje sredstva za njegovo ureditev. Naj povem še, da bo ta center služil tako študenti kot kulturno-prosvetni delavci v naši občini; odprt bo našim organizacijam.

OBČINA ZGONIK
Prebivalstvo: 1971.
Površina: 31,32 km².
Gostota prebivalstva: 62,9 na km².
Naselja: Brišče, Samatorca, Saž, Koldrovca, Zgonik, Gabrovec, Božje polje, Devinska, Gročana, Bostaja, Briški, Zagradec in Rep.

V MILJSKI OBČINI

Bordon: Prvi rezultat participacija ljudi

Zavidljivi uspehi v stanovanjskem sektorju: nad 20 od sto Miljčanov stanuje v poslopih, ki so last javnih ustanov - Velika pozornost do potreb študijske mladine - Važnost načrtovanja

Rezultati, ki jih je miljska občinska uprava poželja v enakomernem iztekajoči se mandatu dobi, so kljub težavam, ki jih je morala premostiti pri vsakodnevni upravljanju, brez dvoma pozitivni. Glavna skrb uprave je bila v tem, da je vedno skušala načrtovati sleherni poseg na vsakem področju. Veliko važnost je tudi dajala mnenju prebivalstva, ki je vedno sodelovalo pri vseh važnih izbirah mestnih upraviteljev.

Med najbolj zavidljivimi uspehi 5-letnega upravljanja občinskega odbora, ki ga sestavljajo predstavniki Liste Frausin in socialistične stranke, je treba vsekakor omeniti rezultate na stanovanjskem področju. V okviru dolgoročnega načrta, je namreč občinska uprava zagotovila nad 20 od sto Miljčanom stanovanje v poslopih, ki so last javnih ustanov (na vsedržavni ravni je odstotek znatno nižji, saj dosega le 6 od sto); s štirimi leti pred dogovorjenim rokom je bila v kraju Fondaria zgrajena vrsta stanovanj po načrtu za ljudske in ekonomske gradnje. Lahko bi omenili

še druge uspehe na stanovanjskem področju, dovolj pa bo da omenimo, kako je občinska uprava rešila vprašanje stanovanjskih izgonov, ki niso v občini povzročili takih posledic kot npr. v tržaški občini in drugod po državi.

Na področju javnih del bo dovolj, da omenimo le nekatere vidnejše rezultate: dograjena sta bila prva dva dela novega vodovoda, v teku so izredna dela za ureditev občinskih cest in šolskih poslopij; v Miljah in Žavljah je v teku gradnja dveh socialnih centrov, v središču Milj pa se urejujejo novi javni parki; naj še dodamo, da je v teku preureditev celotne mreže javne razsvetljave.

Veliko naporov je občinska uprava vložila v šolski sektor: poskrbela je in pripravi učne prostore za vse stopnje izobraževanja do vključno nižjih srednjih šol, tako da je v raznih šolah na razpolago še nekaj prostih mest. V osnovnih šolah je npr. 26 od sto vseh otrok vpisanih v šole s celodnevным poukom; nad 35 od sto osnovnošolske mladine se dnevno poslužuje šolskih menz; srednje šole so dobile na razpolago še nove prostore, občinska uprava pa je tudi v zadnjem letu učenec brezplačno nudila knjige, delno pa je krila prevodne stroške. Poudariti je tudi treba, da je občinski svet v lanskem letu odobril načrt, na osnovi katerega bo v UL D'Annunzio zrastle slovenski šolski center, ki bo služil tudi drugim potrebam miljskih Slovencev.

Na področju športa in prostega časa je dovolj da omenimo, da ima miljska občina največ športnih objektov tako občinskih kot zasebnih, kakor pa katerakoli občina v tržaški pokrajini.

Omenili smo, da je občinska uprava vedno dajala veliko važnost sodelovanju prebivalstva pri vodenju občinske politike. Tako so bili v občini ustanovljeni širi rajonski sveti, občinski davčni svet ter konzulta za šport.

Ob koncu tega pregleda je treba tudi dodati, da se v zadnjem času tudi v Miljah pojavljajo znaki družbene krize: nastop Liste za Milje ter določena stališča nekaterih strank, ki so v občinskem svetu v opoziciji, so v občini ustvarila vzdušje napetosti. Glavna skrb omenjenih strank je namreč zrušitev levičarske občinske uprave kljub temu, da je skozi 5-letno upravljanje dosegla vrsto zavidljivih uspehov.

OBČINA MILJE
Prebivalstvo: 14.043.
Površina: 13,44 km².
Gostota prebivalstva: 1.044,8 na km².
Naselja: Milje, Korošci, Žavlj in Sv. Rok.

V REPENTABRSKI OBČINI

Colja: Preprečili smo umetno priseljevanje

Velika pozornost namenjena vprašanju tovrstnega postajališča pri Fernetičih - Zadovoljivi pogoji za športno in kulturno delovanje v občini - Petletna dejavnost namenjena predvsem mladim

Leta 1975 smo se kot »Napredna lista« predstavili z geslom, da je treba mimo vsake volilne spekulacije zaščititi interese domačinov. Mislim, da smo to tudi dosegli. Pri Fernetičih smo podedovali težak položaj in sicer z gradnjo tovrstnega postajališča, ki nas je takoj postavil pred celo vrsto nerešenih vprašanj. Dosegli smo spremembo predvidenega projekta, ki je zagotavljal domaćinoma obstoj in razširitev že prej obstoječih gospodarskih struktur. Poleg tega so naši odločniki, doč turistični razvoj tega zaliva. Omenjeno študijo je občinski svet soglasno izglasoval in mi smo se kot uprava teh smernic strogo držali.

Občinska uprava si je nadalje prizadevala za okrepitev šolskih in kulturnih struktur v občini in pri tem bi podčrtal pomembno točko, ki jo predstavlja šolski center v Devinu. Borili smo se za čimvečje zaposlitve naših občanov v papirni štivnu ter določili načrt za gradnjo ljudskih stanovanj, ki bi zadovoljila naseljevalne potrebe manj premožnih družin.

Občuten kakovostni skok smo dosegli na področju socialnih storitev. V tem petletju smo investirali v strukture nad 600 milijonov lir, od tega je bilo za 300 milijonov lir del že izvršen, ostala pa bodo uresničena v teku leta. Z razširitvijo prostorov osnovne šole in vrta smo našim otrokom zagotovili res dobre pogoje za učenje. Z ureditvijo nogometnega igrišča pa smo nudili ekipi Kras možnost, da lahko nedolga pota na lastnem igrišču. Pogoji za športno dejavnost se bodo seveda še izboljšali v teku leta.

OBČINA REPENTABOR
Prebivalstvo: 850.
Površina: 12,89 km².
Gostota prebivalstva: 65,9 na km².
Naselja: Col, Fernetiči in Veliki Repen.

VOLILNI IZIDI IZ PREJŠNJIH LET

OBČINA MILJE									
STRANKA	Občinske 1964		Občinske 1970		Občinske 1975		Politične 1979		
	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	
KD	2.814	31,7	2.825	31,1	2.597	26,4	2.189	21,4	
PSI	395	4,5	444	4,9	700	7,1	366	3,6	
PSDI	615	6,9	509	5,6	442	4,1	310	3,0	
PRI	300	3,4	314	3,4	472	4,8	205	2,0	
SSK	—	—	—	—	—	—	73	0,7	
KPI	4.347	49,0	4.545	50,0	5.242	53,2	4.503	44,0	
PSIUP	—	—	—	—	—	—	—	—	
PLI	400	4,5	451	5,0	393	4,0	80	0,8	
MSI - DN	—	—	—	—	—	—	—	—	
MIT	—	—	—	—	—	—	—	—	
MSI	—	—	—	—	—	—	206	2,0	
DN	—	—	—	—	—	—	36	0,4	
PDUP	—	—	—	—	—	—	82	0,8	
PR	—	—	—	—	—	—	537	5,2	
NSU	—	—	—	—	—	—	38	0,4	
LpT	—	—	—	—	—	—	1.607	15,7	
Skupno	8.871	100%	9.088	100%	9.846	100%	10.232	100%	

OBČINA DEVIN-NABREŽINA									
STRANKA	Občinske 1964		Občinske 1970		Občinske 1975		Politične 1979		
	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	
KD	1.392	33,7	1.651	34,7	1.623	29,01	1.437	24,4	
PSI	382	9,3	439	9,2	582	10,40	371	6,3	
PSDI	187	4,5	281	5,9	316	5,65	216	3,7	
PRI	—	—	124	2,6	186	3,33	106	1,8	
SSK	738	17,9	753	15,8	660	11,80	609	10,4	
KPI	1.168	28,3	1.223	25,7	1.743	31,00	1.743	29,6	
PSIUP	—	—	—	—	—	—	—	—	
PLI	261	6,3	106	2,2	188	3,36	63	1,1	
MSI - DN	—	—	187	3,9	306	5,45	—	—	
MIT	—	—	—	—	—	—	—	—	
MSI	—	—	—	—	—	—	233	4,0	
DN	—	—	—	—	—	—	38	0,6	
PDUP	—	—	—	—	—	—	72	1,2	
PR	—	—	—	—	—	—	254	4,3	
NSU	—	—	—	—	—	—	31	0,5	
LpT	—	—	—	—	—	—	713	12,1	
Skupno	4.128	100%	4.764	100%	5.594	100%	5.886	100%	

OBČINA DOLINA									
STRANKA	Občinske 1964		Občinske 1970		Občinske 1975		Politične 1979		
	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	
KD	469	13,9	731	19,5	648	15,3	546	12,6	
PSI	446	13,2	267	7,2	458	10,7	297	6,8	
PSDI	138	4,1	168	4,5	149	3,6	103	2,4	
PRI	—	—	—	—	74	1,7	55	1,3	
SSK	773	23,0	764	20,4	616	14,4	446	10,3	
KPI	1.542	45,8	1.811	48,4	2.248	52,7	2.198	50,7	
PSIUP	—	—	—	—	—	—	—	—	
PLI	—	—	—	—	68	1,6	16	0,4	
MSI - DN	—	—	—	—	—	—	—	—	
MIT	—	—	—	—	—	—	—	—	
MSI	—	—	—	—	—	—	48	1,1	
DN	—	—	—	—	—	—	20	0,5	
PDUP	—	—	—	—	—	—	54	1,2	
PR	—	—	—	—	—	—	129	3,0	
NSU	—	—	—	—	—	—	1	0,02	
LpT	—	—	—	—	—	—	419	9,7	
Skupno	3.368	100%	3.741	100%	4.261	100%	4.332	100%	

OBČINA ZGONIK									
Stranka	Občinske 1964		Občinske 1970		Občinske 1975				
	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	
NL	367	54,4	378	53,2	542	57,2			
SSK	243	36,0	333	46,8	274	29,0			
KD	65	9,6	—	—	131	13,8			
Skupaj	675	100%	711	100%	947	100%			
NL — Napredna lista; SSK — Slovenska skupnost									

Na lanskih parlamentarnih volitvah (za poslansko zbornico), ki so bile 3. in 4. junija, so v zgonski občini zabeležili naslednje izide:

KPI	748	45,8%	PSDI	47	2,9%	KD	117	10,8%
PR	99	6,1%	PDUP	31	1,9%	PLI	16	0,9%
MSI	47	2,9%	LpT	146	8,9%	SSK	153	9,4%
PRI	29	1,8%	DN	7	0,4%	NSU	21	1,4%
PSI	112	6,8%						

OBČINA REPENTABOR									
Stranka	Občinske 1964		Občinske 1970		Občinske 1975				
	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	Glasovi	%	
NL	161	48,6	149	45,5	255	63,2			
SSK	170	51,4	179	54,4	148	36,8			
Skupaj	331	100%	328	100%	403	100%			
NL — Napredna lista; SSK — Slovenska skupnost									

Na lanskih parlamentarnih volitvah (za poslansko zbornico), ki so bile 3. in 4. junija, so v repentabski občini zabeležili naslednje izide:

KPI	215	38,1%	PSDI	16	2,8%	KD	85	15,1%
PR	16	2,8%	PDUP	6	1,1%	PLI	6	1,1%
MSI	21	3,7%	LpT	32	5,7%	SSK	86	15,2%
PRI	9	1,6%	DN	3	0,5%	NSU	2	0,4%
PSI	67	11,9%						

Pokrajinska konferenca o kmetijstvu - Pokrajinska konferenca o kmetijstvu - Pokrajinska konferenca o kmetijstvu

KMETJE NA UNIVERZI

Konferenca o kmetijstvu v tržaški pokrajini predstavlja nedvomno korak naprej v prizadevanjih domačih kmetov, da dosežejo javno priznanje in upoštevanje njihove družbene vloge. Pomemben uspeh je že v dejstvu, da je konferenca vendar priredila javna upravnost, tržaška pokrajina, po predlogih letih brezskrbnosti in omalovaževanja gospodarske panoge in delovnih ljudi, ki se ji posvečajo. Dolga, predolga so se krajevne uprave, zlasti tržaška občina in pokrajina, popolnoma odtegnile dolžnosti, da bi posvetile vsaj nekaj pozornosti tudi vprašanju domačega kmetijstva, čeprav bi bile morale in (resnici na ljubo) tudi mogle nekaj storiti.

Prav tako obetavno je dejstvo, da se je ob teh vprašanih ustvarilo med pripravami in med potekom konference trdna sodelovanje med krajevnimi upravami, pokrajino, občino in Kraško garsko skupnostjo, ter znanstvenimi in družbenimi komponentami, s skupnim namenom, da se krajevna kmetijska stvarnost odtegne pozabi in brezbriznosti »pristojnih oblastí« in širše javnosti. Te dragocene zveze je treba ohraniti, kot izhaja tudi iz predlogov, ki jih je prispevala razprava na konferenci, če naj bo dosežen smoter, ki so ji ga postavile pokrajina in vse komponente, ki so prispevale k uspehu pobude: udržitelj in razvoj kmetijstva na Tržaškem v okviru razvojnega načrta, ki naj povrne kmetu zaupanje v dobočnost svojega dela in naj ustvari za to potrebne pogoje.

Sklepni dokument konference, ki je bil sestavljen na osnovi 4 strokovnih poročil o modelu kmetijskega obrata (ki so ga domači kmetje že ustvarili navzlic neustreznim podpori in kateremu naj bi se postopoma prilagajala vse domače kmetijstvo), o strokovnem usposabljanju in združevanju, o potrebnih popravkih urbanističnih norm z upoštevanjem potreb kmetijstva, o vlogi kmetijstva pri ohranjanju »kulturnega« okolja v bližini velikega mestnega središča, z dodatnim poročilom o perspektivah, ki jih odpirajo tudi na tem sektorju omisski sporazumi ter s prispevki iz bogate razprave, predstavlja trdno podlago za hitro izdelavo »področnega načrta« za razvoj kmetijstva na Tržaškem.

Po tej konferenci ne more biti več nobenega izgovora, da bi takega načrta ne izdelali in njegovo izvajanje vključili v splošno deželno načrtovanje, ni več nobenega izgovora za nadaljnje odlašanje pri izvajanju državne in deželne zakonodaje, ki nalaga deželni upravi in njeni Ustanovi za razvoj kmetijstva to dolžnost že več kot deset let. Predlogi in zahteve, ki so izšli iz konference, namreč temeljijo na znanstveno neoporečnih postavkah, ki so plod ne le strokovnega znanja uglednih strokovnjakov znanstvenega odbora, ampak tudi podrobne pregleda dejanskega stanja domačega kmetijstva, poglobljene analize velikega števila kmetijskih obratov (pri čemer so dale dragocen prispevek strokovne organizacije, še posebej Kmečka zveza), znanstvene obdelave vseh uradnih podatkov, preverjenih ob skrbnem primerjanju z rezultati anket med samimi kmeti.

Teh 270 strani prvič zbranega raziskovalnega gradiva, ki podaja podrobno stvarno sliko kmetijstva na Tržaškem, več kot 100 strani določenih predlogov, ki jih vsebujejo znanstvena poročila, sestavljena na njegovi osnovi, številni dragoceni pripeki iz razprave, ki obsegajo prav tako nekaj desetletni strani stvarnih dopolnil, ne sme obiti v kakšnem predalu. Prav tako ni dovolj, da se vse gradivo s konference čimprej objavi in razdeli vsem pristojnim ustanovam in organizacijam, kot se je pokrajinska uprava obvezala storiti. Treba je vse to dragoceno delo brez vsakega nepotrebnega odlašanja dopolniti z izvršilnimi načerti, ki jih konferenca naravno ni mogla izdelati, in ga pretvoriti v operativni instrument, za preprosto krajevnega kmetijstva.

Nekdo mora to storiti in to čimprej. Domači kmetje, in navsezadnje tudi vsa krajevna družbena skupnost, ki so jo prvič ob konferenci sredstva javnega obveščanja obširneje seznanila s to problematiko, bi ne mogli opraviti morebitnih zastojev, ki bi jih navdihovala oklevanja glede pristojnosti. Če deželna uprava ali Deželna ustanova za razvoj kmetijstva ne zmoreta te naloge, kot dokazujejo izkušnje iz preteklosti, je treba podeliti ustrezno pooblastilo (in primerna sredstva) tistim javnim upravam v pokrajini, ki hočejo in morejo nalogo opraviti. S takim pooblastilom bi jo mogli prevzeti pokrajinska uprava, zlasti če bi ji dolgo pričakovana reforma dodelila predvidene načrtovalne pristojnosti, ali pa Kraška garska skupnost, ki načelno take pristojnosti še ima.

Mimo ne najbolj spodbudnega vtisa z otvoritve konference, se v zadnjih časih kažejo nekatera ugodna znamenja, da je deželna uprava pripravljena obravnavati s primernejšo pozornostjo tudi vprašanja našega kmetijstva. Slovenske sprele obveze o prilagoditvi urbanističnega načrta potrebam kmetijskih dejavnosti, načelna podpora konferenci, ki je zadobila konkreten izraz v pooblastilu tržaški pokrajini (iz ustrezno finančno naložbo), da izdela študijo o vodi za kmetijske potrebe, pripravljenost vključiti posebni program za tržaško kmetijstvo v deželni srednjeročni razvojni načrt, odpirajo perspektivo, ki jo je treba izkoristiti.

Domači kmetje so s konferenco stopili na daljši korak naprej v utrjevanju svoje samozavesti, ki je popolnoma upravičena zaradi izkličnih zaslug, ki so jih pridobili z vztrajnim delom, navpič težavam in nerazumevanjem, za ohranitev kmetijstva in vsem dragocenega naravnega okolja. Udeležili so se v zadovoljivem številu konference, na tržaški univerzi so opravili z uspehom izpit, saj so imeli kaj povedati. Niso se le upravičeno pritoževali nad krivimi odnosom javnih oblasti, ki je povzročil njim in skupnosti tako veliko škodo (zadnji primer je Kolonkovec). Z upravičnim ponosom so kot zastopniki svoje strokovne organizacije in združenih ustanov predložili obračun svojih naporov, ki je kljub nezadostni podpori ali celo oviram, ki so jih bili deležni od »pristojnih oblastí«, vsekakor zvidljiv. Prispevali so stvarne in izvedljive predloge za reševanje problemov, ki ne zadevajo le kmete, ampak vso krajevno skupnost.

Pomembno je zabeležiti, da je prav gostoljubnost univerzitetnih oblasti pokazala, poleg njihovega hvale vrednega zanimanja za vprašanja krajevnega kmetijstva, tržaškim kmetom, ki pripadajo v ogromni večini slovenski narodnosti skupnosti, vsem številnim predstavnikom javnih ustanov in pristojnih strokovnih služb (razen tržaške občine, ki je še enkrat potrdila s svojo odsotnostjo popolno nezanimanje za realne gospodarske in družbene probleme krajevnih skupnosti) ter navsezadnje vsaj posredno tudi širši javnosti, da pravica Slovencev do rabe materinega jezika ne more nikogar motiti, pa niti povzročati kakih težav ali zastojev. S simultanim prevajanjem, ob oparaturah, ki jih premore vsaka javna ustanova, so potekala dela v obeh jezikih brez vsake težave in zavlačevanja, vsak se je mogel izražati v svojem jeziku ob obojestranskem spoštovanju.

Brez vsake samovšečnosti menimo, da je konferenca o kmetijstvu na Tržaškem postavila mejnik in obravnavanju teh vprašanj v naših krajih. Njene zaključke je treba sedaj uresničiti, s skupnimi naporom vseh, ki so prispevali k njenemu uspehu. V ta namen so se pri pokrajinski upravi ponovno zbrali zastopniki krajevnih uprav, kmečkih in delavskih sindikatov in strokovnih služb, skupaj s člani pripravljalnega in znanstvenega odbora, da so dopolnili sklepni dokument s konference, ki ga bo ožja delegacija obrazložila deželni oblastem, obenem pa, da se dogovorijo o nadaljevanju vzpostavljenega sodelovanja. Napak bi pa bilo, če bi kmetije mislili, da jim je bila na tržaški univerzi zagotovljena rešitev vseh njihovih problemov: slej ko prej bo uresničitev postavljenih smotrov odvisna od njihovega vztrajnega pritiska na javne uprave, da storijo svojo dolžnost za zadostitev njihovim pravicam.

LUCIJAN VOLK
odbornik za kmetijstvo
tržaške pokrajine

V dneh 11. in 12. aprila je tržaška pokrajinska uprava priredila v konferenčni dvorani ekonomske fakultete na tržaški univerzi prvo konferenco o kmetijstvu, ki je temeljito obdelala široko problematiko tega pomembnega gospodarskega sektorja na Tržaškem z raznih vidikov. Poleg izvedencev, ki jim je bila poverjena naloga, da izdelajo predlog razvojnega načrta, in ki so se na konferenci predstavili s poglobljenimi poročili, so imeli veliko besedo tržaški kmetovalci sami. Nekaj poročil ter posegov smo zbrali v dveh straneh. Vsega ni bilo mogoče zabeležiti. Nekatera poročila, to je poročila prof. D. Bratine, prof. C. Giordettija in prof. G. Conettija, pa bomo objavili ob drugih priložnostih. Konferenca (na sliki del udeležencev) je vsekakor predstavljala za našega kmetovalca ter za vso našo narodnostno skupnost enega najpomembnejših dogodkov teh zadnjih mesecev.

POSEG TAJNIKA KMEČKE ZVEZE EDIJA BUKAVCA

KMETIJSTVO IMA NADVSE POMEMBNO VLOGO ZA VSESTRANSKI RAZVOJ NAŠE SKUPNOSTI

Naša dolžnost je, da poudarimo pomen, ki ga ima kmetijstvo v naši pokrajini ne samo iz gospodarskega, socialnega in ekološkega vidika, temveč tudi z etničnega vidika, saj pripada velika večina tržaških kmetov slovenski narodnosti skupnosti. Treba je zato še posebej paziti, da pri obravnavanju splošne gospodarske problematike in novih razvojnih procesov ne prezremo naloge, ki jo kmetijstvo ima in mora imeti za družbeni, kulturni in gospodarski obstoj in razvoj naše skupnosti.

Očitno se je struktura našega teritorija v zadnji povojni dobi zelo spremenila, tako glede na lastniško stanje kot glede na stanje obdelanih površin. Pri tem ugotavljamo, da je zlasti propadanje kmetijske dejavnosti, ki je po našem mnenju ne gre pripisati le nerazvitemu gospodarskemu razvoju, oziroma prehodu iz agrarne v industrijsko družbo, zaradi česar so se druge dejavnosti okrepile na račun kmetijstva. Prepričani smo, da je to v veliki meri rezultat raznorodnosti in asimilacijske politike, ki so jo vodile in jo še vodijo nam nasprotno silo.

Kmetijstvo je bilo in lahko še bo, če se, v naši pokrajini dvakrat zapostavi, in sicer v gospodarskem in družbeno-političnem pogledu. Strahna emigracija kmetijskih površin, neizkoriščeni naravni pojosi (ne ravno velika rodovitnost zemlje, pomankanje vode za namakanje, razdrobljenost posestov in podobno), portarilajo krajevnemu kmetijstvu na dno lestvice v gospodarstvu naše pokrajine, ki je osnovo predvsem na luških in irgovskih dejavnostih.

denarja, ki jih omenjeni zakoni predvidevajo v korist posodobitve posameznih kmetij in realizacije potrebnih kmečkih infrastruktur, predvsem v goratih predelih.

Prepričani smo, da je ta neudinkovitost in prepovednost deleže pri reševanju problemov kmetijstva, odvisna v glavnem od njene okostenele centralistične administrativne strukture, zaradi česar je treba nujno preiti k dejanski decentralizaciji kompetenc.

Očitno se je kljub vsemu krajevnemu kmetijstvu še ohranilo, predvsem živinoreja. In obratno v razvoju se je vrtnarstvo, cvetličarstvo in vinogradništvo. Za to gre našim kmetom še posebna zasluga.

Kmetije in ne kmetije se danes dobro zavedajo, da bomo zaradi novih mednarodnih gospodarskih odnosov, ki odpirajo po sklenitvi omisskih sporazumov med Italijo in Jugoslavijo nove možnosti gospodarskega in družbenega razvoja in boljše perspektive za našo deželo in za naše kraje še posebej, pristile, ni ponovno žrtvovati velike površine v vinogradništvo.

1. Področni načrt za razvoj kmetijstva. Kmečka zveza je že leta 1968 izročila osmtek, ki ga je pripravila s pomočjo domačih strokovnjakov in s sodelovanjem občinskih uprav, deželni ustanovi za razvoj kmetijstva, ki bi ga morala po zakonu izdelati. Njen predsednik je tedaj zagotovil ustanovitve urada v Trstu, ki bi poskrbel tudi za to, a je ostalo le pri besedah.

2. Kmetijsko politiko, osnovano na področnem načrtu in sektorskih planih morajo izvajati tehnični organi, katerim morajo domači kmetje zaupati in v katerih morajo čutiti zaslombo. Odpraviti je treba nemoč, ki ni niti enega strokovnjaka, ki bi obvladal jezik ogromne večine krajevnih kmetov. Osnovni pogoj, da bodo taki uradi res služili svojemu namenu, je seveda ta, da razumejo kmeta, zato je vsak izgovor deželne uprave nesprejemljiv.

3. Deželna uprava, garska skupnost, pokrajina in občine, prav tako seveda tudi druge javne uprave, morajo ob sprejemanju in izvajanju demokratične decentralizacije, ki more valorizirati krajevne stvarnosti, določeno izvajati načelo o novi vlogi kmetijstva, a tem, da konkretno upoštevajo njegove potrebe pri vseh svojih poslih od deželne do urbanističnega načrta do gospodarskega, razvojnega in finančnega načrtovanja, regulacijskih načrtov občin, pa do vseh izvršilnih javnih del, ki morajo biti usklajeni s potrebami kmetijstva, ne pa v njegovo škodo.

Dane bo dvomov in različnih stališč ter različnih interpretacij glede vloge in aktivnega vključevanja našega kmetijstva v nove razvojne procese, je po našem mnenju nujno, da demokratične in politične sile ter javne uprave in deželni in krajevni razni izdelajo »specifično zakonsko normativo za zaščito in razvoj primarnega sektorja v tržaški pokrajini«.

POROČILO PROF. M. P. PAGNINIJEVE IN DR. V. VREMCARJA

Odnos med kmetijstvom in okoljem v tržaških ozemeljskih razmerah

Okolje bi morali pojmovati kot sistem in preučevati njegove fizične, biološke in človeške aspekte — ki so v mnogih disciplinah predmet ločene analize — v njihovem globalnem in enotnem vzajemnem vplivanju, ki ga razberemo v krajini. Trst se je vedno malo ukvarjal s kmetijskimi in podeželskimi predeli, ki ga obkrožajo. Do pred nekaj desetletji je bil odnos le enosmeren: podeželje je potrebovalo — z ekonomskega vidika — mesto. Trst je nudil delo. Trst je kupoval sveže pridelke skromnega kmetijstva. Tržčani so se sprehajali po Krasu, ki so si ga nekako prisvojili, ne da bi pri tem ustvarjali probleme, in to prisvojitve postavili za nekakšno »jursko« pravico. Z druge strani se je prebivalstvo predmestnih naselij malo ukvarjalo s podeželjem, delno zaradi večjih spodbud k opuščanju kmetijstva in delno zaradi bremen njihove mestne zaposlitve. Z begom velikega dela mladine v mesto, staranjem avtohtonega prebivalstva in dejstvom, da so se nova stanovanja preferenčno gradila izven starih kraških naselij, se je začelo propadanje

zgodovinskih središč podeželskih naselij. To tudi zaradi slabo izdelanih zakonov za krajinsko zaščito, ki so povzročali »ekamentev« struktur, ki niso bile primerne za bivališče in jih ni bilo mogoče adaptirati za kmetijske dejavnosti in niti za druge produktivne sektorje. Zdi se, da bo danes prišlo v odnosu med mestom in podeželjem do preobrata. Odnos ni več enosmeren, podeželje nima več le podrejene vloge. Danes ima podeželje novo vlogo, kjer je odvisnost obrnjena v drugačno smer, in lahko v določenem smislu govorimo o odnosu podeželje-mesto.

Če se podeželje daje na razpolago mestu, je pravilno, da dobi v zameno ustrezne koristi, ki ne bi smele biti zajete le v ceni kmečkih pridelkov, ampak bi bilo treba najti določeno obliko aktiviranja ali nadomestila. Počasi prehaja v kolektivno zavest, da so zelenje in svež zrak dobrane, ki imajo zelo visoko ceno, tembolj če ležijo v bližini gostu urbaniziranega območja.

Vprašajmo se, kdo je danes gospodar na Krasu. Novi priseliki kmetičani, ki bolesto ljubijo zelenje in ki so si tu zgradili hiše ter tako brez vsake mere in kaotično razširili meje starih vasi? Kraški prebivalci, ki se posttransko bavijo s kmetijstvom in tako ponovno odkrivajo vezi z zemljo? Ali pa prebivalci Trsta, nedejski izletniki, uporabniki stez, zidov in travnikov? Če poskusimo dobiti prve elemente za fizično načrtovanje ozemlja, moramo obenem upoštevati fizično pojenost, primernost biološke uporabe in človeški aspekt v dialektiki interesov in različnih nivojev oblasti, da lokaliziramo:

- a) območje zaščitenega primarnega kmetijstva;
- b) pašniško območje;
- c) gozdno območje.

Ta lokalizacija zahteva delikatne politične in družbene odločitve, zlasti v zvezi s pašniki in gozdnimi predeli, ki naj bi se upravljali kot zaščitni rezervati.

Sledi podrobna analiza nekaterih vprašanj, ki so zlasti pomembna v okviru našega poročila.

1. Valorizacija gozdnih površin. Poleg funkcije ekoloških in naravnih rezervatov in deloma rekreacijske funkcije, imajo gozdne površine produktivno funkcijo. Zelo strelja namreč velja pravica sečnje lesa, seveda le v mejah redčenja gozdne podzrasti. V tej zvezi je potrebno izkoristiti in torej začeti sekat doorele borove nasade.

2. Valorizacija kmetijskih površin, ki so zadostno izkoriščane, in upravljanje jursarjskih površin. V pašniških površnih, ki so dovolj izkoriščene, sestavljajo travniki in pašniki, ki so tem kolikor je večja oddaljenost od selja. Ker je živinoreja mogoča kot glede na število živinore, in ker je v tem trenutku malo gledov, da bi zgradili večje sodobnih hlevov, ki bi jih vili samezniki ali zadrage, ni pravi vati, da se bo tendenca prepirila. Kljub temu pa bi uvedba hlevov na obsežnih ravniških delih precej pomagala k obnavljanju živinore, vsaj v tržaški pokrajini.

Precejšnja razsežnost jursarjskih zemljišč, ki v večini nimajo določene produktivne ali druge funkcije v današnjih družbenih razmerah, ko pa v naši pokrajini manjkajo površine za različne dejavnosti, narekuje čimprejše ukrepe, da se uveljavijo funkcije v skladu z njihovim izvorom. Jursarjske površine so pravice celotne skupnosti prebivalcev občine ali dela občine, ki so organizirani kot pravna oseba ali pa ne, da izkoriščajo deželne zemljišče, gozdov ali voda dolgača ozemlja. Z lahko je mogoče ugotoviti, da se najbolj ujemajo duhom jursarjskih pravic in v celjivim kraškem okoljem živinore gozdarstvo in, v današnjih družbenih razmerah, določene kmečke turizma ter v manjši meri kampingi, ki bi morali biti ustno utopljivi v kraško krajino.

3. Možnosti za razvoj kmetijske turizma in določen. Izkušnje na državni in mednarodni ravni dokazujejo, da je kmetijsko turizem odlično sredstvo za regeneracijo kmečkega okolja zlasti ponovno uporabo posameznih kmetijskih zgradb in prodajo preseljenih kmetij.

V naši spoznavni raziskavi je bilo na dan, da samo specifična zakonodaja za kmetijski turizem vprašanje modernizacije in rekonstrukcije starih podeželskih hiš, ki prav pomanjkanje primerljivih storov najbolj ovira razvoj kmetijskega turizma.

Med pravzaprav o ustreznem delnem zakonu bo treba pojasniti, kaj določanje predvidenih pravicov v pristojnosti odborništvu kmetijstva, odborništvu za turizem, odborništvu za okolje ali pa v gorske skupnosti. Iz dosedanjih kušenj izhaja, da ima odborništvu za kmetijstvo težave pri vodenju tega sektorja, kar ima mnogo posledic v upravljanju običajnih pristojnosti.

Zadrugišstvo je tudi v živinoreji najperspektivnejša oblika

MARINO PEČENIK O ZADRŽANJU DEŽELE

Še nobenega odgovora o zadrugi Dolga krona

Zadruga Dolga krona je bila ustanovljena pred šestimi leti z namenom, da se zavzame za razvojnega reje živine. Objekt naj bi predstavljal osnovni center za pospeševanje razvoja živinore v naši občini in v vsej pokrajini. Do danes pa se o njeni bodočnosti ne ve nič točne. Poslali smo vsaj potrebno dokumentacijo na deželno odborništvu za kmetijstvo, a še nismo dobili jasne odgovora in tako je naša zadruga zašla v slepo ulico. Bo marspet potrebno eno desetletje, kot se je zgodilo za Zadrugi kraški hlev in Zadrugi kraško mlekarno,

nam pričajo danes o preteklosti, je bila v naši pokrajini močnejša živinoreja. S 5000 glav živine smo prešli v zadnjih letih na 1500 glav. Tega nismo krivi živinorejci sami, ampak pristno družbe, ki nam niso dala tiste moralne in finančne moči, da bi se lahko še danes kvarjali na to stroko. Zlasti statistike o zaposlenih na kmetijskem dovolj je, če pogledamo na povprečno starost kmetov, kaj se v pokrajini gledamo, koliko ljudi se s kmetijstvom še bavi. Kljub temu so podatki na Tržaškem še visoko porazenj. Ta dejstva bi morala prisiliti vsaj k treznemu premisleku. Na žalost pa vidimo v primeru naše zadruge, da jih izkušnje ne preprečujejo niti niso nič ali bolj malo nauka izmed primarnih panog in vstopa in jih podpira z vsemi možnimi sredstvi.

POROČILO PREDSEDNIKA ALFONZA GUŠTINA

Kraška mlekarina se sooča s problemi ki zavirajo njen nadaljnji razvoj

Znano je, s kakšnimi problemi se bori kmet: razlašajo mu zemljo, ne dajejo mu možnosti razvoja in od vedno je štet kot človek drugega razreda.

Zato se danes kmetje združujejo v zadruge z namenom, da bi se borili proti vsem tem emarginacijam. Te ustanove so danes tiste, ki lahko še zadržujejo kmeta na zemlji, kajti v njih vidi nove perspektive, tako na finančnem, kot na humanitarnem področju.

Zadruga kraška mlekarina je bila ustanovljena prav s temi principi že pred desetimi leti na pobudo Pokrajinskega kmetijskega nadzorništvá. Razni birokratski postopki in pomanjkanje finančnih sredstev pa so zavirali njen razvoj. Danes, po enem desetletju, odkar se je porodila zamisel o tej zadruzi, lahko gledamo z določeno gotovostjo in upanjem na njeno realizacijo in začetek delovanja. Lahko samo upamo, da ne bi dežela še zavlekla dokončna dela z opravičilo, da nima sredstev, kajti sprijazniti se je treba z dejstvom, da živimo v času nagle inflacije.

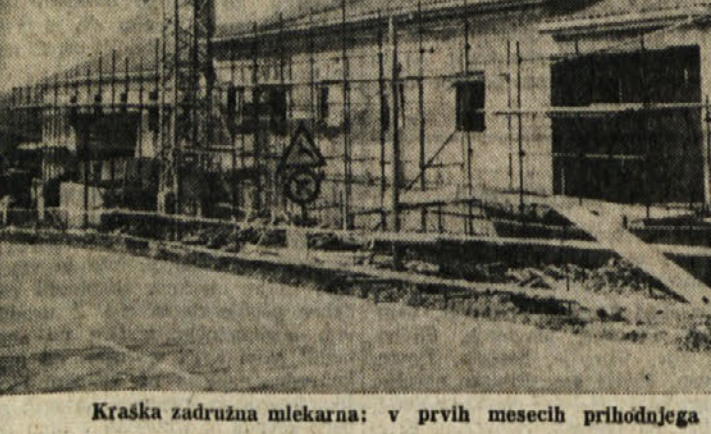
Že od same ustanovitve je bil prvi cilj mlekarne združevanje vseh živinorejcev pokrajine. Danes šteje mlekarina že 130 članov, kar pomeni, da je cilj, ki so si ga združniki zastavili, obrodil že začetne sadove. Vendar je cilj mlekarne, da združi vse tržaške živinorejce. Tudi naš kmet se je namreč zavedel, kako je potrebno združništvo danes, saj le tako lahko z upanjem gleda v prihodnost in z veseljem opravlja pokle.

Zadruga kraška mlekarina pa se še sooča s problemi, ki zavirajo njen nadaljnji razvoj. Omeniti je treba kmečke rezervate. Rad bi uvrstil odgovora deželne strokovnjake, kajto je mogoče vključiti področje, kjer stoji mlekarina, v rezervate, ne da bi se prej vprašalo zadruge za mnenje? Še mar s

širiti kraško področje, kar se tipično sira in drugih proizvodov, tudi onstran meje, saj se kraško področje širi vse do Postojne in čez. Tudi živina je iste pasme našim. S to razširitvijo poljavnosti kraškega področja namreč lahko pride do obsejnega prometa na podlagi omisskega sporazuma. Z gospodarskim sodelovanjem bi tako tudi utrdili bratsko sožitje, ki se mora razvijati med državama. Mi, slimi, da bi s tem prišlo do valorizacije celotnega Krasa in proizvodov, ki se na njem proizvajajo. Zato se morajo člani mlekarne s področje deželne vlade, njenih ustanov, pokrajine in vseh občin zavzeti za sodelovanje na kmetijskem področju s partnerji onstran meje in to tako na podlagi omisskega sporazuma, kot tudi na podlagi pogodbe Jugoslavija - EGS.

S pomočjo prasičereje bi se širila panoga, ki je na žalost precej zamrla in tako bi prišli do tipičnega kraškega proizvoda. Ali ni vredno s strani dežele podpirati vseh teh primarnih dejavnosti in s tem valorizirati tiste dejavnosti naše pokrajine, ki so bile toliko časa neupoštevane? Tudi zamisel, da bi šel proizvod neposredno od proizvajalca do odjemalca, ostaja precej omejena, kajti zgrajena mlečna stavracija ima omejeno velikost in je ne bo mogoče razširiti, če ne bo prišlo do sprememb urbanističnega načrta. Zato zahtevamo, da dežela ponovno preuči na podlagi ekonomskih in razvojnih možnosti ter pobud najprimernejšo rešitev za kmečke rezervate.

S strani članov Zadruga kraške mlekarne je zaželeno tudi, da bi prišli do tipizacije mleka in njegovih proizvodov. Zato je treba raz-

Kraška zadruga mlekarina: v prvih mesecih prihodnjega leta bo pričela s proizvodnjo

Pokrajinska konferenca o kmetijstvu - Pokrajinska konferenca o kmetijstvu - Pokrajinska konferenca

REFERAT DR. M. GREGORIČA, PROF. V. NANUTA IN PROF. M. PRESTAMBURGA

Ovrednotenje ustvarjenih modelov kmetijskih obratov je temeljni pogoj za razvoj kmetijstva na Tržaškem

Zastarelost proizvodnih struktur italijanskega kmetijstva je v veliki meri posledica posledic gospodarske in politične linije, ki jo je doslej vodila italijanska država. Ta politična linija je v državnem procesu gospodarskega in socialnega razvoja potisnila kmetijstvo ob stran. Žal, široki krogi političnih in družinskih ali krepko podpirajo to politično linijo.

Tudi tam, kjer vedno pogostejše govorijo o kmetijskih problemih kot o centralnih problemih italijanskega gospodarskega sistema, ima človek jasen občutek, da je to oznanjevanje »centralnosti« kmetijstva prejel od emotivnih občutkov kot pa resničnega razmisleka o zrelih in vsehstranskih gospodarske politike in o vseh izpeljanih posegih, za katere plačuje danes država zelo visoko ceno.

Iz pregleda dogodkov, ki smo jih zbirali iz popisa o kmetijstvu je jasno razvidno upadanje v kmetijstvu aktivnega prebivalstva v Tržaški pokrajini: od 2.121 enot iz leta 1961 (na ženske odpade 12,1 odst.) se število zniža na 859 v letu 1971 (ženske je 12,6 odst.), število se torej skrdilo za 59,5 odst.

Vzorec, ki je povečal tudi povprečje staranja: v letu 1961 je 9,8 odst. aktivnih udeležencev bilo starih manj kot 30 let in 26,2 jih je preseglo 60 let; v letu 1971 je samo 7 odst. aktivnih udeležencev starih pod 30 let, medtem ko ima kar 29,7 odst. več kot 60 let (proti deželni povprečju, ki znaša 22,8 odst.).

Prav tako se je v letih 1961-1971 registriralo upadanje pri obratih 27,4 odst. glede na njih število in 25,4 odst. glede na njih površino.

V letu 1970 je bilo kmetijskih (in razredskih) obratov v pokrajini 3086, 71 so skupno merili 12.200 hektarjev, kar je 2,2 odst. celotne površine vseh obratov v Furlaniji - Julijski krajini. Srednja velikost obratov je znašala 1,7 ha, toda kar 53,2 odst. letih je razpolagalo z manj kot enim hektarjem skupne površine, medtem ko jih je 10,3 odst. merilo več kot 50 ha.

Potrjuje se tako ena izmed svojih vrstnih karakteristik tržaškega kmetijstva, in sicer razprševanje in drobljenje njegovih proizvodnih struktur, ki predstavlja poleg že naravnih faktorjev teritorija pogoji-

tev njegovih razvojnih možnosti, posebno kar zadeva živinorejo.

Vendar je iz podatkov, ki jih je zbrala Služba združenih kmetijskih dajatev (Servizio Contributi Agricoli Unificati) in iz naših ocen razvidno, da nima število oseb, ki se v tržaški pokrajini v različni meri ukvarjajo s kmetijstvom, med 3400 in 3700 enotami.

Opravičena preiskava in vloga kmetijstva v sklopu pokrajinskega gospodarstva sugerirata za tržaško gospodarstvo razvojno načrt, ki se razvija po znani »politiki struktura«, za katero je Evropska gospodarska skupnost že leta 1972 izdala posebne smernice, sprejete z državnim zakonom 153/75 in 352/76 ter deželnim zakonom 62/78.

Predlagani razvojni načrt za tržaško kmetijstvo se artikulira na programatična dejanja, ki zanimajo:

1. proizvodna področja;
2. tipologije obratov;
3. infrastrukturna dela;
4. strukture za komercializacijo pridelkov in preskrbo proizvodnih sredstev v kmetijskih obratih;
5. poklicno izobraževanje, tehnično oskrbo in družbeno-gospodarsko pomoč.

Pričujoči referat obravnava predvsem prve tri točke.

Takoj bo dobro pojasniti, da so možnosti uspeha, ki izhajajo iz praktične aplikacije »modela«, ki vam ga bomo predstavili, tesno odvisne od nekaterih bistvenih normativnih ukrepov, ki spadajo v kompetenco državnega in deželnega zakonodajalca.

Med prvimi je treba navesti nov zakon o kmetijskih pogodbah, ki bo moral resnično zagotoviti premikanje zemljiškega kapitala in na nove norme, kar zadeva nasledstvo pravo in to tako, da se varuje teritorialna celotnost kmetijskega obrata.

Predvidimo k obrazložitvi programiranih del, na katerih je bil zasnovan predlagani model. Proizvajalna področja, ki jih lahko po pravici imenujemo »nosilci« v razvojnem procesu tržaškega kmetijstva, so cvetličarstvo in vrtnarstvo, obe ali na sklopi ali na prostem, in vinogradništvo in živinoreja, slednja omejena na kraško planoto. Razumljivo je, da se ta navedba nanaša na

kratkorčni in srednjeročni termin, kolikor, če bi se v daljšem roku italijanska gospodarska kriza še poslabšala, bi vsa področja v skoraj absolutni obliki izpadla kot proizvodna področja za prehrano človeštva.

Do tega je prišlo s proučevanjem tehnično - gospodarskih podatkov iz skupine reprezentativnih obratov, kjer se je ocenjeval delovni dohodek na podlagi kriterijev, ki jih je določil zakonodajalec (D.Z. 352/76 in D.Z. 62/78) in zlasti:

— za enoto dela se je upoštevalo trajanje letnega dela, ki ni preseglo 2.300 ur;

— donos lastnega kapitala uporabljenega v obratu po obrestni meri, ki za zemljo in poslopja ni nižja od 2 odst. ter zakonitih obrestí (5 odst.) za preostali kapital investiran v posestvo;

— nagrada kapitala tretjih, uporabljenega v proizvodnem ciklusu po dejanski obrestni meri;

— nagrada dela, ki znaša 70 odst. »dohodka primerljivega dela« (gl. člen 17, zakon 153/75) za enoto dela v obratu, medtem ko za ostale enote dela računalo, tako kot predvideva deželni zakon 62/78, izpolnilo izven obratnih dejavnosti za 50 odst. primerljivega dohodka (D.Z. 352/76).

Na podlagi zgoraj omenjenih kriterijev se je najprej ocenil dohodek kapitala (zemljiški dohodek in obresti). Ko smo ga odšteli od čistega dohodka obrata, smo lahko ocenili skupni »dohodek dela« vsakega obrata.

Upoštevajoč, da spadajo vsi obrati v tržaško pokrajino, ki jo je EGS ocenila za »spodoprečni kmetijski predel«, se je nato zračunalo odškodnina za izravnavo v smislu člena 24 D.Z. 62/78. To odškodnino je bilo treba priležiti prejšnjemu dohodku obrata, skupni znesek se je potem porazdelil med enote dela vsakega obrata. Tako smo dobili vse vrste »pokazateljev« nosilnih proizvodnih področij tržaškega kmetijstva.

Za individualizacijo tipologije obratov lahko vzamemo nekaj »vzorcev« (smernica EGS 159/72) po metodologiji, ki upošteva sledeče parametre:

- a) obrati, ki lahko služijo kot vzorci, so tisti, ki zaposlujejo vsaj 1,5 enote dela-človeka. Ta odločitev odgovarja dvema poglavitnim zahtevam. Prva je ta, da obstajajo pri zaposlitvi človeškega dela določene potrebe (dopust, izostanek od dela zaradi bolezni, poklicno izpolnjevanje itd.), ki jih ne moremo spregledati, kjer se v isti osebi isto vrstno podjetnik in ročni delavec, edino če se ne moremo povrniti, v modernem smislu, k nekaterim najbolj krutim potezom suženjstva iz preteklosti. Drugo zahtevo je treba poiskati v sami politični liniji, ki je namenjena tako imenovanim »avtonomnim« družinskim obratom, to se pravi tistim, ki zaposlujejo celotno družino. To družino pa vendar v svoji najmanjši sestavi tvorita dva človeka, od teh eden — žena — opravlja dvojno delo gospodinje in zaposlene v proizvodnji obrata. Ta struktura velja v obliki enote dela vsaj 1,5 enote. Vsaj 65 odst. (tj. 55 obratov) izbranih obratov predstavlja to karakteristiko.
- b) primerljivi dohodek, to se pravi srednje plačilo (brez socialnih dajatev) izvenkmetijskih delavcev (člen 17 zakon št. 153/75) je tisti, ki ga za tržaško pokrajino za leto 1978 določa Centralni statistični zavod in znaša Lit. 6.965.000. Z izvajanjem člena 9 državnega zakona 352/76 in člena 9 deželnega zakona 62/78, je odpadlo 70 odst. primerljivega dohodka (4.876 milijona lir) na eno enoto obrata, na ostale, in sicer do največ treh enot (člen 4 deželnega zakona 62/78), pa le 50 odst. primerljivega dohodka (3.482 milijona lir);
- c) pri računanju primerjave med dohodkom dela obrata za enoto dela-človeka, ocenjenega kot navedeno pod a), smo upoštevali za »primerljivi dohodek« spremenljivo področje, ki gre od -10 odst. do +20 odst. njegove vrednosti. Ta interval vsebuje največje predloge sprejemljivega zmanjšanja skupne vrednosti 159/75 predložila Komisija EGS.

Sprejeti parametri so privedli do sledeče stratifikacije 55 obratov vseh v poštev:

	Število obratov	%
A) obrati z enakim ali višjim dohodkom dela za e.d.č. glede na maksimum primerljivosti	8	14,5
B) obrati z dohodkom dela za e.d.č. obsežnega v intervalu primerljivosti	8	14,5
C) obrati z nižjim dohodkom dela za e.d.č., kot ga predvideva maksimum primerljivosti	39	71,0
	100,00	

Navedeni podatki dokazujejo, da:

- a) 14,5 odst. obratov prikazuje dohodek dela za e.d.č., ki je enak ali nižji od maksimuma primerljivosti;
- b) 14,5 odst. kaže na nivo, ki je za obsežen v intervalu primerljivosti;
- c) 71 odst. prikazuje nivo, ki je nižji od minimuma primerljivosti.

Kar 56 odst. teh zadnjih obratov ne dosega za dohodek dela 45 odst. minimuma primerljivosti.

Razume se, da se iz analize podatkov ne more sklepati o številu obratov, ki bi se jih dalo prenoviti po deželnem zakonu 62/78. Tisto, kar je po našem mnenju iz podatkov razvidno, je, da izvajanje politike struktur v tržaškem kmetijstvu ne predstavlja tistih hudih negativnih učinkov, o katerih mnogi strašijo. Prav narobe, prepričani smo, da je ta politika potrebna, čeprav sama po sebi še ne zadostuje za prenovitveni proces, brez katerega bi se sektor delo še nadalje poslabšal, predvsem kar zadeva kvaliteto.

S tem pa niso izčrpane vse možnosti intervencije v tem sektorju, niti ni zaključena nujnost in možnost drugih oblik intervencije, ki težijo po obnavljanju splošnih razmer v kmetijskem delovanju in to na vseh nivojih.

Kar hočemo poudariti je, da je samo politika intervencije v zvezi z obrati, ki bi se jih dalo prenoviti, v stanju zagotoviti dolgoročni obstoj kmetijske dejavnosti kot organizacijskega gospodarskega delovanja s takimi nivoji učinkovitosti, da bi se jih dalo primerjati s tistimi pri drugih sektorjih. To je seveda neobhodni pogoj, da se kmetijstvo dokončno izogne tistemu tipu »socialne storitve«, ki smo ga prej omenili.

Kot »obrat-vzorec« za tak proces preobnove, izvedljiv po deželnem zakonu 62/78, so se izkazali sledeči:

1. Obrati s specializacijo cvetličarske smeri
2. Obrati s specializacijo vrtnarske smeri
3. Obrati s specializacijo vinogradniške smeri
4. Obrati pretežno živinorejske smeri
5. Obrati pretežno živilarske smeri

Preureditev obratov bo morala naleteti na krepko podporo pri nekaterih infrastrukturnih delih, od katerih so najvažnejša:

- a) viabilni sistem, ki bi tehnično omogočil obdelavo zemljišč na hribovitih pobočjih med Kontovomelom in Devinom - Nabrežino;
- b) vodna oskrbovalna naprava v namakalne namene.

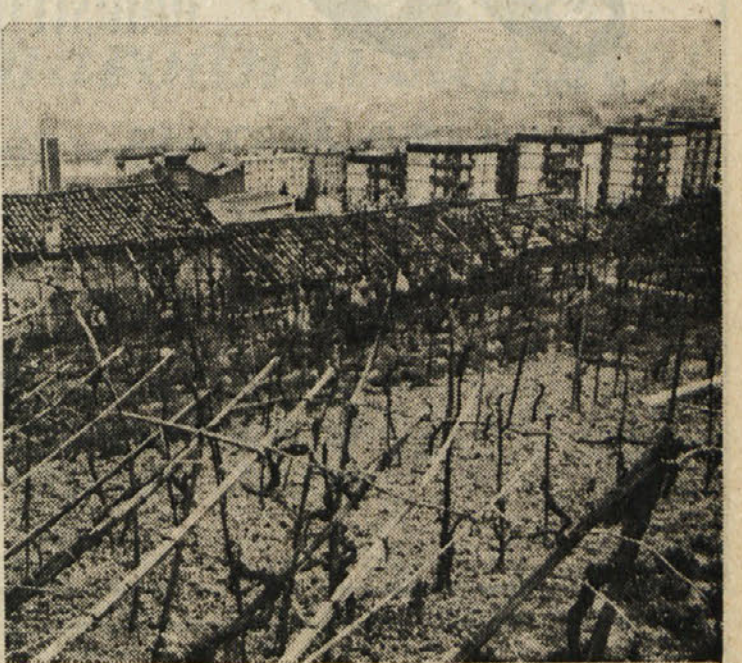
Za oboje je potrebno, da vsebujejo načrti pozorno analizo stroškov — koristi in da del — ne simbolizirajo — stroška nosijo lastniki zemljišč in to na podlagi porazdelitve, ki temelji na splošni in posebni koristi, ki ji bo vsak imel od teh infrastrukture.

Po vsem tem izstopa dejstvo, kako v skladu sedanjih razredskih struktur tržaškega kmetijstva ni še nič določene o tem, kar zadeva

PRISPEVEK K RAZPRAVI NA KONFERENCI

Kmetovalcem priznati vlogo aktivnih branilcev teritorija

Poseg Suadama Kapića, predstavnika Odbora za gospodarstvo pri SKGZ

Betonski orjaki se zažirajo v obdelane površine

Urbanistiko se je predolgo smatralo v najožjem pomenu te besede, to je kot načrtovanje mest, oziroma urbanih središč, in s tem se je izključevalo planiranje izvenmestnih ter se posebej agrarnih predelov.

Danes obstaja nujnost, da se kmetijstvu da urbanistično koncepcijo, ki bo agrarnim predelom vrnila njihovo realno vlogo, to je produktivno funkcijo. Zato je potrebno se bolj težiti k uskladi in integraciji teritorialnih urbanističnih načrtov in območnih kmetijskih planov.

Mislamo, da si zmeraj bolj utiraj pot pripravljenosti, da predstavljajo zemljiške površine uporabljene v kmetijske namene (obdelana zemlja, pašniki, urlovi, urejeni gozdovi...) nezamenljiv dejavnik za ohranitev hidrološkega in ambientalnega ravnotežja.

Prav zaradi tega je nujno, da se kmetijstvu in torej ljudem, ki se s to dejavnostjo bavijo, prizna vloga bistvenih proizvajalcev v okviru celovitega gospodarstva. Kmetovalcem je potrebno priznati vlogo aktivnih branilcev teritorija, varovalcev zelenja in voda, kar se po našem mnenju kaže kot najbolj perspektivna aktivna oblika varovanja teritorija.

V okolici mesta so si sledila zasaganja zelo obsežnih in pogosto v produktivne namene uporabljenih agrarnih zemljišč. Na zelo omejeni teritoriji se je zgradila razvejana mreža cestnih in drugih infrastrukture, ki so razkosale agrarne površine. Za industrijsko agro-bila razlašena ogromna rodovitna zemljišča, kar pa tržaškemu gospodarstvu ni prineslo pričakovanih in obljubljenih koristi (zgovoren je primer naftnih rezervarjev pri Dolini). Mesto tkivo se je razraščalo (in se še danes) na škodo periferijnih predelov, ki so najpomembnejši produktivno izrabljeni ali pa so predstavljal zelenja pljuča za celotno prebivalstvo. Na drugi strani pa so bile posem zanemarene možnosti obnove in bolj racionalne uporabe mestnih jeder. Kot rešitev so bili predlagani taki ukrepi (kot so na primer krajske rezervacije), ki bi zdelo omejiti možnosti primerne izrabe teritorija z novim udarcem kmetijskim dejavnostim, namesto da bi se težilo k aktivnemu varovanju teritorija, ki ga lahko zelo pozitivno vrti prav kmetijstvo. Vsem tem negativnim faktorjem in se relativno neugodnim naravnim pogojem (slaba rodovitnost zemlje, skromne vodne zmogljivosti, razpršenost posevov, itd.) je potrebno dodati skrajno negativen odnos skoraj vseh deželnih, pokrajinskih in občinskih pristojnih organov in ustanov, ki so kmetijstvo objektivno zanemarljivo ter ga v določenih primerih celo ovtirali. O upoštevanju aktualnega stanja tega sektorja v pokrajini, se nam zdi neobhodno potrebno, da se na Tržaškem uvede specifično gospodarsko planiranje s ciljem odpravljanja strukturnih nesorazmerij med kmetijstvom in drugimi sektorji ter spodbujanja harmoničnega in skladnega razvoja. Kmetijski preporod na Tržaškem mora postati predmet deželnega ekonomskega plana. Se več! Z ozirom na dosedajšnji negativen odnos in na močno obubožanje primarnega sektorja pri nas, se po našem mnenju kaže potreba po specifičnem deželnem normativnem ukrepu, ki bo ustvaril pogoje za celovit in vsestranski kmetijski razvoj na Tržaškem.

Prvi korak v tem smislu je področni (conski) načrt za razvoj kmetijstva, ki mora predvideti predvsem potrebne strukture in infrastrukture za pospeševanje kmetijstva in obenem instrumente za realizacijo teh struktur.

Obešen je potreben sektorski načrt, ki bo specifično predvidel razvoj, oziroma razvojne smernice določenih kmetijskih panog, ki imajo na tem območju najglobljo tradicijo in najboljše perspektive.

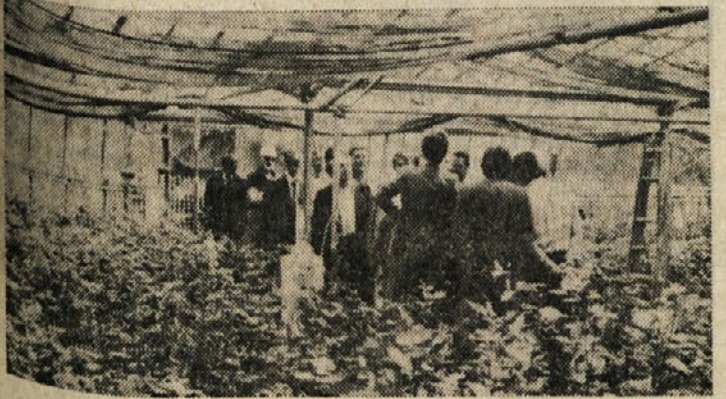
Z ozirom na specifičnost teritorija in na tradicijo, menimo, da je ena izmed najbolj primernih oblik v tem sektorju za družinsko združevanje. Ta usmeritev je tudi razvidna iz dejstva, da se je v zadnjem času porajalo več družinskih pobud. Zato morajo pristojni organi posvetiti nakazani problematiki (predvsem tehničnim, strokovnim, finančnim, administrativnim in fiskalnim vprašanjem) resno potrebno pozornost.

Želimo bi se dotakniti pomena, ki ga imajo zemlja ter z njo povezane kmetijske dejavnosti za slovensko narodnostno skupnost. Dejstvo je namreč, da se v tržaški pokrajini s kmetijskimi dejavnostmi bavijo pretežno Slovenci. V tem primeru zemljišča objektivno ne predstavljajo le proizvodnega faktorja, nima jo le ekološkega ali rekreativnega značaja, temveč so veliko več. Teritorij ima v tem okviru značaj enega iz med bistvenimi elementi za obstoj in razvoj nacionalne skupnosti. In če je prodrlo v zavest vsaj demokracično načelo, d. je potrebno nacionalno skupnost zaščititi, potem je potrebno gledati na to vprašanje tudi s tega vidika. Kajti razlašanje in vzpodbujanje prerodnega zemlje ne spadajo v tako načelo, ker predstavljajo obubožanje celotne manjšinske skupnosti, v kolikor ji krčijo sociokomunikacijski potencial.

Mi se sicer zavedamo, da so določene razlastitve resnično družbeno potrebne ter koristne: vendar koliko posegov se je v resnici pokazalo za nesmapetne in škodljive. Zavedamo se tudi, da nekateri lastniki sami prostovoljno preprodajo zemljišča; vendar ali bi se to dopajalo če bi o vrednotenju zemlje, v kmetijskih dejavnostih videli perspektivo in resnično možnost dostojnega življenja?

PRISPEVEK, KI GA JE NA KONFERENCO POSLAL DRAGO STARC

Breg od Barkovelj do Sesljana izkoristiti za zlahtne kulture

Več bi bilo treba vložiti v cvetličarstvo

Cvetličarstvo in vrtnarstvo naše pokrajine goji predvsem specializirane kulture, ki imajo na tržaškem omejenem teritoriju največje možnosti razvoja. Vsi vemo, da dajejo specializirane kulture visoke hektarne donosnosti, tako da niso po sebi zadovoljiv dohodek. Prav zaradi teh razlogov se je mnogo tržaških kmetov preusmerilo v ta kmetijski sektor. Toda tudi za to dejavnost odgovorne oblasti nimajo pravega posluha. Tu naj omenim na primer Kolonkova, kjer se omenjena razlasišča 16 ha intenzivno obdelujejo površine za gradnjo ljudskih hiš. Ali ni bilo mogoče poslati druge lokacije za gradnjo ljudskih hiš?

Danes se veliko govori o Deželni komisiji za razvoj kmetijstva, ki je bila ustanovljena leta 1975, saj je za celotno krajno cvetličarstvo zelo važna. S tem se je lahko revalorizirala ta stroka, saj bi bilo pripravljen nuditi vsi strokovno in programsko pomoč vsem našim kmetom. Ne sme delovati v kompenzacijski sferi, temveč v sodelovanju z vsemi delavci te stroke. V tem kontekstu je naša druga pripravljena sprejeti odgovorno upravljanje kmetijstva, vendar pod pogojem, da nudi ERSA vse potrebne finančne in strokovne garancije.

Drug problem, ki tare članke Cvetličarske zadruge je, da se ves breg, ki gre od Barkovelj do Sesljana, ne razvija oziroma je skoraj v celoti zapuščen, čeprav so pediklmatični pogoji za razvoj intenzivnega cvetličarstva idealnejši kot na kraški planoti. Na žalost se mnogi tega ne zavedajo. Da bi lahko prišlo do razvoja tega področja se morajo vse odgovorne oblasti zavedati, da pediklmatični pogoji niso dovolj in da je potrebna zgradnja vseh infrastrukture za delovanje intenzivnih panog. Tu gre predvsem za pripravo vodovodne in električne napeljave ter cest, pred-

vsem poljskih, ki bodo vodile do vsakega specializiranega objekta. Napačno je pustiti ves breg od Barkovelj do Sesljana v takim stanju, kot je danes. Z revalorizacijo tega področja v kmetijske namene, bi se ustvarila tudi nova delovna mesta, o katerih je danes toliko govora.

Naj poudarim se problem, s katerim se je večina vrtnarjev in cvetličarjev vsaj enkrat morala soočiti, t.j. kakšen tip rastlinstva lahko uporablja. Oblosti so glede tega problema različnih mnenj. Tako so kraji, kjer dopuščajo samo klasični, stekleni tip rastlinstva, so pa kraji, kjer je obvezen tip v obliki tunela. Rad bi vedel od pristojnih organov, kako je mogoče, da imata njivi, ki mejita med samo različne obveze, kar zadeva rastlinjake? Zato je potreben skupen jezik.

ROBERT SMOLAK O PROBLEMIH VINOGRAJNIŠTVU

Zamude pri dodelitvi zaščitnega znaka povzročajo veliko škodo vinogradništvu

Trud vinogradnikov ni dovolj poplačan

Tržaški vinogradniki si želimo že precej let, da bi tudi pri nas prišlo do nadzorovane poimenovalnosti izvora vin. O tem problemu smo razpravljali že na mnogih okroglih mizah, sejah itd., ker smo se zavedali, da ima vinogradništvo pri nas staro tradicijo in precejšnje možnosti razvoja. Ta stroka pa ne sme biti prepuščena samo naravnim in spontanim faktorjem. Treba jo je podpirati in ščititi, kmetu pa nuditi vrsto ugodnosti ter boljše možnosti publikacije in prodora proizvoda na tržišče. Prišli smo do zaključka, da vse te probleme lahko rešimo le, če pridobimo za naša vina zaščitni znak.

Pokrajinsko kmetijsko nadzornišvo je o problemu zaščitnega znaka vin tržaške pokrajine izdelalo obširno študijo, še preden smo o tem javno razpravljali, kajti zavedalo se je potrebe po valorizaciji naših vin. Javno in uradno se je o zadevi razpravljalo na 1. Pokrajinski razstavi vin. Vsi smo si bili edini, da je treba čimprej ustvari nadzorovano poimenovalnost izvora vin. Zadeva se je zavlekla, a končno so leta 1978 tržaški vinogradniki v koordinaciji Pokrajinskega kmetijskega nadzornišva imenovali komisijo z nalogo, da preuči pravilnost o zaščitnem okolišču. To komisijo so sestavljali krajevni vinogradniki. Delo se je dobro izteklo in že prve mesece leta 1979 so poslali pravilnik za zaščitni znak vin »Kras« na deželno nadzornišvo za kmetijstvo. Normativno se sestavljala poleg vseh določil tudi imena vin, ki naj bi bila kraški teran, kraško belo in črno vino ter malvazija. Po več

deset let zaposlilo za ogled hleva. Ob tem se živinorejci zavedamo ne samo ekonomske, ampak tudi socialne funkcije, ki jo hlev pridobiva predvsem med mlajšimi rodovi. Zlastno pa je, da naši otroci gledajo na govedo, kot na tigra ali zleva v zoološkem vrtu. Do tega smo prišli po krivdi napačne vrednotenja kmetijstva, kar se je smatralo kmetu za manj vredno osebo in zato je tudi živinoreja, posebno pri nas, začela izgubljati na veljavi. Zato moramo danes uvažati velike količine mesa in drugih kmetijskih proizvodov iz tujine i.e. v naši znanjetrovinski bilanci je ta postavka napisana vedno z rdečimi števkami. Da bi taklo stanje popravili, si moramo živinorejci s pomočjo upraviteljev zavlati ro-kave in trdno poprijeti za delo.

Danes je hlev postal že neke vrste zanimiv. Odkar deluje, je že

POSEG PREDSEDNIKA KRAŠKEGA ZADRUŽNEGA HLEVA M. RADOVIČA

Kraški hlev naj ne postane zoološki vrt

Konec leta 1978 je Zadružni kraški hlev začel z rednim delovanjem, čeprav je bil ustanovljen že pred desetimi leti. Danes hlev šteje približno 130 glav živine. Dolga birokratska pot je že od vsega začetka zavirala razvoj. Kot predsednik zadruge dobro vem, koliko prošnji, čakanja in potrpljenja je bilo treba, da smo lahko živinorejci prišli do težko pričakanega hleva. Z drugo je bila ustanovljena po načelu zaštite in obrambe živinorejca pred vsemi emarginacijami, ter nudenja pogojev nadaljnega razvoja.

Zadružnemu hlevu na se že od samega začetka postavljajo na pot zapreke. Vsi vemo, kako je bil izdelan deželni urbanistični načrt, ki vključuje tudi državni zakon »Bel-cio« o kraških rezervatih. Tudi pas-

tvo za kmetijstvo, že ob začetku delovanja hleva, konec leta 1978. Kljub vsem zagotovilom pa se do danes dovoljuje meliorirati le 1/4 predlagane pašne površine, t.j. 5 ha pašnikov. Mar to ne ustvarja vrtisa neorganskega pristopa do reševanja problemov? Kako si je mogoče zamisliti pašo 130 glav živine na boriš 5 ha? Od deželnega odobornišva za kmetijstvo odločno zahtevamo, da odobri preostali tristranski del študije in da se po globalni preučitvi deželnega urbanističnega načrta, določi poseben tretman za izkoriščanje pašnikov v živinorejske namene in racionalnejšo uporabo teritorija v kmetijske namene.

Danes je hlev postal že neke vrste zanimiv. Odkar deluje, je že

Lesna in pohištvena industrija Idrija

N. SOL. O.
SPODNJA IDRIJA, JUGOSLAVIJA
TELEFON: (065) 76-010

Proizvajala:

- SPALNICE IN SESTAVLJIVO POHIŠTVO
- MASIVNE REGALE IN MIZE
- ŽAGAN LES IN EMBALAŽO

SOD Tomažinčič Jože in Ivan

Predelovanje zdravilnih zelišč
66310 IZOLA, Dobrava 24 b

Cestitamo ob 1. maju, prazniku dela, vsem bralcem Primorskega dnevnika ter jim priporočamo naše izdelke: čajne mešanice, mazila itd. za razne telesne težave.

Naše izdelke lahko dobite vsak dan od 7.-14. ure in v petek od 7.-19. ure, razen nedelje in praznikov.

tiskarna slovenija

Za praznik dela 1. maj čestitamo vsem delovnim ljudem ter obenem želimo še večje delovne uspehe,

tiskarna slovenija

s svojimi specializiranimi obrati, strojno, ročno in fotostavnicno, reprooddelki, knjigotiskom, ofset tiskom in knjigoveznico.

Razvojno projektivni center Idrija

TOZD Atelje za projektiranje
TOZD Elektronski računski center

POSLOVNI PREDMET:

- prostorsko in urbanistično planiranje in projektiranje
- projektiranje gradbenih objektov
- inženiring
- raziskovalne in razvojne storitve v gospodarskih dejavnostih
- ekonomske, organizacijske in tehnološke storitve
- avtomatska obdelava podatkov

Vsem občanom iskreno čestitamo ob 1. maju

Ljubljanska banka splošna banka koper

vam je vedno na voljo za:

- vse oblike dinarskega in deviznega varčevanja
- odobritev potrošniških kreditov
- odobritev investicijskih kreditov občanom za pospeševanje gospodarske dejavnosti
- odobritev kratkoročnih kreditov samostojnim obrtnikom za obratna sredstva
- vodenje vaših žiro in tekočih računov
- vezavo domače ali tuje valute za pridobitev stanovanjskih kreditov
- varčevanje za stanovanjske kredite
- kreditiranje stanovanjske izgradnje
- vse ostale bančne posle

ISKRA

Široka potrošnja, n. sol. o.
TOZD — Tovarna za montažo
elektromotorjev, n. sub. o.
Spodnja Idrija

PROIZVAJA MIKROMOTORJE:

- ◆ kolektorske
- ◆ asinhronske
- ◆ kondenzatorske
- ◆ signalne sirene
- ◆ črpalke za pralne stroje itd.

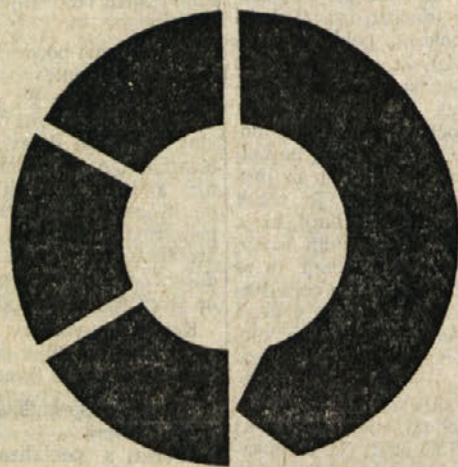

ETA CERKNO - Jugoslavija

TOVARNA ELEKTROTERMICNIH APARATOV n. sol. o.

TEL. 75030 — TELEGRAM: ETA CERKNO — TELEX: 34319
TEKOČI RAČUN: NB-SDK EKSP. IDRIJA 52020-601-11053
ŽEL. POSTAJA ŠKOFJA LOKA

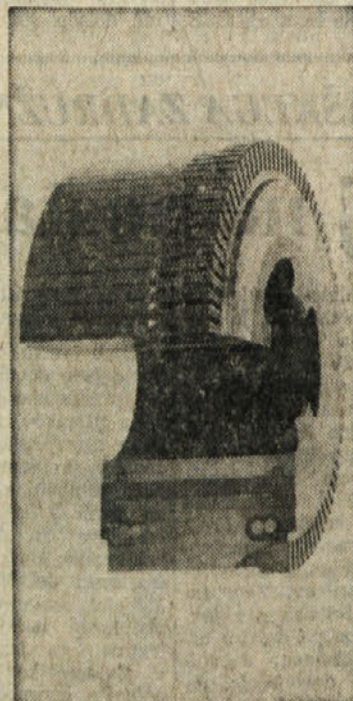
- Organizacijo združenega dela «ETA» sestavljajo:
- TOVARNA LITIN «LIVARNA» n. sub. o. CERKNO;
 - TOVARNA ELEKTRICNIH GRELNIH PLOŠČ «PLOŠČA» n. sub. o. CERKNO;
 - TOVARNA CEVNIH GRELCEV «GRELEC» n. sub. o. CERKNO;
 - TOVARNA TERMOREGULATORJEV «TERMOREGULATOR» n. sub. o. CERKNO;
 - IZDELAVA ORODU IN VZDRŽEVANJE «ORODJARNA» n. sub. o. CERKNO;
 - PREHRANA IN DOMOVI «DOM» n. sub. o. CERKNO

KOLEKTOR p.o.

OB 1. MAJU
ISKRENO ČESTITAMO
VSEM POSLOVNIM SODELAVCEM
IN OBČANOM
OBČINE IDRIJA

Lepo pozdravljamo vse bralce
«PRIMORSKEGA DNEVNIKA»

Slikoplast K O P E R

Enovita organizacija združenega dela, s sedežem
v Kopru, Ul. 15. maja 5/b, tel. 23-261 in 23-282

DEJAVNOST:

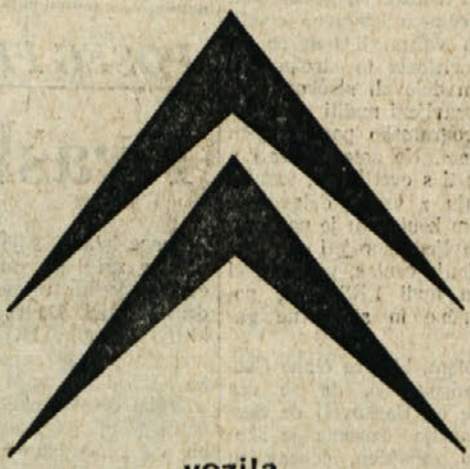
- Izvajanje vseh vrst zaključnih del v gradbeništvu, zlasti:
- soboslikarstvo in pleskarstvo
 - oblaganje sten s tapetami in drugimi oblogami
 - fina obdelava stenskih površin z gipsom in drugimi materiali
 - polaganje klasičnega in lamel parketa
 - polaganje tapisona, itisona, linoleja, jedrolita, vinilita, gumijastih podov in vseh vrst drugih iglanih, plastičnih in gumijastih talnih oblog
 - polaganje vseh vrst talne in stenske keramike
 - izdelava reklamnih tabel, panojev, svetlobnih reklam, displejev, opozorilnih znakov, nalepk, napisov, sitotisk
 - izdelava plastičnih svetlobnih kupol in jaskov za industrijske in druge objekte
 - po naročilu opravlja tudi druge storitve v okviru svoje dejavnosti

Delovna organizacija ima svoje poslovne enote:

- v Pulju, Ul. Jurice Kalca št. 29/a, tel. (052) 23-203
- na Reki, Vodovodna ul. št. 22 — predstav. Matulji, tel. (051) 741-148
- v Trbovljah, Trg F. Fakina št. 24, tel. (061) 821-748
- predstavništvo v Zagrebu, Marjanovičev prilaz 6, tel. (041) 671-243

Členjenim naročnikom se priporočamo

CIMOS

vozila

CITROËN